

DIVI ALGERI

CANONICI LEODIENSIS

LIBER DE MISERICORDIA ET JUSTITIA.

(DOM MARTEN. *Thes. Anecd.*, V, 4019, ex ms. Clarevallensi.)

ADMONITIO PRÆVIA.

Algeri scholastici viri suo tempore eruditissimi librum De misericordia et justitia, reperimus in tribus vetustissimis codicibus manu exaratis, uno celeberrimi monasterii Clarevallensis ordinis Cisterciensis, altero monasterii Villuriensis in Brabantia, tertio insignis monasterii Alensis ad Sabim fluvium in diœcesi Leodiensi. Eundem librum in uno et altero horum cœnobiorum viderat olim noster Mabillonius edendum in tomo secundo suorum Analectorum, si ipsius copiam habere potuisset, uti ipse testatur in præfatione ad eundem tomum. Nos vero illo felicioris acceptum beneficio reverendissimi domini Petri Boucheu, abbatis Clarevallis meritissimi, viri zelo regulari observantiæ in primis commendandi, qui pro sua summa humanitate nobis describendum curavit ac transmisit, hic publici juris facimus.

Hunc autem librum tres in partes divisit Algerus, in quarum prima agit de misericordia, quomodo scilicet et quandiu malis sit exhibenda; in secunda de justitia, quæ scilicet tempore, ordine vel discretione contra eosdem sit exercenda; in tertia vero de variis hæresibus, quomodo scilicet in sua suorumve sacramentorum differant damnatione aliquo modo a Catholicis, aliquo autem a seipsis. Quidquid vero tractandum suscipit, hoc sanctorum Patrum aut conciliorum auctoritate probare et confirmare nititur, quorum verba aliquando truncata, non semper integra refert, sed ea tantum quæ ad suum propositum facere videntur. De Aigero vero pluribus disputare omnino superfluum existimamus, cum satis superque eum commendet Nicolai Leodiensis præfatio quæ in manuscriptis codicibus ejus operibus præmittitur.

INCIPIT PRÆFATIO DOMNI NICOLAI LEODIENSIS, IN LIBROS MAGISTRI ALGERI.

(Exstat supra col. 737, libris de Sacramento altaris præmissa.)

INCIPIT

EPISTOLA MAGISTRI ALGERI LEODIENSIS

Quisquis sim, non pondus vel momentum temporis quod Jethro Moysi pro modulo suo omnibus Catholicis. Perpendens sanctæ Ecclesiæ statim variis erroribus variisque schismatibus concuti, pro eo quod præcepta canonum a pravis vel nesciuntur vel negliguntur, a simplicioribus vero vel non suo intellectu vel non sua discretione capiuntur, prout votis meis omnipotens aspiravit gratia, ita omnibus deduxi ad medium, et discretione veritatis bonorum adjuvaretur devotio, ut canonicæ auctoritatis evidentia perversorum vinceretur contentio. Quia enim præcepta canonica, alia sunt misericordiæ, alia justitiæ, adeo discreta variis ordinibus, variis personis et temporibus, ut nunc misericordia omnino remittat justitiam, nunc justitia omnino dissimulet misericordiam; qui per discretionem nesciunt tam diversa temperare, putant ea sibi per contrarietatem discorditer obviare: non attendentes hunc esse

modum ecclesiastici regiminis, seu indulgendo, seu puniendo, eandem intentionem charitatis, eandem operationem servare salutis, ideoque canonicis regulis non canonicè utentes, sic præcepta præceptis diverberant et impugnant, ut aliquando per indebitam gratiam, suam justitiæ; aliquando per intemperatam justitiam, suam gratiæ locum auferant. Quia igitur præcepta canonica variis personis, euntibus temporibus, vario ordine, varia discretione, contempnenda sunt, ut aliter hæreticus, aliter peccator, aliter subditus, aliter prælatus, sed et aliter et aliter arguendus sit quicumque varia intentione, vel operatione, vel conditione discretus, ad hæc quantum dedit Deus discernendum elaboravi, ut in canonibus adeo intentionis, utilitatis, veritatis eluceret unitas, ut nullam contrarietatis discordiam pararet aliqua eorum diversitas. Cum enim universæ viæ Doctrinæ sint misericordia et veritas, quia pœnitentibus ve-

nia, induratis debetur vindicta, quo sua discretione altera non præjudicet alteri, ipsis sacrorum canonum auctoritatibus comatus sum exponere, prout potui; ita ut quod pium est, non nisi juste; quod justum est, non nisi pie dispensandum esse comprobans: non istius illi, non illius isti, sed suum cuique modum, pro hæresi vel crimine, pro persona vel tempore, non confuso jure vel ordine, distinguere ad iudicium vel gratiam. In tantæ autem rei æquæ auctoritate sanctorum facta sicut etiam edicta posui, quia, sicut eorum præceptis obediendum est, sic etiam et facta eorum imitanda sunt. Quia cum etiam Dominus Jesus prius cœpisset facere quam docere, quis eos aliter credat docuisse quam fecisse? Tres igitur particulas divisi, ut in prima agam de gratia, quomodo scilicet et quandiu tolerandis malis sit exhibenda. In secunda de iustitiâ, quo scilicet tempore, vel ordine, vel discretione contra eosdem sit exercenda. In tertia vero de variis hæresibus: quomodo scilicet in sua suorumve sacramentorum damnatione differant, aliquo modo qualem a Catholicis, aliquo autem a seipsis. Sed quia, » ut ait Augustinus ad Hieronymum, « potest fieri, ut tibi aliud videatur quam habet veritas, dum tamen abs te aliud non fiat quam habet caritas, si forte minus discrete sanctorum dicta distorsisse videor, ut errori meo, si quis est, nullam defendam auctoritatem: » charitati tamen suam reposco vicissitudinem, ut qui fraternæ utilitatis causa hoc opusculum composui, si negligitur quod

negligenter; non saltem negatur si quid ego tantillus sanctorum decretis salubriter astruere potui. Ut enim Augustinus ait in epistola sua ad Bonifacium, non quorumlibet disputationes, quamvis Catholicorum et laudatorum virorum vel Scripturas canonicas habere debemus, et ut nobis non liceat salva honorificentia quæ illis debetur, aliquid in eorum scriptis improbare vel respuere; si forte invenerimus quod aliter senserint, quam habet veritas, divino adjutorio vel aliis intellecta vel nobis. Talis ego sum in scriptis aliorum, tales volo esse intellectores meorum. » Item Isidorus ad Mesanum episcopum, capitulo 10. In fine autem hujus epistolæ hoc adjiciendum putavi, ut quotiescunque in gestis conciliorum discors sententia invenitur, illius concilii magis teneatur sententia, cujus antiquior et paucior extat auctoritas. Cum ergo tanti talesque viri sua, vel aliorum scripta, vel etiam quorumlibet conciliorum sententias, aliorum discretioni reliquerint examinandas vel corrigendas, quis ego sum ut meis correctoribus succensere audeam, dum non propter me mea, si qua sunt, bona respuentes, sibi met noceant? Suis ergo titulis quaslibet sententias adnotare curavi, ut eis studiosis promptiores essent ad inveniendum, et tardis sereneiores ad intelligendum: inter quas et quasdam quasi ex abundantia admiseci, quæ et his quasi a latere subvenirent, et suis plena fronte suam vicem defenderent.

LIBER

DE MISERICORDIA ET JUSTITIA

PARS PRIMA.

CAP. I. Quod misericordia præferenda sit omnibus præceptis.

Misericordiam et iudicium cantabo tibi, Domine (Psal. c. 1); quia ipse Dominus cum discretione ineffabili, vel in hac vita relaxat peccata pœnitentibus misericorditer, vel etiam in hac vita et in alia iudicat, damnando perenniter. Sed quia Dominus ait in Evangelio: Estote misericordes sicut et Pater vester (Luc. vi, 36); et: Nolite iudicare, ut non iudicemini (Matth. vii, 1); et Iacobus in epistola sua ait: Misericordia superexaltat iudicio (Jac. ii, 13): ideo Psalmista prius posuit misericordiam Deo esse tantam quam iudicium. Quia enim vidit magis necessariam omnibus, ut eam a Deo susciperent, ut eam omnes omnibus conservis suis impenderent; quia et princeps apostolorum lapsus est ut lapsorum culpæ ignosceret:

CAP. II. Quod misericordia præferenda sit etiam obsequiis divinis.

Unde Calixtus papa, cap. 101 epist. 2, cap. 6: « Sententiam, quæ misericordiam velat, non solum tenere, sed et audire refugite; quia potior est omnibus holocaustibus et sacrificiis. »

CAP. III. Quod Christus in Evangeliiis misericorditer cum præcepto addidit indulgentiam et consilium.

Unde Dominus misericordissime disponens Ecclesiam, ut nulli esset difficultas ad vitam promerendam, pro varia capacitate et qualitate nostra triplicem nobis posuit viam, indulgentia, consilio, præcepto. In his sine quibus ad vitam non potest perveniri, generale præceptum adhibens, ut salvemur; in his vero quibus infecta est fragilitas, et quæ si non prosunt, non tamen obsunt, indulgentiam præbens, ne pereamus; in his autem quæ non sunt ad vitam, sed

ad majorem coronam invitant, dans consilium ut perfectionis profectum assequamur. Fragilibus et imperfectis enim dedit indulgentiam in Evangelio, ubi cum de tribus eunuchizandi generibus loqueretur, ad ultimum de illis qui se pro regno caelorum castrant, adjungens, ait: *Qui potest capere capiat* (Matth. xix, 12). Præceptum vero et consilium decrevit in Evangelio, ubi, cum quæreret ab eo adolescens quid faciendo vitam æternam possideret, prius ei necessaria vitæ præcepta proposuit. Quæ omnia cum se a juventute observasse responderet, justo ordine observato, Christus adiecit consilium, arbitrio illius relinquens: *Si vis perfectus esse, vende, et vende omnia quæ habes* (Matth. xxi), etc.

CAP. IV. Item Paulus idem in suis epistolis.

Huic sententiæ Paulus concordans, unicuique suum virum vel suam uxorem concessit secundum indulgentiam, alterutrum ab alterutro non discedere præcepit post legitimam copulam. De virginibus vero, quarum præceptum non habuit, consilium dedit: bonum, si sic esset sicut ipse. Ex his ergo tribus indulgentia et consilium pro arbitrio relinquuntur utentium.

CAP. V. Quod præceptum ipsis etiam prophetis et apostolis cum discretione est relaxatum.

Præceptum verò quamvis sit omnibus necessarium, pro variis tamen rationalibus causis, ex auctoritate canonica per sæpe est relaxandum, sicut mira pietate ad fratrum salutem sanctis quam pluribus est usurpatum. Nathan enim propheta cum David templum Domino ædificare præcepisset (*1 Paral. xvii, 1*); quia eum ad hæc viderat devotum: postea tamen idem vetuit; quia, cum vir sanguinum esset, Spiritu revelante, vidit eum ad hæc non esse idoneum. Paulus quoque cum omni modo vetuisset circumcisionem (*Act. xvi, 3*), utpote figuram veritatis fidei superveniente omnino supervacuum; postmodum tamen ipse eam in Timotheo complevit, non ut eam posse cooperari fidei in aliquo ostenderet, sed ad simplicium errorem destruendum, ne quis circumcisionem æque sacrilegam idololatriam reputaret, cum eam Dominus suo tempore in umbram futurorum magna utilitate fieri præcepisset. Cum enim Apostolus æque utramque vitaret, diversa tamen causa id agebat: hanc ut superfluum, illam ut sacrilegam. Unde Augustinus ex epistola ad Hieronymum (epist. 82): « Paulus Timotheum circumcidit, cenchrus votum persolvit, a Jacobo admonitus cum eis qui noverant legitima celebranda suscepit: non quia putaret per ea sacramenta Christianam dari salutem, sed ut ostenderet ea non tanquam sacrilega debere damnari, quæ tamen non tanquam necessaria vetabat debere appeti. Quod quia in Timotheo sufficienter ostensum est, non compulsus est etiam Titus, cum esset Græcus, circumcidi. »

CAP. VI. Quod præcepta canonica pro tempore, pro persona, pro variis rerum eventibus, vel partim temperata, vel omnino sint intermissa.

Inveniuntur etiam præcepta canonica pro tempo-

re, pro persona, pro variis rerum eventibus, vel partim temperata, vel omnino intermissa.

CAP. VII. Præceptum solo pietatis intuitu intermissum pro eventu rei.

Dum enim Leo in decretis suis capite 49 (epist. 87) dicat non in cujusque persona prætermittendum est quod in statutis generalibus continetur; postmodum tamen ait in eisdem de laicis subito contra decreta canonum ordinatis episcopis: « Exigunt causæ, ut non solum in tales præsules, sed et in ordinatores eorum competens ultio proferatur. Sed circumstant nos hinc mansuetudo misericordiæ, hinc censura justitiæ, ut credamus quædam delicta utcumque toleranda, quædam vero penitus amputanda. Illos ergo quorum provecio hoc tantum reprehensionis incurrit, quod ex laicis ad officium episcopale delecti sunt, tenere permittimus, non præjudicantes apostolicæ sedis statutis, nec beatorum Patrum regulas resolventes, quia remissio non dat licentiam delinquendi, nec quod potuit aliqua ratione concedi, fas erit amplius impune committi; ne quod ad tempus pia lenitate concessimus, justa postmodum ultione plectamur. » Hic Leo (*ibid.*) pro eventu rei, « quia electi fuerunt et consecrati ex laicis, episcopi pietate interveniente, pepercit et electoribus, et ipsis consecratoribus, et ipsis consecratis. »

CAP. VIII. Item persona.

Item Gregorius pro qualitate personæ, pietate interveniente, ait Januario episcopo in epistola sua (lib. ix, epist. 4): « Tanta nequitia ad aures meas de tua senectute pervenit, ut eam, nisi adhuc humanitus pensarem, fixa jam maledictione feriremus: et quidem pene sententia in te fuerat jaculanda; sed, quia simplicitatem tuam cum senectute novimus, interiu taceamus. Sed tamen huic parcens consiliarios hujus sceleris excommunicavit, dicens Januario episcopo: Deinceps ab eorum consiliis cautior existe, ne, si eis in malo discipulus fueris quibus magister in bono esse debuisti, nec simplicitati tuæ ulterius, nec senectuti parcamus. »

CAP. IX. Item necessitatis intuitu pro tempore.

Item Innocentius papa, cum pro necessitate temporis, ne nimium scandalum esset in Ecclesia ordinatos a Bonoso hæretico susciperet, ait in decretis suis capite 5 (epist. 22, n. 5): « Quod remedio ac necessitate temporis statutum est, constat primitus non fuisse. Quod ergo necessitas pro remedio reperit, cessante necessitate, debet utique cessare pariter quod urgebat; quia alius est ordo legitimus, alius usurpatio, quam ad præsens fieri tempus impellit. »

CAP. X. Item pro tempore.

Item Gelasius papa cum pro necessitate temporis, quia videbat Italianam Ecclesiam propter belli famisque incursionem fere omni clericorum officio destitutam, adeo ut plerisque populis subsidium redimendarum deesset animarum, concederet de monachis vel etiam de laicis assumi clericos, ait in decretis

sula cap. 1 (epist. 9 ad episc. Luc.): «Necessaria rerum A dispositione constringimur et apostolicæ sedis moderatione convenimur, sic canonum paternorum decreta liberare, ut quæ presentium necessitas temporum restaurandis ecclesiis relaxanda deposcit, diligenti consideratione quantum potest fieri temperemus.» Postmodum cap. 2, ait: «Præcis igitur pro sui reverentia manentibus institutis, quæ ubi nulla rerum vel temporum perurget angustia regulariter convenit custodiri, eatenus ecclesiis quæ vel cunctis vel sufficientibus privatæ sunt ministris, ut pluribus ad se pertinentibus divina munera supplere non valeant: concedimus ut si quis de disciplinis monasterialibus ad clericale munus accedit, et maxime de laicis, antea vita requiratur, ne sit aliquo gravi facinore infectus, vel illiteratus vel bigamus, B vel ab alio derelictam sortitus, vel corpore vitiatus, vel servilis aut originariæ conditionis, vel curiæ vel publicarum rerum nexibus implicitus, vel publica poenitentia notatus, vel nulla congruentia temporis expectatione discussus.»

CAP. XI. Item intuitu pietatis pro eventu præceptum partim temperatum.

Postmodum tamen in eisdem decretis, cap. 6, de illiteratis et corpore vitiatis ait: «Si qui vel propria temeritate, vel incuria præsentium tales suscepti sunt, nihil ultra promotionis accipiant, satissime habeant hoc sibi pro nimia miseratione concessum.» Item ex decretis Siricii papæ, cap. 15 (epist. 1, ad Himer.) de poenitente, digamo vel viduæ marito clerico facto: «Nos interim solo pietatis intuitu necesse est clementer ignoscere, quicumque poenitens, quicumque digamus, quicumque viduæ maritus ad sacram militiam indebite incompetenterque irreperit, hac sibi conditioe a nobis veniam relaxatam intelligat, ut magno debeat computare beneficio, si, adempta sibi omni spe promotionis, in quo invenitur ordine, in hoc perpetua stabilitate permaneat.»

CAP. XII. Item necessitatis intuitu intermissum.

Idem papa, cum de quodam episcopo præter notitiam metropolitani ordinato, inter coepiscopos grave scandalum fieret, ait in epistola sua, cap. 2: «Quoniam quidquid ab alterutra parte est indicatum, omni videmus perversitate confusum, temporum D necessitate prospecta, hac ratione decernimus ad veniam pertinere quod gestum est, ut deinceps nullus præter notitiam et consensum metropolitani ordinetur antistes.»

CAP. XIII. Item pietate temperatum.

Item Leo papa in decretis suis, cap. 15 (epist. 92, resp. 1): «Nulla ratio sinit ut inter episcopos habeantur qui nec a clericis sunt electi, nec a plebis expetiti, nec a provincialibus episcopis cum metropolitani iudicio consecrati. Si qui tamen clerici ab his pseudoepiscopis in eis ecclesiis ordinati sunt quæ ad proprios episcopos pertinebant, et ordinatio eorum consensu et iudicio præsentium facta est, potest rata haberi, ita ut in ipsis ecclesiis per-

severent. Aliter vana est habenda talis ordinatio.» Cum tamen Constantinopolitanum concilium (can. 3) de Maximi illicita ordinatione ita decernat. «Placuit neque Maximum episcopum esse vel fuisse, nec eos qui ab eo in aliquo gradu clerici sunt ordinati, cum omnia quæ ab eodem perpetrata sunt, in irritum deducta esse videantur.»

CAP. XIV. Quod necessitate vel utilitate mutilanda sint decreta.

Item Gelasius papa in decretis suis, cap. 9 (epist. 9): «Quædam pro tempore esse silenda, quæ tamen manifeste non infamant Ecclesiam, etiamsi illa nonnunquam silenda sunt: quæ si cæterorum constat integritas, sola nocere non valeant, illa magnopere sunt præcavenda quæ recipi sine manifesta declaratione non possunt. Ac si ea ipsa quæ nullo detrimento aliquoties indulgentia creduntur, vel rerum temporumque cogit intuitus, vel accelerare provisionis respectus excusat, quanto magis illa nullatenus sunt mutilanda quæ nec ulla necessitas, nec evangelica, nec ulla prorsus extorqueat utilitas? Aliquando enim pro necessitate vel utilitate Ecclesiæ mutilantur et laxantur præcepta canonica.»

CAP. XV. Item necessitate.

Necessitate, ut Innocentius papa in decretis suis, cap. 56, testatur. «Quoties a populis vel a turba peccatur; quia in omnes propter multitudinem non potest vindicari, inultum transire solet. Priora ergo dico dimittenda Dei iudicio, et de reliquo maxima sollicitudine præcavenda.»

CAP. XVI. Item utilitate.

Utilitate vero: «Ut in Meldensi concilio prohibetur de filiis virginum per vim raptarum, et sic ad conjugium raptorum applicatarum tali conjugio generali ecclesiastici ordinibus non applicentur, nisi forte eos aut maxima Ecclesiæ utilitas, vel necessitas postulat, vel evidens meritorum prærogativa commendet. Cui et Petrus concordans, ait: *In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus (Act. x, 34)*» etc

CAP. XVII. Item, cum nullum omnino peccatum sit perpetrandum, mutilatur præceptum canonicum, ut in difficultate majoris et minoris criminis minus sit eligendum.

Quia ergo in diversis personis a tot sanctis viris pietate, necessitate, utilitate, temperata sunt præcepta canonica, videmus si similiter agendum sit in una quavis persona variis difficultatibus circumventa. Ait Gregorius in Moralibus libro xxvi: «Cum mens inter majora et minora peccata constringitur, si omnino nullus absque peccato evadendi patet aditus, minora semper eligantur; quia, qui murorum ambitu ne fugiat clauditur, ibi se in fugam præcipitat, ubi brevior murus invenitur.»

CAP. XVIII. Ut turpe promissum non fiat.

Unde Ambrosius De officiis lib. iii (cap. 12): «Nihil promittas inhonestum; aut si promiseris, tolerabilius promissa non facere quam facere, quod-

est turpe. » Item in eodem: « Est autem contra officium ecclesiasticum nonnunquam facere promissum, sacramentum custodire, ut Herodes juravit, quoniam quicquid petitus esset daret filiae Herodis, et dedit caput Joannis. »

CAP. XIX. *Ut fides rescindatur.*

Unde Isidorus in *Synonymis* (lib. II, cap. 40): « In male promissis rescinde fidem, ut turpe votum et decretum quod incaute vovisti non facias. Impia est promissio quæ scelere adimpletur. »

CAP. XX. *Ut sacramentum non impleatur.*

Item Isidorus alibi (lib. II *Sent.*, cap. 31): « Tolerabilius est non implere sacramentum quam permanere in stupri flagitio. Ecce cum Deus imperet non perjurare, sancti pie imperant non implere, non quod sit excusabile, sed magis tolerabile. »

CAP. XXI. *Ut pro vitanda luxuria inanis gloria toleretur.*

Unde Gregorius in libro *Pastoralium* (p. III) capite 62 [38]: « Plerumque dum duum vitiorum languor irrui, et hoc levius, illud fortasse gravius premit: ei nimirum vitio rectius sub celeritate subvenitur, per quod festine ad interitum tenditur. Sæpe tantum qui luxuriæ stimulis promitur, hujus pugnae metu territus dum se per abstinentiam restringere nititur, inanis gloriæ tentatione fatigatur. In quo nimirum vitium unum nullatenus extinguitur, nisi aliud nutriatur. Tolerandum est igitur ut per virtutem abstinentiæ interim arrogantia contra juvenem crescat, ne eum per ingluviem a vita luxuria fuditus exstinguat. Hinc est quod Paulus, cum infirmum auditorem suum perpenderet, aut parva adhuc velle agere, aut de actione recta humanæ laudis retributione gaudere, ait: *Vis non timere potestatem? bonum fac: et habebis laudem ex illa* (Rom. XIII, 3). Neque enim ideo bona agenda sunt, ut potestas hujus mundi nulla timeatur, aut per hæc gloria transitorie laudis sumatur; sed cum infirmam mentem non posse simul pravitatem et laudem vitare vidit, alterum obtulit, alterum tulit; ut dum animus in quiddam suum familiariter relinquitur, a quodam sæo sine dolore toleretur. »

CAP. XXII. *Item quod pro vitanda superbia expedit cadere in luxuriam.*

Item, si superbia prægravat, melius est ut in luxuriam incidat. Unde Augustinus in homeliis suis: « Denique, fratres mei, audeo dicere superbis continentibus, expedit cadere, ut in eo ipso, in quo se extollunt, humiliantur. Quid enim prodest qui inest continentia, si dominetur superbia? Contempsit unde natus est homo, et appetit unde cecidit diabolus. Melius est in via claudicare, quam præter viam fortiter ambulare. » Unde Augustinus in *Genesis* libro ad litteram de bono conjugali: « Melius est omnia bona habere vel minora, quam magnam malum cum magno bono; quia in corporis bonis melius est habere Zachæi staturam cum sanitate, quam Golizæ cum febre. »

A CAP. XXIII. *Item quod omne peccatum admittendum sit propter vitandum pejus.*

Unde Augustinus: « Nullum peccatum est quod non sit admittendum, propter vitandum pejus. Melius est enim habere filios claudos, quam lugere mortuos. »

CAP. XXIV. *Qualiter personæ, in variis difficultatibus positæ contemperanda sit medicina pastorum.*

Hæc discretioni concordans Gregorius ait in libro *Pastorali* (part. III) cap. 61 [37]: « Plerumque corpus debile opprimit languor inhumanis, cui obviari adjutoris fortibus debet. Sed corpus debile, adjutorium forte non sustinet. Tanta ergo discretione adjutorium medicus componat, ut pariter et languori obviet, et vita non deficiat. » Unde Apostolus: *B Tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam* (I Cor. III, 2). Hinc Moyses a secreto Dei exiens, coruscantem faciem velat coram populo, quia turpibus claritatis intimæ arcana non indicat. Et ut attendamus quanta discretio adhibenda sit in præceptis divinis dispensandis, idem Gregorius in suis *Pastoralibus* tot aliter admonendos describit, ut ab imperito cura animarum, quæ vere est ars artium, sine magno stupore legi non possit. Nec enim omnia omnibus, nec eadem diversis prædicanda sunt, sed aliter et aliter aliis. Unde idem in eodem cap. 40: « Paulus duobus discipulis non diversa charitate præditis diversa impendens præcepta, ait Timotheo: *Argue, increpa, obsecra in omni patientia* (Tim. IV, 22). Item Tito: *Exhortare et argue cum omni imperio* (Tit. II, 15), ferventiorē temperans, mansuetiorē inflammans. Nec solum pro personis, sed pro variis temporibus diversa sunt providenda, scriptum est enim: *Tempus loquendi, tempus evellendi* (Eccl. III, 7). » Ut enim ait Leo in epistola sua Rustico episcopo Narbonensi: « Sicut quædam sunt quæ nulla ratione possunt convelli, ita multa sunt quæ aut pro consideratione statum aut necessitate rerum oporteat temperari. »

CAP. XXV. *Quod discretio præceptorum Dei charitate Dei dispensanda sit.*

Tanta autem discretio quanta charitate dispensanda sit, ait idem Leo (epist. 84) Athanasio episcopo Thessalonicensi: « Plus erga corrigendos agat benevolentia quam severitas; plus cohortatio quam commotio; plus charitas quam potestas. » Quia ergo plus charitas agere debet quam potestas, merito Psalmista misericordiam ante cantandam dixit, quam judicium: quod tamen suo ordine contra delinquentes aliquando sicut authentice, ita reverere est peragendum. Non enim Paulus sicut alteri patientiam, sic alteri in arguendo daret imperium, si non ad corrigendos perversos aliquando etiam plus tolerantia valeret quam judicium.

CAP. XXVI. *Quod eos debet punire justitia quos non corrigit misericordia, et quod palam sunt arguendi, qui palam peccant.*

Dignum est enim ut quos misericordia non corrigit, justitia puniat, quæ vitandos, arguendos, in-

crepandos, arecandos, malos imperat. Cujus ordinem, modum causamque distinguens Isidorus, ait: « Qui per blanda verba non corrigitur, castigatus acrius necesse est ut arguatur. Cum dolore abscindenda sunt quæ leviter sanari non possunt. » Qui admonitus secreto corrigi de peccato negligit, publice arguendus est. Palam etiam sunt objugandi qui palam nocent, ut, dum aperta objugatione sanantur, hi qui eos imitando deliquerant, corrigantur. Melius est enim ut pro multorum salvatione unus condemnetur, quam per unius licentiam multi periclitentur. Unde Gregorius in Pastoralibus (part. II) capite 17 [6]: « Sit rector contra delinquentium vitia per zelum justitiæ erectus, ut cum pravorum culpa exigit, jura rectitudinis exigere non formidet. Necesse est enim a subditis timeantur, quando ab eisdem minime se timere deprehendunt, ut humana saltem formidino peccare metuant qui divina judicium non formidant. » Et paulo post: « Nonnunquam gravius delinquitur, si inter perversos plus æqualitas quam disciplina custoditur. Quia enim falsa pietate superatus ferire Eri delinquentes filios noluit, apud districtam judicem semetipsum cum filiis crudeli damnatione percussit. » Unde idem in eodem capite 21 [10]: « Nonnulla vehementer sunt increpanda, ut cum culpa ab auctore non cognoscitur, quanti sit ponderis ab increpantis ore sentiat. » Unde Augustinus in homeliis: « A fructibus eorum cognoscetis eos. De quibus male operationis fructibus, id est de manifestis peccatis, sicut sunt stupra, vel blasphemix, vel furta, vel ebrietas, et si quæ sunt alia, nobis judicare præcipitur. Cum autem dicitur: *Nolite judicare et non judicabimini (Matth. vii, 11)*; et: *Nolite condemnare et non condemnabimini (Luc. vi, 37)*; et: *Nolite ante tempus judicare quoadunque veniat qui illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium (I Cor. iv, 5)*, de illis dictum intelligimus, quæ dubium est quo animo fiant. » Item Augustinus in homiliis suis (serm. 82 De script.): « Ipsa corripienda sunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus; ipsa corripienda secretis, quæ peccantur secretis. »

CAP. XXVII. *Quia canonica decreta alia sunt misericordix, alia justitiæ, et ex utrisque temperamentum faciendum est.*

Quia ergo cum discretione misericordix et justitiæ regenda est Ecclesia, ut ait Gregorius in Pastoralibus suis (part. II) cap. 17 [6]: « Quoddam ex utrisque temperamentum faciendum est, ut neque multa asperitate exulcerentur subditi, neque nimia benignitate solvantur. » Hinc namque est, quod docente Veritate, per Samaritani studium semivivus in stabulum ducitur, et vinum atque oleum vulneribus ejus adhibetur, ut per vinum mordeantur vulnera, per oleum foveantur: quod sancti in decretis suis discretè observantes, aliquoties ea dedere diversa, ut hujus sanctissimi temperamenti præcepta ignaris non temperata, sed repugnantia prorsus videantur et contraria. Sic enim morient aliquando,

A ut nullo modo foveant; sic foveant ut nullo modo mordeant. Sed ponantur tres aliqui, unum idemque vitium committere, alius malitia, alius ignorantia, alius infirmitate; sitque ex his alius obstinatus, alius desperatione fractus, alius pœnitentia compunctus, nunquid uno eodemque modo judicandum est de omnibus? Utique pœnitens est adjuvandus, desperans relevandus, obstinatus vel confutandus vel tolerandus.

CAP. XXVIII. *Quod iniqui si non possunt corrigi, sunt tolerandi.*

Unde Gregorius in Pastoralibus, cap. 21 [10]: « Cum dixisset subjectorum vitia aliquando prudenter dissimulanda, sed quia dissimulantur indicanda, aliquando et aperte cognita mature toleranda, aliquando subtiliter occulta perscrutanda, aliquando leviter arguenda, aliquando vehementer increpanda: » postmodum de obstinatis ait: « Quos neque corrigere, quasi superimpositum onus porto, sicut Psalmista ait, *supra dorsum meum fabricaverunt peccatores (Psal. cxxviii, 3)*. » Unde amborum de disciplina et imprecatione leviter castigatus exhibet reverentiam castiganti; asperitate increpationis offensus, nec increpationem recipit, nec salutem. Sustinent ergo sancti æquanimiter ut infirmos, quos emendare non potuerunt castigatos. Blanda enim pietate tolerandi sunt, qui increpari pro sua infirmitate non possunt.

CAP. XXIX. *Quod iniqui sint vitandi.*

C Sed contra idem Ambrosius alibi: « Peccatum quod cognitum non arguitur multos contaminat, imo omnes qui norunt et non devitant, et, cum possent arguere, dissimulant. Non enim sibi videtur peccare, quando a nullo corripitur vel vitatur. » Quod ita intelligendum est: Semper mente ne consentiamus, aliquando etiam corpore, ne consilium, vel auxilium, vel auctoritatem malitiæ præbeamus. Ut enim supra dictum est (lib. IX, epist. 1), Gregorius consiliarios Januarii episcopi excommunicavit, quorum auctoritate et consilio scelus peractum est. Item Fleutherius papa episcopus in epistola sua: « Negligere cum possit perturbare perversos, nihil est aliud quam fovere; nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare. »

CAP. XXX. *Quod mali non sunt defendendi.*

Unde in expositione Proverbiorum: « Os impiorum operit iniquitatem (Prov. x, 6). Impii sunt, qui vel sua, vel proximorum errata, ne ad sanitatem perveniant, defendendo contegunt. »

CAP. XXXI. *Quod mali non sunt adulationibus blandiendi.*

Unde Gregorius in Pastoralibus (part. II) cap. 19 [8]: « *Væ qui consuitis pulvillos sub omni cubito manus, et facitis cervicalia sub capite universæ retatis ad capiendas animas (Ezech. xiii, 18)*. Quasi pulvillo cubitus vel cervicalibus caput jacentis excipitur, cum corruptionis duritia peccanti subtrahitur, etque mollietates favoris adhibetur, ut in errore mollior jaceat,

quem nulla asperitas contradictionis pulsat. Sed hæc rectores, qui seipso diligunt, his procul dubio exhibent, a quibus se nosci posse in studio gloriæ temporalis timent. »

CAP. XXXII. Quod malis prælati adulatione non est impendenda, sed contradictio.

Sed ex eadem adulatione, unde hic rectores erga subditos : inde alibi cap. 17 [6] : « Subditos erga rectores ostendit arguendos. Plerumque rector eo ipso quo cæteris præeminet intumescit, et dum ad usum cuncta subjacent, dum ad votum velociter jussa complentur, dum omnes subditi, si qua bene gesta sunt, laudibus efferunt, male autem gestis nulla auctoritate contradicunt, dum plerumque laudant etiam quod reprobare debuerant; seductus ab his qui infra suppetunt, super se animum tollunt, et dum foris favore circumdatur, intus veritate vacuat. » Ecce quomodo corporaliter vitandi sunt mali, tam prælati quam subditi, ne scilicet favoris auctoritate, vel defensionis auxilio, vel ascensus consilio, malum et nostrum et suum cumulemus. Unde idem alibi (part. III, cap. 31 [17]) subditos ne usque ad consensum et favorem malorum prælati subjiciantur admonet, dicens : « Admonendi sunt humiles, ne plusquam expedit sint subjecti, ne cum student plusquam necesse est hominibus subjici, compellantur etiam vitia per adulationem scilicet numerari. »

CAP. XXXIII. Quod in malo non est obediendum.

Unde Ambrosius in libro De paradiso : « Non semper malum est non obedire præcepto. Si bonum est præceptum, honesta est obeditio. Quod si improbum est, non obedire utile. »

CAP. XXXIV. Quod prælati mali sunt arguendi et corripendi a subditis.

Vere enim nisi subditi malis prælati vitabundi aliquando sint, ne ad votum mala jussa compleant, sed cum auctoritate mala eorum reprobant, ut contradicant seductioni illorum, reos se sciant. Si enim asina Balaam sessorem usque ad gladium angeli subvexisset, nonne uterque eorum sententiam subisset? Nunc autem ei restitit, calces allisit, verbis contra naturam increpavit, sicque se ut illum servavit. Sic et Paulus restitit in faciem Petro, quia reprehensibilis erat. Unde scriptum est in epistola (82) ad Hieronymum : « Petrus quod fiebat a Paulo utiliter libertate charitatis sanctæ ac benignæ pietate humilitatis accepit, atque ita rarius ac sanctius posteris præbuit exemplum, quo non dedignantur majores, sicubi forte recti tramitem reliquissent, etiam a posterioribus corrigi, et prioribus quasi Paulo confitentius auderent etiam minores pro defendenda evangelica veritate, salva fraterna charitate, resistere. Nam, cum satius sit a tenendo itinere, in nullo quam in aliquo declinare, multo tamen est mirabilis et laudabilis accipere libenter corrigentem, quam aulaciter declinare deviantem. »

CAP. XXXV. Quod prælati correctionem subditorum libenter amplecti debet.

Item Gregorius in Pastoralibus (part. II), cap.

19 [8] : « Prælati qui prava studet agere, et tamen, ad hæc videt subditos tacere, ipse sibi met testis est quia plus veritate se appetit diligi, quam contra se non vult defendi. Hinc Petrus increpationem Pauli libenter accepit (Galat. II, 11); hinc David correctionem subditi libenter audivit (II Reg. XII, 7), quia et rectores boni dum privato amore diligere se nesciunt, liberæ puritatis verbum a subditis, obsequium humilitatis credunt. » Sed ecce cum superius visus sit dicere, ut subditi prælati fraterne et libere contradicant et arguant, et prælati hæc a subditis benigne et humiliter suscipiant, dicens : « Laudabile quidem esse subditos corrigere, sed laudabilius prælatos correctionem audire, » hæc contradicere videtur, quod modo temere et indiscrete fiat. Unde subdit :

CAP. XXXVI. Quod subditi non temere vel amare, sed humiliter et discrete prælatos reprehendere debent.

(Ibid.) Sed inter hæc necesse est, quatenus subditorum mens, cum quidem recte sentire poterit, sic in vocis libertatem prodeat, ut tamen libertas in superbiam non erumpat, ne, dum forte immoderatus linguæ eis libertas conceditur, vitæ ab his humilitas amittatur. » Hic de superioribus nihil tractat, nisi tamen ut humiliter fiat.

CAP. XXXVII. Quod subditi, quamvis prælatorum vitia reprehendant, tamen eis exhibere debent subjectionis reverentiam.

Item (part. III) in eodem capitulo 28 [4] : « Admonendi subditi sunt, ne præpositorum suorum vitam temere, id est non suo ordine, vel non suo tempore, vel aliis incompetentibus judicent, si quid eos agere reprehensibiliter vident, ne unde mala recte redarguant, inde per elationis impulsus in profundiora mergantur; sed sic rerum prava apud se dijudicant, ut tamen divino timore et amore constricti, sub eis jugum reverentiæ non recusent. » Facta quippe præpositorum oris gladio ferienda non sunt, etiam cum recte reprehendenda videantur; quia nec vehementer, nec amare, sed leniter et secreto ad tempus sunt arguenda. Si enim prælati secreta peccat, ut etiam superius de subditis dictum est, secreta arguendus est a subdito. Quod si secretum publicaverit, sicut Cham damnabitur, quia patris verenda detexit.

CAP. XXXVIII. Quod subditi prælatorum occulta vitia publicare non debent, sed magis tolerare, ne cum merito constituatur plebis princeps, culpam suam in eis vindicent.

Unde Anacletus papa in epistola sua (3) omnibus episcopis, cap 5 : « Sententia Cham filii Noe damnatur qui suorum doctorum vel præpositorum culpam produit qui patris pudenda non operuit, sed deridenda monstravit. Doctor autem vel pastor Ecclesiæ, si a fide exorbitaverit, erit a fidelibus omnino corrigendus, sed pro reprobis moribus magis tolerandus; quia rectores Ecclesiæ a Deo judicandi sunt, sicut ait Propheta : Deus stetit in synagoga

deorum; in medio autem deos dijudicat (Psal. LXXXI, A 1). Unde oportet unumquemque fidelem si viderit aut cognoverit plebes adversus pastorem suum tumescere, aut clerum detractionibus vacare, hoc vitium pro viribus extirpare, prudenterque corrigere satagat, nec eis in quibuscunque negotiis misereri, si incorrigibiles apparuerint antequam suo reconcilientur doctori, præsumat. » In quo intelligendum est, vel occultas pastorum sicut aliorum culpas, vel etiam eorum manifestas Deo peculiariter quam aliorum reservandas. Si enim omnino Dei iudicio sunt reservanda praelatorum peccata, quid ergo deponi et damnari pro variis suis culpis imperant iudicia ecclesiastica? Hic autem nihil de superioribus retractat, ubi detractionem, et paternorum secretorum publicationem, nec correctionem, sed derisionem vetat: et in his etiam non omnimodo, sed magis tolerandum mandat, et eusam quare tolerandus sit eodem capitulo adjecit; quia forsitan pro subditorum merito ille delinquit. Ait enim pro meritis plebis sæpe pastores depravantur Ecclesiæ, ut proclivius corrumpantur qui sequuntur. Capite enim languescente, facilius reliqua corporis inficiuntur, sicut scriptum est: *Omne caput languidum* (Isa. I, 5), etc., tolerare enim debent quem sua culpa vident languentem.

CAP. XXXIX. *Quod praelatus a subditis, nisi a fide deviauerit, magis tolerandus est quam accusandus aut detrahendus.*

Item capite 2 (epist. 2), Fabianus præsul omnibus episcopis: « Statuentes apostolica auctoritate jubemus, ut pastorem suum oves, quæ ei commissæ fuerint, nisi in fide erraverit, reprehendere non audeant. Si a fide deviauerit, erit corrigendus prius secrete a subditis. Quod si incorrigibilis, quod absit apparuerit, tunc erit accusandus ad primates suos, aut ad sedem apostolicam. Pro aliis vero actibus suis, magis est tolerandus quam accusandus ab omnibus subditis, aut publice derogandus; quia, cum in eis a subditis derelinquitur, ejus ordinationi obviatur, qui eos prætulit ei, dicente Apostolo: *Dei ordinationi resistit, qui potestati resistit* (Rom. XIII, 2). » Quod decretum cum fere idem sit quod superius, eodem modo est intelligendum; quia non omnino, sed magis est tolerandus, nec revera publice est derogandus, ne contrarium sit aliis decretis. Et ne ea quæ in prælatis occulta sunt, admodum Chani filii Noe publicari debeant, testatur Alexander papa omnibus episcopis, cap. 1, (epist. 1): « Statuentes decernimus, omnes qui suos patres persequuntur, aut amovere vel dilacerare manifeste nituntur, infames esse, et a liminibus ecclesiæ alienos usque ad satisfactionem fieri. Qui ideo infames efficiuntur; quia patres persequuntur, quia scilicet persequi odiosorum et inimicorum est. » Unde Anacletus in epistola sua (3, cap. 5): « Deteriores sunt qui doctorum vitam moresque corrumpunt, his qui substantias aliorumque prædia diripiunt. Isti autem ea quæ extra nos sunt, licet nostra

sint, auferunt: nostri quoque detractores et morum corruptores nostrorum, sive qui adversum nos arantur, proprie nos ipsi decipiunt, et ideo juste infames sunt, et merito ad Ecclesiam exteriores fiunt. Multum enim distant damna morum a damnis rerum temporalium, cum ista extra nos sint, illa vero in nobis. » Ecce quam superius concessum sit praelatos a subditis charitative argui, hic vetatur odiose derogari vel infamari. Unde Hieronymus ad Rusticum (epist. al. 5, nunc 95): « Non est de perfecta ætate credendum quam et vita præterita defendit et honorat vocabulum dignitatis. Verum quia homines sumus, et interdum contra annorum maturitatem puerorum vitiiis labimur, si nec vis corrigere, delinquentem aperte increpa; tamen nec mordeas in occulto. » Item idem: « Quid prodest, si aliis mala mea referas, si me nescientem detractionibus tuis vulneres, ut cum certatim omnibus narres, sic singulis loquaris quasi nulli dixeris? Hoc est non me emendare, sed vitio tuo satisfacere. »

CAP. XL. *Quod non usque protendenda est tolerantia malorum, ut spe impunitatis continuæ magis peccetur.*

Sed tamen quia sententia Anacleti, Fabiani cæcorumque sanctorum quamplurimum ad hoc inclinatur, ut praelatus magis sit tolerandus quam arguendus, videndum est qua distinctione hæc tolerantia habenda sit, cum Vigilius papa econtrario dicat: « Res est quidem divinæ jussioni conveniens patientiam præbere peccantibus. Quam tamen non usque deest extendi, ut spe impunitatis continuæ, jugiter sine correctione peccetur. » Ut enim ait Gregorius in Pastoralibus (part. 1), cap. 1 [2]: « Nemo amplius in Ecclesia peccat, quam qui perverse agens, nomen vel ordinem sanctitatis habet. Delinquentem namque hunc redarguere nullus præsumit, et in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia ordinis peccator honoratur. » Ut enim ait Dominus in Evangelio: *Si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foream cadunt* (Matth. xv, 14). Unde Psalmista: *Obscurentur oculi eorum ne videant, et dorsum eorum semper incurva* (Psal. LXXXIII, 24). Obscuratis enim oculis, dorsum flectitur; quia, cum cæci sint qui peccant, ad portanda peccatorum onera curvantur, qui sequuntur. Quia ergo culpa praelatorum in subditos refunditur, difficilis videtur tolerantia, quando etiam culpis alienis deteriorantur; sed tamen non nocet, si cum discretionem necessitatis vel justæ pietatis tam prælatis quam comparibus exhibeatur.

CAP. XLI. *Quod ideo tolerandi sunt mali, quia certis documentis accusari non possunt.*

Ut enim ait Augustinus in libro De penitentia Serm. 351, n. 10: « Plerique boni Christiani propterea tacent, et sufferunt aliorum peccata que noverunt, quia documentis sæpe deserviunt, et ea quæ ipsi sciunt, iudicibus ecclesiasticis probare non possunt. Quamvis enim vera sint omnia, non tamen

judici facile credenda sunt, nisi certis indiciis demonstrantur.

CAP. XLII. *Quod non nocent bonis malorum tolerantia, si quantum, salva pace, fieri potest, correctio adhibetur pro cujusque gradu et persona.*

Item Augustinus in libro De verbis Domini, cap. 28 (serm. 88, num. 23): *Ecce inquit, dicit propheta, recedite, exite inde: et immundum ne tetigeritis (Isa. LII, 11): « Quomodo ergo malos pro pace portabimus, a quibus recedere jubemur? Nos hoc spiritualiter intelligimus. Quid est tangere immundum, nisi consentire peccatis? Quid est exire inde, nisi facere quod pertinet ad correctionem malorum, quantum pro cujusque gradu atque persona, salva pace, fieri potest? Redarguisti, corripuisti; adhibes etiam, si res exigit, congruam et quam unitatem non violat disciplinam: existi inde. Liber est in conspectu Dei, cui Deus neque sua imputat peccata, quia non fecit; neque aliena, quia non approbavit; neque negligentiam, quia non tacuit; neque superbiam, quia in unitate permansit. Sic ergo, fratres mei, quotquot habetis avaros inter vos, perjuros, adulteros, et cæteros malos, quantum potestis arguite: et nolite consentire. »*

CAP. XLIII. *Quod tolerandi sint mali pro unitate pacis servanda.*

Quod enim unitas tenenda sit, Augustinus contra Donatistas docet; « Dominus servorum suorum tolerantiam confirmavit, ne, dum se boni putant malorum permissione culpari, per humanas et temerarias dissensiones, aut parvulos perdant, aut parvuli pereant. Quod usque adeo cavendum cælestis Magister præmonuit, ut etiam de præpositis malis plebem securam faceret, ne propter illas doctrinæ salutaris cathedra desereretur, in qua coguntur mali bona discere. » Item Augustinus ad Eleisum (epist. 43): « Objiciuntur nobis crimina malorum, non nostra, sed aliena, et ipsa partim incognita. Quæ si etiam vera præsentia videmus, et zizanias propter frumenta parcentes, impunitatem toleraremus, non solum nulla reprehensione, sed etiam non parva laude nos dignos diceret quisquis sanctas Scripturas non corde surdus audiret. » Unde Augustinus super Joannem in cap. 49: « Quid voluit Dominus admonere Ecclesiam suam, quando nunc perditum inter duodecim habere voluit, nisi ut malos toleremus, ne corpus Christi dividamus? Ecce inter sanctos est Judas, ecce fur est, et ne contemnas; fur est et sacrilegus, non qualiscunque, sed Domini; loculorum, sed sacrorum. Talis Judas cum discipulis ad cœnam Dominicam accessit; conversari cum eis potuit, inquinare eos non potuit. » Item Augustinus in libro secundo, loco De pastoribus: « Veniet messis et separabuntur zizania a tritico. Non est modo separationis tempus, sed tolerationis. Nunc autem Deus tacet, tu vis loqui? Ipse tacet a vindicta judicii, non a verbo correctionis. Ipse nondum separat, tu vis separare? »

PATROL. CLXXX.

Si ante ventilationem frumentum vis esse purgatum, tuo vento pessimo ventilaberis. » Unde Augustinus De civitate Dei, lib. II: « Sed quia iste audit, ille contemnit, pluresque vitiis male blandientibus quam utilitati virtutum sunt amicitiores, tolerare Christi famuli jubemur, sive sunt reges, sive sunt principes, vel judices, vel milites, vel provinciales, vel divites, vel pauperes, vel liberi, vel servi utriuslibet sexus, etiam, si necesse sit, pessimam flagitiosamque rempublicam, et in illa angelorum sanctorum cœlesti sibi locum ista tolerantia parabit. » Unde idem, in libro De quæstionibus Evangeliorum: « Non probatur fortis gravitas frumentorum, nisi perturbationibus palæ. » Quas si quis comprimere non poterit, veritate defensa, cesserit unitate servata.

CAP. XLIV. *Quod aliquando tolerandi sint mali solo pietatis intuitu.*

Sic aliquando tolerandi sunt mali, ut unitas Ecclesiæ et pax non turbetur: aliquando solo pietatis et charitatis intuitu. Unde in libro II Augustini De consensu Evangeliorum (cap. 30): « Apostolus dicit: *Alter alterius onera portate, et rursus: Unusquisque onus suum portabit (Galat. VI, 5).* Sed alia sunt onera participandæ infirmitatis; alia reddendæ rationis de actibus nostris. Illa cum fratribus communicantur, hæc propria ab unoquoque portantur. Qui portant invicem onera sua, nisi qui habent charitatem? Qui non habent charitatem graves sunt sibi. Ne prematur talibus oneribus non timeat, sed ne prematur peccatis suis unusquisque attendat. Nam, quando portas infirmitatem fratris tui, non te onerant peccata ejus; plane si consentias, jani tua te onerant, non alterius. Vidisti furam, curristi cum eo: quod ipsius erat, factum solum est tuum, quia placuit tibi. Si autem displicuerit tibi, et oraveris pro eo, portas alterius onera, ut alius portet tua, et impleti legem Christi. » Unde in libro Sermone Domini in monte: « Paulus dicit per charitatem servire invicem: quod fieri non potest, nisi alterius infirmitatem quisque habeat sicut suam, ut eam æquanimiter ferat. » Unde Augustinus in epistola (40, al. 9) ad Hieronymum: « Factus sum infirmis infirmus, compassione scilicet misericordiæ, non simulatione fallaciæ. Fit enim tanquam ægrotus qui ministrat ægro: non cum se febrea habere mentitur, sed cum animo condolentis cogitat quomodo sibi serviri vellet si ipse ægrotaret. » Unde Augustinus in libro Quæstionum cap. 83: « Hoc igitur exhibeamus ei cujus infirmitatem portare volumus, quod ab illo exhibetur nobis, si forte in ea essemus. » Unde Gregorius in libro Pastoralis, (part. II) cap. 21 [10]: « Considerans te ipsum, ne et tu teneris. Ac si dicat: Cum displicet ex aliena infirmitate quod conspicias, pensa quod es, ut ab increpationis zelo se spiritus temperet, dum sibi quoque quod increpat timet. » Item ex epistola Consilii ad Donatistas: « Quisquis in Ecclesia bene vixerit,

28

nihil ei præjudicant aliena peccata. » Quia unusquisque onus suum in ea portabit, et *quicumque manducaverit corpus Christi indigne, judicium sibi manducat et bibit* (I Cor. xi, 29). Cum dicit sibi, satis ostendit quia non alteri, sed sibi: portat enim malus causam suam; nec præjudicat alteri, quem in consensione mali operis non habet socium criminis.

CAP. XLV. *Quod perfectis non est deserenda malorum cohabitatio.*

Unde Ambrosius (imo Greg., lib. i Moral., c. 4): « Non est valde laudabile bonum esse cum bonis, sed bonum esse cum malis. Sicut enim gravioris culpe est inter bonos bonum non esse, ita immensi est præconii, bonum etiam inter malos existisse. » Et hæc quidem videntur sufficere ad probandam innoxiam cohabitationem malorum, si quis ad hæc fortis est, ut exhibere possit eis patientiam, et non assensum.

CAP. XLVI. *Quod quibuslibet infirmis malorum, etiam corporaliter deserenda sunt (65), ne ab eis corrumpantur.*

Si vero impotens est, quin eorum suggestionibus vel exemplis sollicitetur ad malum, audiat Isidorum: « Hi qui supernam patriam desiderant, non solum malorum mores, sed et consortia fugiunt. Si enim fueris conversationis bonorum socius, eris et virtutum eorum. Similis enim simili conjungi solet. Periculosum est vitam cum malis ducere. Perniciosum est cum his qui pravæ voluntatis sunt sociari. Mellius est malorum habere odium quam consortium. Sicut multa bona habet communis vita sanctorum, sic et plura mala afferunt malorum consortia. » Unde Hieronymus ad matrem et filiam in Gallia manentes: « Quid tibi necesse est in ea versari domo in qua necesse habeas quotidie aut perire aut vincere? Quis unquam mortalium juxta viperam securos somnos capit? Quæ etsi non percutiat certe sollicitat. Securius est perire non posse quam juxta periculum non perisse. In altero tranquillitas, in altero gubernatio. Ibi gaudemus, hic evadimus. Difficile inter epulas servare jejunium. » Unde et Gregorius, cap. 46: « Malorum cum incaute amicitias jungimur, culpis ligamur. Ab illo qui summe rectus est, eo ipso jam discrepat, quo perversorum amicitias vita nostra concordat. »

CAP. XLVII. *Quod senior districte increpandus est, quando junioribus malum exemplum præbet.*

Quapropter multum revera est arguendus, cujus malitia ad hæc prorumpit, ut per eum alii corrumpantur. Unde Gregorius in epistola sua (lib. ix) Januario episcopo: « Paulus dicit, *Seniorem ne increpaveris* (I Tim. v, 14). Sed et hæc ejus regula in eo servanda est, cum culpa senioris exemplo suo non trahit ad interitum corda juniorum: ubi autem senior juvenibus exemplum ad interitum præbet, ibi districta increpatione feriendus est. Nam scriptum

est: *Laqueus juvenum omnes vos* (Isa, xlii, 22). Et rursum: *Maledictus puer centum annorum* (Isa. lxx, 20). Ecce, ut auctoritatem habeamus, nos regulam et præcepta sanctorum ad congruum et rerum intellectum posse restringere, quod Paulus dicit absolute et quasi universaliter. » Hæc Gregorius non ad omnes, sed ad quasdam tantum seniorum culpas non increpandas restringit.

CAP. XLVIII. *Quod non nocet bonis, etsi sacramenta cum malis etiam cognitis communicent.*

Sed ut hæc dicta sint, de toleranda vel vitanda cohabitatione malorum, quid tenendum est de participatione sacramentorum cum illis? Augustinus contra Donatistas: « Quos corrigere non valeamus, etiamsi necessitas cogit, pro salute cæterorum ut Dei sacramenta nobiscum communicent toleremus. Peccatis tamen eorum non communicemus: quod non sit nisi consentiendo et favendo. Communicatio malorum non maculat aliquem participatione sacramentorum, sed consensione factorum. » Item Augustinus ad Emeritum (epist. 87, n. 2): « Et illud non est tacendum, etiam cognitos malos bonis non obesse in Ecclesia, si eos a communione prohibendi aut potestas desit, aut aliqua ratio impedendæ pacis impediatur. » Item ad Emeritum (n. 3): « Manifestum est non hoc infici hominem, quod est malus quisquam cum quo ad altare acceditur, etsi sit cognitus; si tamen non approbatur, et bona conscientia displicendo separatur. » Item in homiliis suis: « Ut patiaris etiam quem nosti malum, attende Apostolum dicentem: *Unde quisquis onus suum portabit* (Galat. vi, 5). Non cum illo communices avaritiam, sed communica Christi mensam, et quid obest si communicas Christi mensam? *Qui manducat et qui bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit* (I Cor. xi, 24). Sibi, inquit, non tibi. Sane si judex es, si judicandi potestatem accepisti, si ecclesiastica regula apud te accusatur, si veris documentis testibusque vincitur; coerce, corripe, excommunica, degrada. »

CAP. XLIX. *Quod non noceat sacramenta suscipere a malis praelatis consecrantibus et ministrantibus ea, quævis hoc sancti quibusdam suis sententiis innere videantur.*

Sed quid de susceptione sacramentorum ab ipsi prælati consecrantibus et ministrantibus. Dicit enim Hieronymus in Sophonia de illis: « Sacerdotes, qui eucharistiæ serviunt, sanguinem Domini populi ejus dividunt, impie agunt in legem Christi, putantes eucharistiam imprecantibus facere verba non vitam; et necessariam tamen solemnem orationem, et non sacerdotum merita. » Unde Gregorius in Pastoralibus (part. i) cap. 10: « Cuncti liquide novimus quia, cum ad nos qui displicet ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur. Qui ergo adluere terrenis desiderii astringitur, caveat ne districti in se iram judicii gravius accen-

(65) Videtur hic aliquid deesse, v. g. *contubernia*.

deus, dum loco delectatur gloriæ, fiat subtilis auctor ruinæ. » Item Leo in decretis suis, cap. 48 De malis prælatis : « Non est consulere populis, sed nocere; nec præstare regimem, sed augere discrimen. » Integritas enim præsiditium salus est subditorum. Nonne enim periculosum est eis subesse, vel quælibet sacramenta a talibus consecrari vel suscipere, quia secundum has auctoritates non solum prodesse, sed etiam videntur nocere? Quod cum maxima concordia cæterorumque Patrum sanctorum est accipiendum, et pie catholiceque resolvendum. Quantum enim ad veritatem sacramenti, nec a bono melius, nec a malo pejus, conficitur sacerdote. Quantum vero ad virtutem sacramenti et effectum pro fide et meritis sumendum datur aliis ad salutem, aliis ad iudicium. Quod ipse etiam beatus Hieronymus, licet aliud videatur sonare in verbis quibus ad munditiam vitæ sacerdotes hortabatur, tamen eisdem suis verbis et veritatem attestatur sacramenti sacerdotibus malis, et secundum merita eorum, mala esse eis ad iudicium minatur. Dixit enim eos eucharistiæ servire ex sacerdotali ministerio : quæ si vel sibi, vel alii eucharistia non esset, servire eos non diceret illi rei quæ omnino nulla esset. Dicit etiam quod sanguinem Domini populis ejus dividunt : in quo nisi veritatem attenderent sacramenti, nec illud sanguinem Domini diceret, quod sanguis non est; nec populos ejus, sed ex illa communione legem Christi putantes eucharistiam imprecantis verba facere non vitam. Non dicit eos falso agere sacramentum Christi; sed impie et irreligiose agere in legem Christi; quia, dum in uno offendunt, omnium sunt rei, sumendo ad iudicium, dum sumunt male quod est bonum; errantes et putantes ipsum sacramentum corporis et sanguinis Domini facere sibi eucharistiam, id est non iudicium, sed bonam gratiam et salutem imprecantis tantum verba non vitam, cum imprecantis verba solemnia sacramenti perficiant veritatem, non salutem; merita vero sacramenti obtineant effectum solum et salutem, et non verba. Cum enim illud sit sacramentum in veritate sua omnino unimodum, ad duplicem tamen variatur effectum, ut bonis sit eucharistia salutis, malis vero damnationis iudicium. Unde etiam subdit eos impie agere, putantes ad faciendam et obtinendam eucharistiam tantum esse necessariam solemnem orationem, et non sacerdotum merita. Solemnis enim oratio sacerdoti sacramenti efficit veritatem; merita vero salutis ejus obtinent effectum et virtutem. Unde Gregorius in fine Dialogorum (lib. iv, cap. 60) : « Tunc enim Deo pro nobis hostiam veram offerimus, si nos ipsos ei hostiam fecerimus. » Quia tunc scilicet salutis effectum, quem promittit, perficiet. Unde et Christus, cum in patria sua præsentis sæculi exhiberet veritatem, nullam tamen poterat exercere virtutem, et mirabatur propter increduli-

atatem eorum. Sicut enim sol in se quidem luere, sed tamen sua præsentia cæcum illuminare non valet; sic pro malis suis meritis non poterat eis Christi signa salutis dare. Unde et idem Hieronymus subsequenter adjecit de malis sacerdotibus, dicens : « De quibus dicitur : Et sacerdos in quacunque fuerit macula, non accedet offerre oblationes Domino. Cum hoc faciant sacerdotes, nihilominus clemens et justus est Dominus : clemens, quod a sua Ecclesia non recedit, per scilicet tales ministros præsentiam et veritatem sacramentorum suorum exhibendo ad salutem credentium; justus, in eo quod reddit unicuique quod meretur, ut scilicet sit pravis ad iudicium in suis sacramentis. Cujus iudicium evidentiæ non in præsentem, sed in futuro revelandam adjecit. Postquam enim advenerit mane, et nox hujus sæculi pertransierit, dabit in luce iudicium suum, et superbos principes, quibus resistit Deus, quia nolant ei subesse, de cathedris suis et de culmine quod tenebant (64).

In quo notandum est, quod scilicet mali prælati cathedras et culmen sacramentorum tenere credendi sunt, dum vivunt, quamvis eis Deus resistat quantum ad mala sua merita in ipsis, donec tandem Deus eos detrahat de cathedris quas interim tenent, nisi prius corrigantur, aut depositi puniantur; et hoc quidem tenendum est de his qui ad iudicium suum eucharistiam administrant. Sed quod Gregorius dicit : « Quia, cum displicet qui ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur, et hoc modo talis intercessor fit subditis auctori ruinæ. » De illis subditis dicit, qui ex industria malos prælatos eligendo, vel male eis consentiendo, vel etiam invitando eos habent auctores ruinæ, quos habere debuerant rectores vitæ, dum eis iudicem non placeant, quibus etiam peccata sua communicant : quod etiam notatur cum dicitur : Qui ad intercedendum mittitur. Revera enim si pro pace Ecclesiæ præsumus, vitandum est ne tales ad intercedendum mittamus. Unde ait Apostolus : *Erunt tempora periculosa, cum non sustinebunt sanam doctrinam, sed concervabunt sibi magistros, prurientes auribus (II Tim. iii, 1)*. Quod si quando pro necessitate, vel pro tolerantia id facimus, non consensu mali iæ ejus, sed ea fide facimus : ut cum sciamus etiam per malos administrari per se cujuslibet sacramenti veritatem, credamus non per ea, sed per ipsum sacramentum in gratia sancti Spiritus devotis et dignis provenire salutem.

CAP. L. *Quod in sancta Ecclesia Spiritus sanctus per malorum ministerium probos colligit, et non extra Ecclesiam ubi sunt excommunicati et heretici.*

Unde Augustinus de blasphemia Spiritus (serm. 71, n. 37) : « Spiritus in sancta Ecclesia etiam isto tempore, quo velut area cum palea trituratur, sic operatur, ut nullius veram confessionem aspernetur,

(64) *Videretur deesse subvertet, aut simile aliud verbum.*

nullus simulatione fallatur, atque ita reprobos fugiat, ut etiam per illorum ministerium probos colligat. »

CAP. LI. *Quod per malos prædicatores bona prædicatio audienda est.*

De malis prædicatoribus ait Augustinus in homilia 44 (tract. 46, n. 6) super Joannem : « Multi in Ecclesia commota terrena sectantes, Christum tamen prædicant, et per eos vox Christi auditur, et sequuntur oves, non mercenarium, sed vocem pastoris per mercenarium. Audite mercenarios ab ipso Domino demonstratos. *Scribe, inquit, et Pharisei super cathedram Moysi sedent, quæ dicunt facite : quæ autem faciunt facere nolite (Matth. xxiii, 2).* Quid aliud dixit, nisi per mercenarios vocem pastoris audite? quod mercenarius male facit non prædicat de cathedra Christi. Iude hædit, unde mala facit, non unde bona dicit. Botros inter spinas caute lege, ne, dum quæris fructum, laceras manum. Cum audis bona dicentem, non imiteris mala facientem. » Item in eodem (*ibid.*, n. 6) : « Veritas est Christus, veritas a mercenariis occasione annuntietur, veritas a filiis veritate annuntietur. Per linguas enim mercenariorum et filiorum Christi gloria diffunditur, dum sive occasione, sive veritate, Christus annuntietur. » Item Augustinus in homilia de tribus mortuis suscitatis : « Si voluero apud Dominum me sic defendere, ut dicam : Domine, vidi male viventem illum clericum tuum; et ideo vixi male, nonne dicitur est : *Serve nequam, nonne a me audieras : Quod dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite? (Matth. xxiii, 3.)* Qui sequitur malum, non quærat sibi patronum ad causam malam. » Item in eodem : « Qualiscunque sim, aream Dominicam defendo, pro illa clamo. Tu quis in ea sim nolo cures, ventilabrum expecta; aut si curare vis, noli cum lite curare, ut possis fratrem curare. » Item Gregorius : « Nemo hoc in loco me despiciat propter me; quia sæpe evenit ut persona potens famulum despectum habeat, cumque per eum suis forte vel extraneis aliquid responsum mandat, non despicitur persona loquentis servi, quia sorvatur in corde reverentia mittentis domini, nec pensant qui audiunt per quem, sed quid a quo audiant. »

CAP. LII. *Quod baptismum, etsi a pagano detur, non est iterandum.*

Et ut hæc de bona prædicatione malorum suscipienda sufficiant, videamus de baptismo, si dum ministratur a malo, sit verum et fructuosum, etiamsi cogitum fuerint peccatores vel hæretici. Hoc enim sacramentum, quia magis est necessarium, latius quam alia est extensum, etiam ad laicos; et si contingat, vel si necesse sit, etiam ad paganos. Ut enim in ecclesiastica reperitur historia, cum Alexander episcopus Alexandriæ Petri martyris diem celebraret, post expleta solemnia, vidit super oram maris cadum imitantium, ut fieri solet, episcopum, et ea

(65) Hic locus etiam sub nomine Isidori citatur a Burchardo, Ivone et a Gratiano in Decreti parte II, causa I, q. 1, c. 59.

A quæ in Ecclesia geri mos est. Mox eos ad se jubet perducere, quid egissent percunctatur. Illi rei ordinem pandunt, baptizatos a se quosdam catechumenes confitentur per Athanasium puerulum, qui episcopus fuerat simulatus. Sed ubi ex responsis eorum videt secundum religionis nostræ ritum cuncta constare, statuit illis quibus integris interrogationibus et responsionibus aqua fuerat infusa, iterari baptismum non debere; sed adimpleri ea quæ sacerdotibus mos est. Sed quia historia ecclesiastica minus judicatur authentica, minus etiam authenticum videtur, ut hujus pagani pueri, qui simulatus est episcopus, baptismum ab Alexandrino episcopo ratum videatur esse concessum, nisi quod beatus Isidorus idem in dictis suis astruere videatur hoc modo : « (65) Si quis per ignorantiam ordinetur antequam baptizetur, debet ab eo baptizati iterum baptizari, et ipse ulterius non ordinetur; sed Romanus pontifex non hominem judicat qui baptizat, sed Spiritum Dei subministrare baptismi gratiam, licet paganus sit qui baptizat. » Ex canonica auctoritate ideo prohibetur rebaptizatio fieri, ne sanctæ Trinitatis nomen, in quo baptizatum est, videatur annullari.

CAP. LIII. *Quod per malos ministros etiam cognitos baptismum rite celebretur.*

Sed ad ministros revertamur etiam malos cognitos. Ait Augustinus in homilia 6, (tract. 6, n. 6, 7, 8) super Joannem : « Per hanc potestatem, quam Christus solus sibi retinuit, et in neminem ministrorum transfudit, quamvis per ministros baptizari dignatus sit : per hanc stat unitas Ecclesiæ, quæ significatur in columba, de qua dictum est : *Una columba mea, una est matri suæ (Cant. vi, 8).* Si enim transferretur potestas a Domino ad ministros, tot essent baptismata quot ministri, et non staret unitas baptismi. Quamvis ergo baptismum, sive iusti tribuant, sive iniusti, non tribuitur sanctitas baptismi, nisi illi asper quem descendit columba, de quo dictum est : *Hic est qui baptizat in Spiritu sancto (Joan. 1, 33).* Petrus baptizat : hic est qui baptizat. Judas baptizat : hic est qui baptizat. Nam si pro diversitate meritum baptismus sanctus est, quia diversa sunt merita, diversa erunt baptismata; sed quomodo, cum baptizat bonus et melior, non ideo iste accipit bonum et ille melius, sed unum est et æquale illud quod acceperunt; sic et cum baptizat malus ex aliqua ignorantia Ecclesiæ vel tolerantia (aut enim ignorantur mali aut tolerantur), quod datum est unum est, nec impar propter impares ministros, sed par et æquale prope, hic est qui baptizat.

CAP. LIV. *Quod cum damnatis malis non solum sacramenta divina non communicare, sed nec cibum carnalem debemus sumere.*

Sed huic suæ sententiæ videtur contrarius idem Augustinus in homilia sua : « Si sit malus, et contingat eum habere ministerium, et si homines eum non

noverunt, et Deus eum novit, Deus permittit baptizari per eum qui sibi tenuit potestatem. » In quo videtur innuere, quod mali, si cogniti fuerint, baptizari non possunt. Sed ne sibi vel ceteris sanctis sit contrarius, non de quocunque modo cognitis, qui rationalibus de causis sæpe in Ecclesia tolerantur, intelligendum est: sed de ita cognitis, tanquam ultro confessis, vel ordine judiciario convictis, quibus divinum ministerium propter scandalum Ecclesie non committitur, eum quibus Apostolus nedum sacramenta communicare, sed nec cibum carnalem vult nos simul sumere. Unde Augustinus in libro De poenitentia (serm. 351, n. 10): « Apostolus ait: *Nunc autem scripsi vobis non commisceri, si quis frater nominatur aut fornicator, aut idolis serviens, aut avarus, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum hujusmodi nec cibum sumere. Quid enim mihi de his qui foris sunt judicare? nonne de his qui intus sunt judicatis? De his autem qui foris sunt, Deus judicabit. Auferte malum a vobis ipsis (I Cor. v, 11).* Quibus verbis constat auferendos esse malos ab Ecclesie communione; nec contrarium est huic loco, quod alio loco dicit Apostolus: *Tu quis es qui iudicas alienum servum? Suo domino stat aut cadit (Rom. xiv, 4).* Noluit enim hominem ab homine iudicari ex arbitrio suspicionis, vel extra ordinem usurpato iudicio; sed potius ex lege Dei pro ordine Ecclesie, sive ultro confessum, sive accusatum atque convictum. Alioquin cur dixit: Si quis frater nominatur fornicator, nisi quia eam nominationem intelligi voluit, quæ sit in quenquam cum sententia ordine judiciario atque integritate profertur? » Quapropter ita dicendum est: Si homines non noverunt malum eum ut confessum vel convictum, habita de eo cognitione canonica, id est si notabiliter et damnabiliter non noverunt, baptizari permittit Deus atque quam damnatus sit per eum quia suo ministerio, quamvis indigne, tamen utitur catholice. Qui damnatus sicut sibi indigne, ita aliis inutiliter ministrat; quia nullus ei debet communicare postea. Alioquin enim nisi cogniti mali in Ecclesia rite baptizare possent, cur alibi item Augustinus testaretur Joannem novisse mysterium baptismi transiturum et in bonos et in malos? Quod ille novit futurum, hoc ego præsens. Unde Augustinus (tract. 5, 11. et seq.): « No-
D
verat Joannes Baptista potestatem a Domino in neminem, sed ministerium transiturum in bonos et malos. Non exhorreat columba ministerium malorum; respiciat Domini potestatem. Quid tibi faciat malus minister ubi bonus est Dominus? Sed dicit hæreticus: Non habes baptismum, quia malus dedit. Si malus est Christus, inquam, et malus mihi dedit. Video quis fuerit minister: de officiali non disputo, nolo discutere causam officialis. Fuerint homines qualeslibet; ego a Christo accepi. Non, inquit, sed ille malus episcopus te baptizavit. A Christo baptizatus sum ego: novi, quia docuit me columba quam vidit Joannes. Sint justi ministri si volunt; sin autem voluerint esse justi qui super cathe-

A dram Moysi sedent, securum me fecit magister meus, de quo dixit Spiritus ejus: *Ille est qui baptizat (Joan. i, 33).* Scribæ et Pharisei, inquit, *super cathedram Moysi sedent.* Si fuerit justus minister, computo illum cum Paulo, qui gloriam suam non quaerit, dicens: *Ego plantavi, Apollo rigavit; Deus autem incrementum dedit. Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus (I Cor. iii, 6).* Qui fuerit vero superbus minister, cum Zabulo computatur, sed non contaminatur donum Christi, quia per illum fuit purum, per illum liquidum transit, venit ad fertilem terram. Scio quia lapis ex aqua fructum ferre non potest, et per lapideum canalem transit aqua ad areolas. In canali lapideo nihil generat, sed hortus plurimum fructum affert. Spiritualis enim virtus sacramenti ita est ut lux, et ab illuminandis pura excipitur, ut sic per immundos transiens non coquinetur. » Item in eodem (tract. 5, n. 19): « Dedit baptismum Judas, et non est baptizatum post Judam. Dedit Joannes, et baptizatum est post Joannem; quia qui datus est a Juda baptismus Christi erat; qui autem a Joanne Joannis erat. Non Judam Joanni, sed baptismum Christi etiam per Judæ manus Joannis dato recte præponimus (ibid.). » Item: « Quod Judas baptizat, Christus baptizat; sic ergo quos baptizat ebriosus, homicida, adulter, Christus baptizat. Non timeo illos malos, quia columbam attendo per quam mihi dicitur: « Hic est qui baptizat. » Item: « Sacramentum Ecclesie tam magnum est, ut nec homicida ministrante polluatur: sed et hoc non solum malis ministris, scilicet [sed et] laicis conceditur, si necesse sit. »

CAP. LV. *Quod baptismum est ratum etiam a laicis pro aliqua necessitate datum.*

Unde Gelasius cap. 17 (epist. ad episc. Luc. Brus. et Sicil.): « Diaconi abaque episcopo vel presbytero baptizare non audeant, nisi prædictis fortasse officiis longius constitutis, si necessitas extrema compellat, qua et laicis Christianis hoc plerumque conceditur. »

CAP. LVI. *Quod sacramenta a quovis Catholico, quamvis peccatore, ministrari possunt et consecrari, nec a bono majus, nec a malo minus perfici.*

Sed quia de baptismatis sacramentis dictum est, de eucharistia videamus si vere et utiliter consecrari vel ministrari possit a quolibet peccatore, sed tamen catholico. Unde Augustinus: « De corpore Domini intra catholicam Ecclesiam in ministerio corporis et sanguinis Domini nihil a bono majus, nihil a malo minus perficitur sacerdote, quia non in merito consecrantis est, sed in verbo efficitur Creatoris et in virtute Spiritus sancti. Si enim in merito sacerdotis, nequaquam ad Christum pertineret. Nunc autem sicut ipse qui baptizat, ita ipse qui per Spiritum sanctum hanc suam efficit carnem, et transfundit in sanguinem; credendum est enim quod in verbis Christi sacramenta conficiantur.

Cujus enim potentia creantur prius, ejus utique A verbo ad melius recreantur. »

CAP. LVII. *Quod non merita sacerdotum, sed officia in divinis mysteriis sunt attendenda.*

Item Ambrosius De sacramentis (lib. De mysteriis, cap. 5) : « Cum Scriptura testetur quod ad Jeroboam præceps ignis descendit de cælo, rursus, precante Elia, ignis missus est qui sacrificium consumpsit, non merita personarum consideres, sed officia sacerdotum. Ignis ille visibilis mittebatur, ut crederent; nobis invisibilis operatur, qui credimus. Crede ergo adesse Dominum Jesum invocatum precibus sacerdotum, qui ait : *Ubi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi et ego sum* (Matth. xviii, 20). Quanto magis ubi fuerit Ecclesia, ubi mysteria sua sunt, ibi dignatur exhibere suam præsentiam. Quod si tantum valuit sermo Eliæ ut ignem deponeret, non valebit sermo Christi, ut species mutetur elementorum? Sermo Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, quia ipse dixit et facta sunt (Paul. xxxii, 9), non potest ea quæ sunt mutare in id quod non erant? In quo notandum est quod infra unitatem Ecclesiæ, non pro merito, sed pro officio sacerdotum, ad fidem astantium, sermo Christi verum efficit sacrificium, cum, ut ait Augustinus, extra Ecclesiam catholicam, apud hæreticos scilicet, non sit locus sacrificii, quia eorum sacrificium prorsus irritum est.

CAP. LVIII. *Quomodo in judicio suo non improbat Deus, eos etiam habere spiritum prophetiæ, qui non habent meritum prophetæ.*

Unde Augustinus in tractatu Epistolæ Joannis, cap. 105 De malis, sed tamen catholicis sacerdotibus : « Prophetavit etiam Saul malus rex, cum etiam sanctum David persequeretur. Non ergo se jactent qui forte sine charitate habent sanctum munus Dei, sicut sanctum baptismum : sed videant qualem rationem sint habituri cum Deo, qui sanctis non sancte utuntur. Ex his erunt qui dicturi sunt : In nomine tuo prophetavi (Matth. vii, 22). Non illis dicitur : Mentimini, sed dicitur : Non novi vos; recedite a me qui operamini iniquitatem (ibid.). Et spiritum ergo prophetiæ habuisse dicendi sunt, et non meritum prophetæ. »

CAP. LIX. *Quod qui indigne offerunt hostias in altari, quamvis sint sanctæ, non sanctificantur ab eis.*

Unde Hieronymus in Aggæo propheta : « O popule, qui altari tantum exstructo, et diruta domo mea, hostias mihi offers lo altari, et victimis ejus te sanctificari putas. Scito quoniam quidem sanctum est quod offertur in altari, sed non tam sanctificaris ex hostiis quam ex eo quod interea mortuis operibus pollueris. »

CAP. LX. *Quod in solo verbo Creatoris conficiatur corpus et sanguis Christi, qui nos redemit.*

Unde etiam sancti, qui merita sacerdotum fidei-um nec prodesse nec obesse sacramentis sciunt, plerumque nec illorum mentionem faciunt; sed illius

cujus est totum quod est optimum. Unde Androsius (lib. iv, cap. 5), De sacramentis : « Tanta vis est in sermone Domini, ut inciperent esse quæ non erant. Terra non erat, ipse dixit et facta sunt (Paul. xxxii, 9). Ergo, ut tibi respondeam, non erat Christi corpus ante consecrationem; calix est vini et aquæ plenus, ubi verba Christi operata fuerint; ibi sanguis efficitur qui plebem redemit. Sed forte dicis : Speciem sanguinis non video; sed habet similitudinem. Sicut enim similitudinem mortis sumpisti, ita et similitudinem pretiosi sanguinis bibis, ut nullus horror cruoris sit, et pretium Redemptionis operetur. »

CAP. LXI. *Quod vera caro sit, quam accipimus in sacramento.*

B Item Augustinus in homiliis : « Ante verba Christi quod offertur, panis dicitur; ubi verba Christi deprompta sunt, jam non panis, sed corpus Christi appellatur. » Unde Ambrosius, in libro De sacramentis : « Sicut verus est Dei Filius Jesus Christus, non quemadmodum homines per gratiam, sed quia Filius ex substantia Patris: ita vera caro, sicut ipse dixit, quam accipimus, et verus est potus, et quia idem Dominus noster Jesus Christus consors est divinitatis et corporis, et tu qui accipis divinæ ejus substantiæ in illo participaris alimento. »

CAP. LXII. *Quod in sacramento corporis et sanguinis Domini alio modo species videtur, et deinde teritur, alio modo res et fide manducatur.*

C Unde Augustinus, in homilia 26 (tract. 26 in Joann, n. 12) : « Hicest panis vivus de cælo descendens, ut si quis manducaverit ex ipso non moriatur. Sed quis pertinet ad virtutem sacramenti, non ad ipsum sacramentum visibile, qui manducat intus non foris, qui manducat corde, non terit dente. De cælo descendit manna, sed manna umbra erat: iste veritas est. Hujus sacramentum et unitas corporis et sanguinis Christi de mensa Dominica sumitur, quibusdam ad vitam, quibusdam ad exitium. Res vero ipsa, cujus sacramentum est, omni homini ad vitam, nulli ad exitium: quicumque ejus particeps fuerit (n. 18). Qui enim manducat carnem meam et bibit sanguinem meum, in me manet et ego in eo. Hoc est ergo manducare illam escam, et potum illum bibere: in Christo manere, et illum manentem in se habere, ac per hoc qui non manet in Christo, et in quo non manet Christus, procul dubio non manducat ejus carnem nec bibit ejus sanguinem, etiamsi tantæ rei sacramentum ad judicium sibi manducet et bibat. » In quo notandum est et credendum, quia cum sacramenta alia tantum deo in se contineant, sacramentum scilicet et effectum sacramenti; istud solum tria: sacramentum, speciem illam scilicet quæ videtur, rem sacramenti, id est veritatem Dominicæ substantiæ, quæ sicut de Virgine vera nata est, vera esse in eo creditur; effectum sacramenti prout quibusdam ad vitam, quibusdam ad judicium sumitur: non enim sicut in baptisate aqua non movetur ab aqua, et in chri-

mate oleum non mutatur ab oleo, sed id quod substantialiter fuit ante sacramentum, id etiam immutatum permanet in sacramento: non ita etiam credendum est de pane et vino qui ante consecrationem quidem sunt panis et vinum in substantia; post consecrationem vero mutata sunt, caro et sanguis Domini in eadem qua natus est de Virgine qui passus est in carne, qua sedet ad dextram Patris substantia. Unde etiam post baptizandi officium aqua ad cæteram aquam refunditur, oleum cum cætero concrematur, solum corpus Christi, sicut apparet esse quod non est, quia videtur esse panis, cum sit vera caro, sic cum videatur dentibus contereri, manibus frangi, ipse tamen Christus ab omnibus totus integer sumitur essentialiter, et vere et in cælo totus et integer permanet cum Patre. Quod quomodo fieri possit, quia humanæ intelligentiæ residuum est, igni comburatur, quia ubi ratio deficit fides proficit: nec habet fides meritum, cui præbet humana ratio experimentum. Quod vero beatus Augustinus superius dixit (tract. 26 in Joan., n. 48) quod malus etiam si sacramentum manducet et bibat ad iudicium, non tamen corpus et sanguinem Domini sumit, nisi maneat in Christo: non ideo dicit, quod a suo sacramento separari possit substantia, sed sicut Judæi corpore tenus eum crucifixerunt, et verus Christus erat, sic et Christiani sacramento tenus quidem sumunt vere quantum ad veram Christi essentiam; non tamen vere quantum ad suæ salutis efficientiam, ut unum sint cum ipso. Longe enim aliud est essentialiter sumi, vel videri, aliud vero spiritualiter. Unde in Evangelio: *Multi reges voluerunt videre quæ vos videtis (Luc. x, 24)*: non illud scilicet quod Judas vidit et tradidit, sed illud unde dixit: *Abraham pater vester exsultavit, ut videret diem meum; vidit et gavisus est (Joan. viii, 56)*. Uterque enim Abraham scilicet et Judas Christum viderunt; vere quidem, sed alter corporaliter, alter spiritualiter, alter damnabiliter, alter salubriter.

CAP. LXIII. *Quod sacramentum non specie sola, sed etiam re sumendum est, ut tanquam cum Christo unum simus.*

Quod etiam Augustinus distinguens in homilia (tract. 27 in Joan., n. 4) ait: « Carnem Christi et sanguinem non edamus tantum in sacramento, quod et multi mali, sed usque ad spiritus participationem, ut in Domini corpore tanquam membra maneamus, ut ejus spiritu vegetemur.

CAP. LXIV. *Quod non nocet si mali sumunt nobiscum sacramenta, qui aut ignorantur aut tolerantur.*

Et quia prohibetur sanctum dari canibus, ne putarem omnino malos, quos aut ignoramus, aut toleramus, a tanto sacramento arcendos, subdit (*ibid.*): « Et ne scandalizemur etiam si multi nobiscum manducant et bibunt temporaliter sacramenta, qui habebunt in fine æterna tormenta; quia non consumit trituratio, quod purgatura est ventilatio: et in hoc sæculo necesse habemus usque in finem inter

malos vivere. » Unde idem contra Donatistas: « Communicatio malorum non maculat aliquem participatione sacramentorum, sed consensione factorum. »

CAP. LXV. *Quod per ministrum reprobum, sed tamen catholicum remissio peccatorum detur.*

Ut autem sufficienter ostensum sit quod et mali sacerdotes verum corpus et sanguinem Christi, non pro merito, sed pro officio suo consecrant, et omnes mali tam ipsi quam cæteri verum corpus et sanguinem Domini manducant licet ad iudicium: videamus etiam si mali possent dare remissionem peccatorum. Unde Augustinus, in libro De verbis Domini (serm. 71), n. 37: « Ita fit verbum contra Spiritum sanctum, cum ex dispersione ad congregationem, nunquam venit: quæ ad remittenda peccata accipit Spiritum sanctum. Ad quam congregationem etsi per malum clericum, sed tamen catholicum, ministrum reprobum et fictum aliquis accesserit corde non ficto: in ipso Spiritu sancto accipit remissionem peccatorum, qui Spiritus per reprobum ministerium probos colligat: in quo notatur, quod non ab hæretico, sed a quolibet catholico, quamvis peccatore, remissio detur peccatorum, vel in baptisate, vel in confessione per Spiritum sanctum. »

CAP. LXVI. *Quod non merito ministrorum, sed gratia et justitia Spiritus sancti solvuntur vel ligantur: peccata a Deo, ut neque intra Ecclesiam sit qui injuste admittitur, neque extra qui ab ea injuste repellitur.*

Unde Augustinus, De remissione peccatorum, ut evidenter ostenderet Dominus a Spiritu sancto, quem donavit fidelibus suis, dimitti peccata, non meritis hominum, quodam loco sic ait: « Accipite Spiritum sanctum; » continuo subjungens: « Si cui remiseritis peccata, remittentur ei, » hoc est Spiritus remittit, non vos. » Proinde, sicut is quem sacerdos in Ecclesiam tollit, est tamen extra Ecclesiam, et non est de corpore; ita intra Ecclesiam est et de corpore, si quis per pastoris præjudicia compellitur foris esse. In quo ostenditur non in voluntate vel merito boni vel mali, sed ex sola gratia vel justitia Spiritus sancti solvi peccata vel ligari.

CAP. LXVII. *Quod injusta excommunicatio potius nocet excommunicanti, quam excommunicato.*

Unde idem ad Cassium [ad Classicianum]: « Illud plane non temere dixerim, quod si aliquis fuerit excommunicatus injuste; ei potius oberit, qui faciet injuriam. » Unde idem, in libro De summo bovo: « Nec natura Dei potest nocere quidquam, nec natura Dei injuste nocere, nec nocere patitur quemquam. » Item ad clerum Hipponensem (epist. 78, n. 4): « Quid obest homini quod ex illa tabula [apud Aug. non vult eum recitari] vult eum rapere humana ignorantia, si de libro viventium non eum debeat [apud Aug. iniqua] humana conscientia? »

CAP. LXVIII. *Quod non solum culpa, sed etiam ordo observandus est in iudicio.*

Unde idem, in libro De penitentia, ne quilibet

da nnetur pro ignorantia iudicis, ait (scr. 351, n. 10): « Noloit Deus hominem ab homine iudicari ex arbitrio suspitionis, aut extra ordinem usurpato iudicio, sed potius ex lege Dei, sed ordine Ecclesie; sive ulro confesum, sive accusatum, sive etiam convictum. » In quibus omnibus constat non pro merito, sed pro officio sacerdotis, secundum ordinem iustitiæ quemlibet ligari vel solvi.

CAP. LXIX. *Quod a pseudoeπισcopis potest rata haberi ordinatio.*

De ordinibus vero quod a malis sacerdotibus ministrari possint quia superius satis dictum est: nunc vel parum dixisse sufficiat. Ait enim Leo, cap. 25: « Quod si qui clerici presidentium a pseudoeπισcopis ordinati sunt, potest rata haberi ordinatio talis. »

CAP. LXX. *Quod omnia sacramenta a peccatore, sed tamen catholico rite ministrentur.*

Et ut bene concludam omnia sacramenta a malis sacerdotibus, sed tamen catholicis posse rite ministrari, ait Augustinus contra Donatistas in libro v (cap. 20, n. 28): « Quomodo Deus exaudit homicidam precantem, vel super aquam baptismi, vel super oleum, vel super eucharistiam, vel super capita eorum quibus manus imponunt? Quæ omnia fiunt et valent tamen, etiam per homicidas, id est per eos qui oderunt fratres, et in ipsa Intus Ecclesia. » Et bene determinat. Nam extra Ecclesiam, non est fides neque meritum, quid potest valere sacramentum?

CAP. LXXI. *Quod in unitate Christiana non obest malus sacerdos vel collegis bonis vel popularibus subditis.*

Unde Augustinus ad Parmenianum, libro II (cap. 5, n. 10): « Unicuique tribuit Deus secundum cor suum. Nam, si primis temporibus non obfuerunt mali sacerdotes, vel collegis bonis, sicut fuit Zacharias; vel popularibus, sicut fuit Nathanael, in quo dolus non erat, quanto magis nihil obest in unitate Christiana episcopus malus, vel coepiscopus, vel laicis bonis, cum iam ille sacerdos secundum ordinem Melchisedechi, et pontifex noster sedens ad dexteram Patris interpellat pro nobis qui traditus est propter delicta nostra et resurrexit propter justificationem nostram? Nec illud bonis obest, sed offerentibus, quod verissime dictum est: *Dona impiorum non probat Altissimus (Eccli. xxxiv, 25)*: non enim dixit dona eorum qui pro pace tolerant iniquos, non probat Dominus... *Sacrificia*, inquit, *impiorum exsecratio est Domino. Etenim inique offerunt illa (Prov. xxi)*. Jam supra responsum est, quia non est iniquus Christus qui pro nobis seipsum obtulit, et noster in cælo mediator est: quo suam Ecclesiam gubernante bonis mali non oberunt, qui vel ignorantur, vel pro pace tolerantur. Quorum crimina bonorum charitati in unitate omnia toleranti nihil nocerent, si forte, ea etiam cognita, iudicibus ecclesiasticis persuaderi non possent. Sacrificia ergo impiorum eis ipsis oberunt qui impie offerunt. Nam

unum atque idem sacrificium propter nomen Domini quod invocatur et semper sanctum est, et tale cuique sit, quali corde ad accipiendum accesserit. » Et post pauca (cap. 7, n. 12): « Dicant ergo mihi cui sancto secundum salutem spiritualem obfuerit, vel in sacerdotibus vel in populo constitutus, malus atque maculatus sacerdos. Ubi erat Moyses et Aaron, ibi murmuratores sacrilegi; ubi Caiphaz, ibi Simeon et cæteri boni; sed sarcinam suam unusquisque portavit. » Et post pauca (cap. 8, n. 15): « In Evangelio, inquit, scriptum est: *Peccatores Deus non audit, sed si quis Deum colit et voluntatem ejus facit illum audit (Joan. ix, 31)*. An propterea dicunt hoc, ut intelligatur episcopus malus non exaudiri cum pro populo rogat. Quod si ita esset, non ideo tamen populus, si bonus atque fidelis est, sollicitus esse debet. Securos enim facit illos Scriptura, quæ ait: *Fratres, hæc scribo vobis, ut non peccetis; et si quis peccaverit advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris (1 Joan. ii, 1)*. Non dixit, habetis mediatorem me apud Patrem, sed advocatum habetis Jesum Christum. » Et post pauca (cap. 8, n. 16, 17): « Mediator unus Dei et hominum, homo Jesus Christus, in quo nos unum sumus: sic servemus unitatem in vinculo pacis, nec propter malos bonos deseramus, sed propter bonos malos sufferamus, cum certum etiam sit quia peccatores Deus audit, quia Balaam propheta non de populo Israel, sed alienigena conductus ab amico (*Num. 24, 1*), ut populo Dei malediceret conversus a Deo ad benedicendum cujus verba omnia bonum imprecantis audimus et legitur, et cum aliud habet in voto, verba tamen precantis bona sunt et pro populo exaudiuntur a Domino. Unde non mirum est, si verba bona, quæ pro populo dicuntur in precibus, etsi a malis dicantur episcopis, exaudiri tamen non pro necessitate prepositorum, sed pro devotione populorum. Verum quod scriptum est in Evangelio: *Peccatores Deus non audit (Joan. ix, 31)*, non a Domino dictum, sed ab illo qui oculos corporis jam quidem restitutos habebat, sed ei oculi cordis nondum patebant. Unde ipsum Dominum adhuc prophetam putabat: nam cum postea cognitum Dei Filium adoravit. Ipse autem Dominus cum in templo orarent Publicanus et Phariseus, peccatorem confidentem peccata sua magis justificatum dicit, quam Phariseum jactantem merita sua. Quamquam enim justificatus destiterit esse peccator, tamen ut justificaretur orabat, et peccata confitebatur. Exauditur, justificatus est. Non desineret esse peccator nisi prius exaudiretur peccator. Quomobrem omnem quidem peccatorem exaudiri, sed tamen non omnem peccatorem non exaudiri Veritas testis est. Sed objiciant quod in Psalmo dicitur: *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas et assumis testamentum meum per os tuum? (Psal. xlix, 16)*. Non intelligant ad hoc, ut sciat peccator sibi non prodesse verba quæ pronuntiat, sed quod dicit ipse non facit. verum tamen aliis prodesse quæ per malos audiunt et

faciant, ipse Dominus docet in Evangelio : *Super A cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisei : quæ dicunt facile, quæ autem faciunt nolite facere* (Matth. xxiii, 5).

CAP. LXXII. *Quod in mandatis Domini audiendis non per quem, sed quid a quo dicatur attendendum est.*

Unde Gregorius : « Nemo me hoc in loco despiciat propter me, quia sæpe evenit ut persona potens famulum despectum habeat, cumque per eam forte suis vel extraneis aliquod responsum mandat, non despiciatur persona loquentis servi, quia servatur in corde reverentia mittentis, nec pensant qui audiunt per quem, sed quid vel a quo audiunt. »

CAP. LXXIII. *Quod omnia sacramenta, cum obsint indigne tractantibus, prosunt tamen per eos digne sumentibus.*

In omnibus quæstionibus intelligendum admonemus, quia scilicet omnia sacramenta, cum obsint indigne tractantibus, prosunt tamen per eos digne sumentibus, sicut verbum Dei : unde dictum est : *Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt facere nolite.* Et revera in Ecclesia non possunt mali ministri præjudicare divinæ gratiæ; quia Spiritus sanctus, cum sit omnipotens, liber est ad omnia, ubi vult spirat (Joan. iii, 8), quando vult, et quomodo vult, nunc per seipsum, nunc per ministros tam bonos quam malos. Unde Apostolus : *Divisiones gratiarum sunt. Unus autem Dominus, qui operatur omnia in omnibus, dividens singulis prout vult* (I Cor. xii, 9); si ergo ipse omnia in omnibus; et nemo aliquid præter ipsum : Unde Dominus ad Moysen : *Congrega mihi septuaginta viros et duces eos ad tabernaculum sederis, et auferam de spiritu tuo, tradamque eis* (Num. xi, 16). Non dixit, auferes et trades; sed, auferam et tradam. Quod ut etiam merito congregandi vel de cœnti eos ascriberetur, duo ex his qui descripti fuerant, ad tabernaculum non venerunt; et tamen Moyse non docente, sicut cæteri Spiritum acceperunt. Qui licet de spiritu Moysi ablati dicitur, nullo tamen ejus dispendio factum est aliter, quam si ardente candela centum aliæ accendantur : sed ideo dictum est, ut unus idemque Spiritus in prælatos et sublitos diffundi credatur. Similiter et in nova gratia cum soleret tantum dari per impositionem manus, tamen adhuc loquente Petro, cecidit Spiritus sanctus super omnes. Similiter, ut legitur in Dialogo Gregorii : « Non ordinante episcopo, sed lingua ejus phlebotomante angelo, idiota factus est prædicator egregius. »

CAP. LXXIV. *Quod malum bonis bene datur, sicut angelus Satane Paulo ad custodiam, et bonum malis male sicut Caiphæ spiritus prophetiæ ad ruinam.*

Sed quid mirum de bonis, cum etiam malos inspirando organum suum Spiritus sanctus fecerit? Balaam, cum esset ariolus, oritur stellam ex Jacob prophetavit; Nabuchodonosor cum tribus pueris in camino quartum similem Filio cognovit; Saul, cum David persequeretur, cum Samuele in Ramata pro-

pheta inter prophetas exstitit (I Reg. xix, 24). Caiphas, cum esset pontifex anni illius, de salute mundi bene prophetavit. Et quid mirum de his cum etiam Deus in ore asinæ ad increpandum Balaam, verba sua posuerit? Sicut serpens homini, sic asina locuta est Balaam. Illud opus fuit diabolicum, istud angelicum. Huic ergo Balaam canum suæ potentiæ in ore posuit; populum quem maledicere volebat benedicere coegit. Quorsum hæc omnia, nisi ut credamus quia Spiritus sanctus non semper ubi dignum est, sed ubi vult, et quomodo vult, spirat? qui ad malos quidem se venire, sed non manere designans, ad bonos venire et mansionem facere denuntiat. Ergo nulla merita præjudicare possunt suæ gratiæ vel potentiæ, cum dicat Dominus ad Moysen de filiis Aaron : *Invocabunt nomen meum super filios Israel, et benedicam eis* (Num. vi, 27). Itemque in Exodo : *Ego Dominus qui sacrifico vos.* Unde ait Augustinus : « Sint justi ministri, si volunt. » Si autem nolent, securam me tacit inagister, dicens : *Quæ dixerint servate et facite* (Matth. xxiii, 5), non ipsi, sed ego qui sacrifico vos. Quid enim præjudicavit Samueli quod fuit Heli discipulus et cum Ophni et Phinees, qui sub Heli perierunt, nutritus? Quid contulit Judæ, quid cum cæteris apostolis a Domino electus est? Quid Nicolao, quod ab apostolis in gradu levitico assumptus est? Paulo datus est angelus Satane ad custodiam, Balaam vel Caiphæ prophetiæ spiritus ad ruinam.

C Unde Augustinus in homilia 62 (tract. 62 in Job, n. 4) : « Multum interest non quid accipiat, sed quis accipiat, nec quale sit quod datur, sed qualis sit cui datur. Nam et bona obsunt, et mala prout, sicut fuerint quibus dantur. Quid ergo miraris, si datus est Judæ panis Christi per quem manciparetur diabolo, cum econtra videas datum Paulo angelum diaboli per quem perficitur in Christo? Ita et malo bonum obsuit, et bono malum profuit; quia malo non consentit. »

CAP. LXXV. *Quod solo consensu mala fiunt; quia nullum est peccatum nisi voluntarium.*

Unde Hieronymus ad Rusticum (epist. 95, n. 4) : « Vas electionis macerat corpus suum et subicit servituti, et tamen cernit naturalem ardorem carnis suæ repugnare sententiæ, ut quod non vult agere compellatur, et quasi vim patiens clamat : *Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* » (Rom. vii, 24.) Unde Augustinus in libro Retractationum : « Usque adeo peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, nisi sit voluntarium. » Potest videri falsa hæc definitio; sed si diligenter discutiatur, invenitur verissima. Peccatum quippe illud cogitandum est quod tantummodo peccatum est, non quod poena peccati.

CAP. LXXVI. *Quod etiam commistio carnaliter non est peccatum sine consensu voluntatis.*

Unde etiam cum in commistione carnali difficile consensus excusari possit; tamen Hieronymus,

libro II, ait : « Fuge in persecutione aliqua virginem prostitutam : hæc quia voluntarie non peccat, apud Evangelium virgo suscipitur, in lege quasi corrupta repudiatur. » Idem in libro Hebraicarum Quæstionum : « Corpus mulieris non vir maculat, sed voluntas. » Unde Augustinus, in libro I De civitate Dei (cap. 18) : « Proposito autem manente, per quod etiam corpus sanctificari meruit, nec ipsi corpori auferit sanctitatem violentia alienæ libidinis, quam servat perseverantia suæ continentiæ. » Item et hinc admonemus, « ita non amitti corporis sanctitatem, sicut animi sanctitate etiam corpore oppresso, nec amittitur corporis sanctitas violata animi sanctitate. » Unde idem, in libro De libero arbitrio : « Pudicitiam quis dubitet in animo constitutam, cum sit virtus ? unde a violento stupratore eripi ipsa non potest. » Et quid mirum, ubi non est consensus, non esse culpam, cum etiam ubi est consensus, sed tamen rationalis discretionis intentio, venialem vel nullam habet culpam ?

CAP. LXXVII. Quod etiam in consensu carnalis commisionis, si adhibeatur ratio, vel annullatur vel minuitur culpa.

Unde Augustinus de bono conjugali (cap. 6) : « Conjugalis concubitus generandi gratia non habet culpam concupiscentiæ satiantis; sed tamen enim conjuge propter tori fidem venialem habet culpam, adulterium vero sive fornicatio lethalem habet culpam. » Cum ergo in tam unica unitate ubi duo sunt in carne una... Unde Augustinus ait paulo post : « Quia multo facilius se abstant, ut non utantur, quam temperent ut bene utantur, vel non consentiendo, vel discrete consentiendo peccatum vel vitetur vel temperetur; multo magis in Ecclesia, ubi diversæ sunt voluntates et actiones, vel non consentiendo vel tolerando cum discretionem possunt quilibet a prælatorum et confratrum culpis immunnes, et sacramentorum cælestium cum ipsis esse ad salutem participes. »

CAP. LXXVIII. Quod quibus placent mali, illi tantum communicant malis, quibus autem displicent non communicant.

Unde Augustinus : « Quibus mali placent in unitate, ipsi communicant malis. Quibus autem displicent, etiam eos emendare non possunt, ne simul cum zizanibus eradicent et triticum, non factis eorum sed altari communicant : ita ut non solum ab eis non maculentur, sed divinis verbis laudari mereantur, quia pro bono unitatis tolerant quod pro bono unitatis oderunt. »

CAP. LXXIX. Quod aliquando subtrahenda est correctio malis ne ipsi vel deteriores fiant, vel etiam exacerbatu aliis noceant.

Item Augustinus, De civitate Dei libro I, cap. 60 : « Si propterea quisque objurgandis et corripiendis male agentibus parcat, quia opportunum tempus inquirat, vel eisdem ipsis ne deteriores ex his efficiantur, vel ne ad bonam vitam et piam erudiendos im-

pediant alios infirmos et premant, non videtur esse cupiditatis occasio, sed consilium charitatis. »

CAP. LXXX. Quod nullum est detrimentum cum pseudoepiscopis et presbyteris conversari, et non consentire.

Unde Zacharias papa Bonifacio, in ea epistola cujus est initium : *Benedictus o Deus et Pater* : Propter hoc quod cum pseudoepiscopis et presbyteris conversatus es, non consentiens iniquitati eorum, nullum tibi detrimentum est coram Deo. »

CAP. LXXXI. Quod culpis prælatorum implicantur, qui aliquem consensum eis accommodant.

Unde Cyprianus martyr econtra, in epistola sua : « Non sibi plebs blandiatur, quasi immunis esse possit a contagione delicti, cum sacerdote peccatore communicans, et ad illicitum præpositi sui crimen assensum accommodans. Constat enim omnes eodem crimine constringi, quotquot fuerint injusti et profani sacerdotis sacrificio contaminati. » Nonne enim quia Jonas cum inobedientia esset in navi, navis periclitabatur conteri ? quia Achaz cum anathemate laminæ aureæ erat in Israël, exercitus percussus et fugatus est ab urbe Ilii. Si ergo ita puniuntur in culpæ ignaros, quid fiet in consocios et consentientes ?

CAP. LXXXII. Quod caute cavendi sunt mali, ne eorum culpis implicemur, et abjiciendi de Ecclesia, ne cum eis periclitemur.

Unde Ambrosius in homiliis : « Unius delicto cunctorum merita quantuntur : dormiebat enim Christus Petro, ne vigilaret Jude. Ergo si unius rei de peccato cuncti periclitantur apostoli, hoc exemplo caveamus perfidum, caveamus proditorum, ne per unum plures fluctuemus. Quin etiam hujusmodi abjiciamus de nostra navicula ut non obdormiat, sed vigilet nobis Dominus. Pro acibus enim nostris obdormit aut vigilat Dominus. » Et paulo post : « Unius culpa cunctis confertur ignavia, et unius delicto omnibus generatur infirmitas. » Quod autem Dominus pro aliena culpa istos quamvis ignaros punivit, ideo fecit, ne pro quavis simplicitate vel ignavia alienis malis implicemur, sed circumspecte ne eis aliquem præbeamus assensum attendamus : unde Dominus in Evangelio : *Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium; intrinsecus autem sunt lupi rapaces* (Math. VII, 15). Ecce Dominus malitiam quavis specie virtutis velatam, caute jubet esse attendendam. Unde Apostolus : *Probate spiritus, si ex Deo sunt* (I Joan. 4, 1). Et iterum : *Nolite omni spiritui credere* (ibid.).

CAP. LXXXIII. Qua discretionem complenda sit tanta diversitas Scripturarum, quia mali modo jubentur excommunicari, alii autem mediocriter corrigi, ut curentur.

Unde ergo dictum est, quod mali pro pace Ecclesiæ sunt tolerandi etiam cogniti, cum nullo modo nobis noceant, neque conversatione, neque sacramentorum participatione, sed potius prosint fide-

libus et prædicatione sua, et oratione, cæterisque omnibus ecclesiasticis mysteriis, sive ea celebrent occasione, sive, ut ait Apostolus, veritate: de quorum tolerantia nos Augustinus laude dignos astruit, ab illis nobis esse attendendum Dominus in Evangelio admonet; illos Ambrosius eicere de Ecclesie navicula, ne cum illis pereamus jubet: unius enim culpam cunctis conferre ignaviam docet. Ex qua præceptorum varietate sanctis, quorum unus est spiritus non dissensionis sed pacis, non est ulla contrarietas imputanda. Sed cum omnes viæ Domini sunt misericordia et veritas, maxima discordia est attendenda, qua cum Psalmista misericordiam et iudicium Deo antemur (*Psal. c, 1*), ut scilicet non dissonent, sed concinne et concorditer utrumque esse exsequendum suo ordine, sua discretionem demonstramus. Et illud igitur est faciendum, et hoc non est omittendum; sed est suum tempus tolerantie; est etiam suum disciplinæ. Ut enim ait Salomon: *Est tempus plantandi, est tempus evellendi* (*Eccle. iii, 2*). Quamdiu enim mali accusari nequeant, vel quia accusationis documentis deserimus, quia deest accusator, vel numerus, vel probitas, vel culpæ talis evidentiæ cui testificari possint, vel etiam a malis Ecclesie iudicibus non audirentur, etiamsi accusarentur; vel quia etiam accusatores corrigere non possent, sed pejerarent; vel quia tales personæ sunt quæ vel per se vel per fautores suos toti Ecclesie concitare possunt scandalum vel schismatis vel oppressionis, tandiu sunt tolerandi, nec tamen ullo consensu amplectendi; sed tamen quia intentione, vel fragilitate, vel necessitate faciant, diligenter considerandi. Ut ergo misericordia eant et consonet cum iudicio, temperamentum discretionemque utriusque describit Augustinus in libro De fide et operibus (cap. 3, n. 4): « Prohibet Dominus Sanctum dari canibus, nec contrarius est Apostolus Domino, qui dicit: *Peccantes coram omnibus argue: ut et cæteri metum habeant* (*I Tim. v, 20*), cum ille dicat: *Corripe eum inter te et ipsum* (*Matth. xviii, 15*). Utrumque enim faciendum est, sicut diversitatis infirmitas admonet eorum, quos utique non perdendos, sed corrigendos curandosque suscipimus; et alius sic, alius autem sic sanandus est. Ita est etiam ratio dissimulandi et tolerandi malos in Ecclesia: et est rursus castigandi ratio, corripiendi, non admittendi, vel a communione removendi. Errant autem homines non servantes modum, et cum unam in partem proclivem ire ceperint, non respiciunt divinæ auctoritatis alia testimonia, quibus possint ab illa intentione revocari, et in ea quæ ex utrisque temperata est consistere varietate ac moderatione. Quidam intuentes præcepta severitatis quibus admonemur corripere inquietos, nec dare Sanctum canibus, ut ethnicum habere Ecclesie contemptorem, a compage corporis membrum quod scandalizat evellere, ita conturbant Ecclesie pacem, ut conentur ante tempus separare zizania, atque hoc errore cæcati, ipsi potius

A a Christi unitate separantur. Quidam vero-econ-
trario periclitantes, cum bonorum et malorum
commitionem in Ecclesia demonstratam vel præ-
dictam esse perspexerint, et patientia præcepta de-
derint (quæ nos firmissimos reddunt, ut etiamsi
videntur in Ecclesia esse zizania, non tamen impe-
diatur fides aut charitas nostra, ut quoniam zizania
esse cernimus, ipsi de Ecclesia recedamus, desti-
tuendam putantes Ecclesie disciplinam), quamdam
perversissimam securitatem præpositis tribuunt,
quasi ad eos non pertineat nisi dicere quid cavendum
quidve faciendum sit, quodlibet autem quis-
quis faciat non curare. Nos vero ad sanam doctrinam
pertinere arbitramur, ex utrisque testimoniis
vitam sententiamque moderari: ut canes in Ecclesia
propter pacem Ecclesie toleremus, et canibus
Sanctum ubi est pax Ecclesie tuta non demus. Cum
ergo sive per negligentiam præpositorum, sive per
aliquam excusabilem necessitatem, sive per occultas
obreptiones invenimus in Ecclesia malos, quos eccle-
siastica disciplina corrigere non possumus; tunc,
ne ascendat in cor nostrum impia et perniciose
præsumptio, qua existimemus nos ab his esse sepa-
randos, ut peccatis eorum non inquinemur, veniant
in mentem illæ de Scripturis similitudines, et di-
vina oracula, et certissima exempla, quibus demon-
stratum est malos in Ecclesia permistos bonis
usque ad finem sæculi tempusque iudicii futuros, et
nihil bonis in unitate ac participatione sacramen-
torum, qui eis factis non consenserint, obfuturos.
Cum vero eis, per quos Ecclesia regitur, adest salva
pace potestas disciplinæ adversus improbos exer-
cendæ; tunc rursus ne socordia segnitiaque dormiamus,
aliis aculeis præceptorum quæ ad severitatem
correctionis pertinent, excitandi sumus, ut gressus
nostros in via Domini ex utriusque testimoniis, illo
duce adjutore dirigentes, nec patientiæ nomini tor-
pescamus, nec obtentu diligentæ sæviamus. » Et
post pauca: « Si in præfata condescensione a quo-
libet calumniaris de aliquo simulandi vel fingendi
genere, legimus quod utilis simulatio assumenda est
in tempore. Unde et Cephæ subtraherat et segre-
gabat se timens eos, cum vas electionis totundit ca-
put et Timotheum circumcidit. Ipse quoque Filius
Dei finxit se longius ire, et nescire quod sciebat. »
Item, in eodem cap. 180: « Cavendum est ne ideo
putemus esse propositas istas similitudines tritici
vel zizaniorum, ut dormiat Ecclesie disciplina, de
qua in figura illius mulieris dictum est severæ con-
versationis domus ejus; sed moneo ne eo usque
progrediat dementiæ potius temeritas quam severitas
disciplinæ, ut quasi bonos a malis per nefaria
schismata separare præsumat. Neque enim per has
similitudines et pronuntiationes consilium desidiæ
bonis datum est, ut negligant quod prohibere de-
bent; sed patientiæ, qua perferant, salva doctrinæ
veritatis, quod emendare non valent. »

CAP. LXXXIV. *Quod aliqui non sunt excommunicandi, ne alios sua excommunicatione contaminent.*

Unde item Augustinus ad Emeritum Donatistam (epist. 87, n. 4) : « Non reprehendimus si eo tempore, ne multos secum excommunicatus traheret, et communionem vestram schismatis furore proci-deret, Optatum excommunicare nolueris. »

CAP. LXXXV. *Quod non est correctio differenda.*

Unde item Augustinus ad Parmenianum libro II (cap. 11, n. 25) : « Cum appareat nihil esse gravius schismatis, providendæ unitatis nulla est necessitas justa; cum sibi nequaquam spiritualiter nocituros malos ideo tolerant boni, ne spiritualiter sejungantur a bonis; cum disciplinæ severitatem consideratio custodiendæ pacis refrenat aut differt, quam tamen securitas exerit; cum apparet sine schismatis vulnere ad salubriorem correctionem posse ecclesiastico iudicio vindicari. »

CAP. LXXXVI. *Quod aliquando peccatori subser- viendum est, non in his quæ male, sed quæ bene agit, etiamsi male intendat.*

Sed et boni si subministrent interim, vel congaudeant malis non in malo, sed si quid forte bene gesserint, etiam mala intentione; non nocet. Unde post pauca Augustinus (videatur deesse libro) eodem (lib. II cont. Parm., c. 18, n. 37) : « Quis dicit peccatorem esse adjuvandum, ad hoc utique in quo peccare non vult, sicut ipse Achaz, quem audivit Josaphat eundo ad prælium cum illo, cum ille Michæ prophetæ contemneret verba? (II Reg. XII, 18) sed tamen ut liberarentur a periculo bellico, cætera ejus benefacta prævaluerunt. Qui autem versatur in Ecclesia Dei, ubi sunt et illi qui sua quæ- runt, non quæ Jesu Christi, qui per invidiam et contentionem Christum annuntiant non caste, et dicit: sive per veritatem, sive per occasionem, Christus annuntietur (Philipp. I, 15), in hoc gaudeo, sed et gaudebo, impollutus inter eos permanet, quia non eis ad sua quærenda consentit, cum hoc culpet atque reprehendat, nec eos ad peccatum adjuvat, sed ad hoc unde Christus latius prædicetur ab eis qui audiunt et faciunt, per eos quod dicunt non quod faciunt, Christus credatur, in Christo speretur, Christus diligitur. »

CAP. LXXXVII. *Quod correctio peccatorum charitati et misericorditer exercenda est et discreta.*

Et post pauca in eodem (ibid., cap. 21, n. 41) : « Ita plane aliquis malis sociatur, si malis aliquid cum eis committit, aut committentibus favet. Si autem neutrum facit, nullomodo sociatur. Porro si addat tertium, ut non sit in iudicando piger, sed vel corripit justus in misericordia et arguat, vel si eam personam gerit, et ratio pacis admittit, coram omnibus peccantes arguat, ut cæteri timeant, removeat etiam vel ab aliquo gradu honoris vel ab ipsa communionem sacramentorum, et hæc omnia cum

dilectione corrigendi, non odio persequendi, plenissimum officium non solum castissimæ innocentie, sed diligentissimæ severitatis implevit. Ubi autem cætera impediuntur, illa duo semper retenta incorruptum servant, ut nec faciat malum, nec approbet factum. »

CAP. LXXXVIII. *Quod peccatum est correctionem differri, si sine impedimento potest fieri.*

Et post pauca (ibid., cap. 22, n. 42) : « Ideo ecclesiastica (66) regula corrigendum est, ne ad multos persuadendo perveniat. Quod ubi fieri res pacis permittit, et non sit; ipsa negligentia culpam trahit, et in periculo consentiendi, vel per desidiam corrigendi. » Et post pauca, lib. III (cap. 1, n. 12) : « Quisquis contempserit Ecclesiæ Dei disciplinam, ut malos cum quibus non peccat, et quibus non favet desistat monere, corrigere, arguere, si etiam talem gerit personam, et pax Ecclesiæ patitur, etiam a participatione sacramentorum separare, non alieno modo peccat, sed suo. Ipsa quoque in tanta re negligentia grave malum est, ideo Apostolus admonet ut auferat malum a seipso, non solum scilicet audaciam committendi, sed et pigritiam corrigendi, et negligentiam vindicandi. »

CAP. LXXXIX. *Quod quando plures eodem contaminati sunt morbo, potius est differenda, quam exercenda correctio, quia melius est aliquos in Ecclesia non corrigi, quam ipsam scindi.*

Et post pauca hoc exponens, ait (lib. III, c. 2, n. 13) : « Cum de frumentorum certa stabilitate certa securitas manet, id est quando ita cuique crimen notum est, et omnibus execrabile apparet, ut vel nullos prorsus vel tales non habeat defensores per quos possit schisma contingere, non dormiat severitas discipline: in qua tanto est efficacior emendatio pravitate, quanto diligentior conservatio charitatis. Tunc autem hoc sine labe pacis et unitatis, et sine læsione frumentorum fieri potest, cum congregationis Ecclesiæ multitudo ab eo crimine quo anathematizatur aliena est. Tunc enim adjuvat præpositum potius corripientem quam criminis resistentem; tunc se ab ejus conjunctione salubriter continet, ut nec cibum eum eo capiat.

Tunc ille et timore percutitur, et pudore sanatur, ab universa Ecclesia anathematizatum se videns. »

Et post pauca (ibid., n. 14) : « De tali medicina ait Apostolus: Satis huic est correctio quæ fit a multis: cum scilicet ille corripitur qui non habet sociam multitudinem. Cum vero idem morbos plurimos occupaverit, nihil aliud bonis restat, quam dolor et genitus, et divinæ disciplinæ severa misericordia est necessaria. Nam consilia separationis inania sunt, et pernicioza, et sacrilega: et plus perdam infirmos bonos, quam corrigant animosos malos. »

Explicit prima pars libri.

(66) Apud Augustinum, ecclesiastica disciplina.

PARS SECUNDA

CAP. I. Quod in disciplina Ecclesiae modus et tempora servanda sunt.

Quia superius de malorum tolerantia satis dictum videtur, de eorumdem disciplina canonice exercenda, quia modus discretionis vel ordinis exhibendus sit explicemus. Unde Augustinus ad Parmenianum lib. III (cap. 2, n. 15), ait: « Ut per correptionem separationis de congregatione fratrum auferendus sit, studio sanandi, non odio perimendi faciendum est. Et adhibendus est modus, temporeque servanda, ne pax Ecclesiae violetur, in qua maxime vitio est parcendum, ne cum zizanias eradiceatur. Et hoc quilibet diligenter cogitet, ne in conservatione unitatis negligat disciplinæ severitatem, nec immoderatione coercionis dirumpat vinculum societatis. »

CAP. II. Quod disciplina bona intentione est exercenda, et magna discretionem.

Ad quod quidem exsequendum maxime valet bona intentio: Unde Leo Rustico episcopo Narbonensi (epist. 92): « Constante tenenda est justitia, et benigne præstanda clementia. Odio habeantur peccata, et corripiantur homines tumidi, tolerantur infirmi, et quod severius castigari necesse est, non sævientis plectetur animo, sed medentis. » Unde in libro De vera religione Augustinus: « Nihil enerviter faciant, nihil audacter in peccatis eorum; vel pellant omnino iram, vel ita frenent ut sit pulsæ similis. Magnopere observent cum judicant, ne nimium sit; cum ignoscunt, ne parum; nihil puniant quod non valeat ad melius; nihil indulgeant quod vertatur in pejus; inimicitias vitent cautissime, ferant æquissime, finiant citissime. In omni conversatione cum hominibus satis est servare hoc unum vulgare proverbium: *Nemini faciant quod pati nolunt.* » Item Augustinus in Soliloquiis: « Sicut dilectionem jussi sunt terrentibus debere qui timent, ita timentibus qui terrent. Nihil nocendi faciat cupiditate, omnia consulendi charitate: et nihil fiet inaniter, nihil inhumaniter. »

CAP. III. Quod in disciplina magis est misericordia tenenda quam severitas.

Unde Ambrosius, in libro De pœnitentia adversus Novatianum (cap. 1): « Debet justitiam temperare moderatio; nam, quemadmodum se tibi curandum præleat quem fastidio habeas, qui contemptui, non compassionem medicum suum putat futurum? Ideo Dominus Jesus est passus pro nobis, ut ad se vocaret, non deterreret; mitis vero et humilis. Denique ait: *Venite ad me, omnes qui laboratis, et ego reficiam vos* (Matth. xi, 28). Relicit ergo Dominus; non excludit, neque abicit; meritoque tales discipulos elegit, qui Dominicæ voluntatis interpretes, plebem Domini colligerent, non repudiarent.

Unde liquet eos inter Christi discipulos non habendos, qui dura pro mitibus, superba pro humilibus sequenda opinantur, et cum ipsi misericordiam querant, aliis eam denegant. » Et post pauca (*ibid.*, c. 5): « Distinctionem non facit, qui misericordiam suam promisit omnibus, et relaxandi licentiam sacerdotibus suis sine attemperacione concessit. » Et post pauca: « Ut agnoscamus Dominum misericordiam magis esse indulgentem, quam severitatis tenacem, ipse ait: *Misericordiam magis volo quam sacrificium* (Matth. ix, 13). » Item (*ibid.*, cap. 4, n. 16): « Ubi confiteatur Dominus, pro omnibus constituitur, omnes complectitur: ubi negat, non omnes negat. *Omnis qui me confessus fuerit, confitebor et ego eum* (Matth. x, 32), hoc est omnem. Consequens erat ut infra quoque sic redderet, omnis autem qui negaverit; sed ne omnis negare videretur, ita subiecit: *Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo et ego* (*ibid.*). Gratiam promittit omnibus, non omnibus minatur injuriam. Quod est miserationis exaggerat, quod ultionis extenuat. »

CAP. IV. Quod et ignoscendo malis, et plectendo, semper dilectionis et correctionis intentione utendum est.

Item Augustinus: « Non usque ad uorem pro tendenda est disciplina, ut sit cui prodesse possit, quia et plectendo et ignoscendo hoc solum bene agitur, ut vita hominum corrigatur. Quod si tanta est impietas, ut ei corrigendæ nec disciplina prodesse possit, nec venia; tamen intentione qua Deus discernit dilectionis officium impletur, si in seivem agendo, ita integritas servetur, ne humanitas amittatur. »

CAP. V. Quot modis consensus malis exhibetur, laudando, imitando et tacendo.

Sed quia consensus non est adhibendus malis prælatis, ut magis cavere possit, videas quot modis fiat: sit enim imitando, vel etiam non reprehendendo quod malum est. Ne consentiamus imitando prohibet Gregorius in Moralibus (lib. xxv, c. 16, n. 31): « *Qui regnare facit hypocritam propter peccata populi* (Job xxxv, 30): Si, inquit, irato Deo ob merita nostra, rectores malos accipimus, in illorum actione colligere possumus quid de nostra æstimatione pensemus. Sed cavendum ne ad hoc veneremur, ut eos imitari cogamur, cum dicat Petrus obedire magis Deo quam hominibus (Act. v, 29). » Ne vero consentiamus laudando prohibet Augustinus dicens: « *Si videbas furem, currebas cum eo* (Ps. xlix, 18). Ne forte diceres, non feci furtum, non feci adulterium: quid si placuit tibi qui fecit? Nonne ipso placito cucurristi? Nonne portionem tuam cum illo qui fecit laudando posuisti? Quia etsi

non facis, et laudas quod sit, astipulator es facti. Non facis mala; laudas mala, hoc parvum malum? Ne autem consentiamus non reprehendendo prohibet Leo: « Qui alios ab errore non revocat, seipsum errare demonstrat. » Et Gregorius (lib. x, c. 6): « Consentire videtur erranti, qui ad rescanda vitia, ut corrigi debeat non occurrit. » Item Innocentius: « Error cui non resistitur approbatur; et veritas, cum minime defensatur, opprimitur. » Et ne alicui erranti aliquem consensum præbeamus prohibet Pius papa: « Quia prodest illum suo errore non pollui, qui consensum præstat erranti? »

CAP. VI. Quod nec amore, nec metu taseria est veritas.

Item Fabianus: « Qui omnipotentem Deum metuit, nec contra Evangelium, nec contra apostolos, nec contra prophetas, sed suorum patrum instituta agere ullo modo consentit. » Quod nec etiam metu alicujus potestatis, vel scandalizandæ carnalis charitatis, si necesse fuerit, dimittatur, ait Augustinus: « Quisquis metu alicujus potestatis veritatem occultat, iram Dei super se provocat; quia magis timuit hominem quam Deum. » Item: « Certissimum est quod neque amicitia, neque propinquitas generis, neque regni sublimitas, debet esse pretiosior veritate. » Unde Gregorius, capite 48: « Cum Moyses irascentem Deum populo cerneret, et exiit ad ulciscendum gladios jubet, illos a parte Dei denunciavit existere, qui delinquentium scelera incunctanter ferirent, dicens: *Si quis est Domini, jungatur mihi, ponat vir gladium super femur suum. Ite et redite a porta usque ad portam, per medium castrorum, et occidat unusquisque fratrem suum etc.* (Exod. xxxii, 26.). De porta usque ad portam ire, est a vitio ad vitium per quod ad mentem mors ingreditur, increpando discurre. Per medium vero castrorum ire, est tanta æqualitate intra Ecclesiam vivere, ut qui delinquentium culpas redarguit, in nullius se debeat favore declinare. Si ergo ille Dei dicitur, qui ad ferienda vitia zelo divini amoris excitatur, profecto esse Dei denegat, qui in quantum sufficit, increpare vitam carnalium recusat. »

CAP. VII. Quod nec metu scandali nec compassione falsa veritas reticenda est.

Sed hoc aliquando non gratia favoris, sed metu scandali vel compassione falsæ misericordiæ, solet reticeri, ut ait Gregorius in Ezechiele (hom. 7, n. 5): « Quantum sine peccato possumus, vitare scandalum proximorum debemus. Si enim de veritate scandalum sumitur, utilius permittitur nasci scandalum, quam veritas relinquatur. »

CAP. VIII. Quod licet pax exterius turbetur per increpationem, intus tamen tenenda est per dilectionem.

Unde Gregorius in Pastoralibus (part. iii) cap. 46 [22]: « Pax præsens ita tenenda est ut et diligere debeat et contemni, ne si immoderate diligitur, diligentis animus in pœna capiatur. Unde admo-

endi sunt pacati, ne, dum nimis humanam pacem desiderant, pravos hominum mores nequaquam redarguant, et consentiendo perversis ab auctoritate sui pace disjungant, ne, dum humana forisurgia metuunt, interni fœderis discissione feriantur. Quid enim est pax transitoria, nisi vestigium pacis æternæ? Quid ergo est dementius quam vestigia in pulvere impressa, sed ipsum a quo impressa sunt non amare? Unde David testatur, quod cum malis concordiam non tenet, dicens: *Nonne qui oderunt te, Deus, oderam, et super inimicos tuos tabescebam? perfecto odio oderam illos, et inimici facti sunt mihi* (Psal. cxxxviii, 21). Inimicos enim Dei perfecto odio odisse est, et quod facti sunt diligere, et quod facti non sunt increpare. Pensandum est igitur, quando ab increpatione quiescit, quanta culpa et cum pessimis pax tenetur, si Propheta tantus hoc velut hostiam Deo obtulit, quod contra se pro Domino pravorum inimicitias excitavit. Hinc tribus Levi, quia noluit peccatoribus parere, dicta est Deo manus consecrasse (Exod. xxxii, 27). Hinc Phinees coeuntem cum Madianitis percussit, et iram Domini iratus placavit (Num. xxv, 9). Hinc Veritas dicit: *Nolite arbitrari quia venerim pacem mittere in terra: non veni pacem mittere, sed gladium* (Matth. x, 34). Unde Josaphat, qui tot de antea vita præconiis attollitur, de Achab regis amicitia increpatur: *Impio, inquit, præbes auxilium; et his qui oderunt Dominum amicitia jungentis* (II Paral. xix, 2). Admonendi sunt ergo pacati, ne si ad correptionis verba prosiliant, temporales pacem sibi perturbare formident: rursusque admonendi sunt ut eandem pacem dilectione integra intrinsecus teneant, quam per invectionem vocis extrinsecus turbant. Unde Psalmista: *Cum his qui oderunt pacem eram pacificus: cum loquebar illis impugnabant me gratis* (Psal. cix, 7). Ecce loquens impugnabatur, impugnatus erat pacificus; quia nec insipientes cessabat reprehendere, nec reprehensos negligebat amare. Unde Paulus: *Si fieri potest quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes* (Rom. xii, 18). Quasi dicat: Si pax ab his qui corripuntur expellitur, vestra tamen mente teneatur. Unde idem ad discipulos: *Si quis non obedit verbo, per epistolam hunc notate, et non commisceamini cum illo, ut confundatur* (II Thess. iii, 14). Sed cum vitatur, ne etiam odio habeatur, subiungit: *Et nolite ut inimicum existimare; sed corripite ut fratrem* (ibid., 25). Ac si dicat: Sic præcipientem vestra discordia feriat, quatenus pax a cordibus vestris non discordet. »

CAP. IX. Quod injusta est misericordia quæ malis et impenitentibus impenditur.

Sed quia indiscreti ex hac indicta charitatis pace in falsam misericordiam labuntur: « Ut ante penitentiam peccati velint ignoscere, ait Ambrosius in psalmo cxviii (serm. 8, n. 25), est injusta misericordia. Denique in lege scriptum est: *Non misereberis ejus* (Deut. xxi, 15), et in libro Regum,

quia propterea Saul contraxit offensam, qui miseratus est Agag hostium regem (*I Reg.*, xv, 8), quem prohibebat divina sententia servari: ut si quis latronis filii deprecationibus motus, et lacrymis conjugis flexus, putat absolvendum cui adhuc atrocitandi aspiret affectus, nonne innocentem tradet exitio, qui liberat multorum exitia cogitantem?)

CAP. X. Quod vera est misericordia malos corrigere.

Unde Pelagius universis episcopis et cunctis spiritaliter per Campaniam et Italianam Domino militantibus: « Misericordia est circa persecutores et facinorosos servata districtio. » Item: « Ante praevidenda sunt remedia, quam morbus increseat. » Item: « Sæculi conversatio legum metu retinetur; ecclesiastica vero custodia regularum frenis servatur et regitur. »

CAP. XI. Quod non simplicitati aliquando, sed pigritiae imputandum est, non corrigere.

Unde Augustinus, homilia 6: « Sunt qui dicuntur simplices et pigri sunt. Non talis erat Stephanus plenus Spiritu sancto: simplex erat quia nulli nocebat; fervens erat, quia impios arguebat. »

CAP. XII. Quod in nos delinquitur, pro Deo remittere; quod in Deum, canonicè vindicare debemus.

Et quia idem Stephanus pro lapidatoribus suis orabat, quos Dei transgressores arguebat, ait Augustinus: « Dimittamus ergo propter Deum quod in nobis perpetratum est: et quod in Deum commissum est, quod dimittere non possumus, secundum auctoritatem canonicam vindicemus. »

CAP. XIII. Quod prælatis a subditis non solum reprehendi, sed etiam accusari et convinci debent.

Quia ergo non favore, non metu, non misericordia, non simplicitate dimittendum est quin transgressores arguantur, cum de cæteris constet, videndum est quo tempore, qua intentionis discretione, quo ordine, si a subditis et a quibus prælatis sunt arguendi, vel si corrigi noluerint, accusandi, et postmodum a prælatis damnandi. Usu ecclesiastico celebratum, canonumque auctoritate sancitum reperimus prælatos a subditis necdum reprehensos, sed accusatos et convictos. Ut enim legimus in libris Virorum illustrium, « Damasus papa a subditis de adulterio accusatus cum quadraginta duobus episcopis est purgatus. » Item: « Symmachus papa in Romana synodo dignitate sua spoliatus, prius statui pristino reddi decernitur, ut tunc veniret ad causam, et si ita recte videretur responderet. Digna res visa maxima sacerdotum numero ut mereretur effectum. Et cum postmodum ordinaretur quomodo accusandus esset prælatus papa, ut causam diceret, occurrebat, nisi ab æmulis impedita fuisset. » Item Paulus: « Deaclinæ civitatis episcopus accusatur a subditis de lapsu carnis, convincitur, deponitur, alter loco ejus restituitur. » Quod quomodo Gregorius approbaverit ex registro ejus ad Joannem episcopum (lib. xii, epist. 51) cap. 217 videamus: « Lator Nemezion indicavit ad nos ve-

niens, Paulum Deaclinæ civitatis episcopum in corporali crimine lapsum a suis fuisse clericis accusatum, atque habita cognitione convictum: qua de re illo episcopali sententia deposito, alium loco ejus episcopum ordinatum. » Hoc dicto, non in accusatores vel depositores oleiscitur, sed in depositum ulterius prosequitur: « Ut si ultra ad episcopatum aspirare tentaverit, et ad agendam perennem penitentiam in monasterio retrudatur. »

CAP. XIV. Quod episcopi metropolitanum suum accusare debent.

Quod verum non solum usurpatum, sed et canonica auctoritate sancitum sit, et in eos qui noluerunt reprehendere vel accusare prælatos punitum videamus, qua auctoritate episcopis suorum metropolitanorum culpa accensare liceat. Ait Gregorius Innocentio et reliquis episcopis Sardinie (lib. ix, epist. 8): « Metropolitanum vestrum in aliquo proponere non præsumatis: excepto si, ut non optamus, contra eundem vos aliquid causæ habere contingat, ut ob hoc sedis apostolicæ judicium petere debeatis. » Item Gregorius universis episcopis concilii Vizachii (lib. xii, epist. 52): « Sicut, inquit, laudabilem discretumque est reverentiam et honorem exhibere prioribus, ita rectitudinis et Deo timoris est, si qua in eis indigent correctione, nulla dissimulatione præponere, ne totum, quod absit! corpus morbus invadat, si languor non fuerit corrasus in capite. Quædam enim de primæ vestro Clementio ad nos perlata sunt, quæ quoniam ita gravia sunt, ut transisse indiscussa nullo modo debeant: fraternitatem vestram hortamur, ut cum omni sollicitudine ac vivacitate veritatis indagare debeatis multis modis substantiam. Et si sunt audita sunt, ultione canonica rescendant. Admonemus autem, ut non cujuscunque personæ gratia, non favor, non blandimentum quodlibet, quemquam vestrum ab his quæ nobis nuntiata sunt molliat, vel a veritate excutiat; sed sacerdotaliter ad investigandam veritatem vos propter Deum accingite. Nam, si quis in hoc piger, aut negligens esse præsumperit, dictis criminibus apud Deum se noverit esse participem, cujus zelo ad perscrutandas subtiliter nefandi facinoris causas non movetur. »

CAP. XV. Quod clericis licitum est quemlibet superioris ordinis accusare, etiam episcopum; et quod ipse episcopus non debet reprehendere.

Quod similiter Gelasius, cap. 28, generaliter omnibus cujusque ordinis clericis imperat adversus prælatos suos, dicens: « Quapropter ne clericorum quisquam se hujus offensæ futurum confidat immunem, si in his quæ salubriter sequenda deprompsimus, sive episcopum, sive presbyterum, sive diaconum viderit excedentem, non protinus ad aures nostras deferre curaverit probationibus dumtaxat competenter exhibitis, ut transgressoris ultio fiat, et cæteris interdictio delinquendi. » Sui vero modi erit minusquisque pontificum ordinis et honoris ellisor, si cuique clericorum vel Ecclesiæ totius audi-

tui hæc putaverit supprimenda. Et ut pateat peccatum esse consentire in malo, et non accusare prælatos, accusatur apud Gregorium (lib. ix, epist. 63) Lucillus Miletæ civitatis episcopus, et illata crimina ab episcopis coepiscoporum testimonio vera esse cognoscens, deponi enim imperat, et præter presbyteros et diaconos, qui conscii vel participes ejus sceleris fuerant, sicut in scriptis ejus reperitur, damnat.

CAP. XVI. Qua discretionè accipiendum sit, quod sancti vetant ne prælati a subditis arguantur vel accusentur : iterumque imperant ut ab eis accusentur et arguantur.

Cum ergo et usurpatum sit, et canonice imperatum, et nisi factum fuerit vindicatum, quid ergo est quod sancti vetant ne prælati a subditis infamantur, arguantur aut accusentur? maxime cum Silvester consensu et subscriptione omnium in synodo constituit distincte, ut nullus laicus adversus clericum, nullus minoris ordinis clericus adversus aliquem majoris crimen audeat inferre, insuperque alii sancti hujusmodi infamatores prælatorum, aut infames esse, aut proprio gradu decidere, aut qualibet inhonestatis nota imperant affici debere. In quibus omnibus maxima discretio personarum accusantium vel accusatorum pensanda est, et qua intentione, vel quo ordine faciant attendendum. Quod Augustinus in Soliloquiis discernens, ait: « Aliud est reprehendere vel improbare, aliud accusare quemcumque; quia præsumunt prælati non debere se reprehendi, pro eo quod canones non eos passim constituunt accusandos, quod tamen solum negatur criminosis, cum reprehendendo Veritas ipsa constituit: *Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo* (Joan. xviii, 23).

CAP. XVII. Quod etiam boni laici ad accusationem episcoporum sunt admittendi.

Unde ex Chalcedonensi concilio, cap. 21, clericos aut laicos accusantes, et passim, et sine probatione episcopos et clericos ad accusationem recipi non debere, nisi prius eorum discutatur æstimationis opinio. In quo non solum clerici, sed et laici ad accusationem episcoporum recipiuntur, si non passim et inordinate, sed cum approbatione culpæ alienæ, et cum opinione bonæ suæ intentionis bonæque vitæ accusent. Unde ex concilio Carthaginensi, cap. 8, Numidius episcopus Aflulitanus dixit: « Sunt quamplurimi non bonæ conversationis, qui existimant majores natu vel episcopos passim vaeque in accusatione pulsandos. Debent tam facile admitti necne? Aurelius episcopus dixit: « Placet igitur charitati vestræ, ut is qui aliquibus sceleribus irretitus est, vocem adversus majores natu non habeat accusandi.

CAP. XVIII. Quod boni juvenes districta increpatione malos senes ferire debent.

Sed quod his malis interdicatur, hoc alibi adversus malos majores natu bonis junioribus conceditur, Unde Gregorius (lib. ix, epist. 4) Januarii episcopo:

« Paulus dicit: *Seniorem ne increpaveris* (1 Tim. v, 1); sed hæc ejus regula in ea re servanda est, cum culpa senioris exemplo suo non trahit ad interitum corda juniorum. Ubi autem senior junioribus exemplum ad interitum præbet, ibi districta increpatione feriendus est. Nam scriptum est: *Laqueus juvenum omnes vos* (Isa. xlii, 22); et rursus: *Maledictus puer centum annorum* (Isa. lxxv, 20). » Ecce ut auctoritatem habeamus sanctorum vias regulas pro variis personis ad verum intellectum posse restringere, quod Paulus absolute et quasi universaliter dixit, hoc Gregorius non ad omnes, sed ad quasdam seniorum culpas non increpandas restrinxit.

CAP. XIX. Quod non omnes episcopi sunt episcopi.

Sunt enim seniores non seniores, sunt episcopi non episcopi. Unde Hieronymus ad Eliodorum (epist. 5, al. 4): « Non omnes episcopi sunt episcopi. Attendis Petrum, sed Judam considera. Stephanum suspicis, sed et Nicolaum respice. Non facit ecclesiastica dignitas Christianum. Cornelius centurio adhuc ethnicus dono sancti Spiritus mundatur, presbyteros Daniel puer judicat. Non est facile stare loco Petri et Pauli, tenere gradum jam cum Christo regnantium, infatuatum sal ad nihilum prodest, nisi ut projiciatur foras, et a porcis conculetur. Monachus si ceciderit, rogabit pro eo sacerdos; pro sacerdotis lapsu quis rogaturus est? » Item Augustinus, homilia 6 (tract. 6, in Joan., n. 4): « Non omnis qui dicit: Pax vobiscum, audiendus est sicut columba. » Moyses corvum a columba discernens, ait: « Corvi de morte pascentur: hoc columba non habet, de frugibus terræ vivit; innocens est victus ejus. Quod vere, fratres, mirandum in columba; sed passeris brevissimi vel muscas occidunt. Nihil horum columba; non de morte pascitur. » Quia ergo episcopi non sunt episcopi, presbyteri a Daniele puero judicantur; sal infatuatur, a porcis conculcatur; et qui dicit: Pax vobiscum, non est columba, sed corvus reputatur. Non ergo semper pro officio vel auctoritate personæ contra pueros est agendum, cum omnis persona criminaliter percussa, alterata, ut ita dicam, et capite minor legibus censeatur. Qui enim facit peccatum servus est peccati (Joan. viii, 34), tam in pœna quam in culpa.

CAP. XX. Quod aliquis malus episcopus vel impudicus, canis magis dicendus est quam episcopus.

Unde Gregorius: « Qui nec regiminis in se rationem habuit, nec sua delicta detersit, nec crimen filiorum correxit, canis magis dicendus est quam episcopus. » Quibus ego Hieronymus, Augustinus, Gregorius auferunt nomen columbae vel episcopi, nonne et privilegium auferendum est, ut possint a subjecto reprehendi? Unde et Scriptura dissimulans privilegium pravæ senectutis, ait: *Maledictus, non senior, sed puer centum annorum* (Isa. lxxv, 20).

CAP. XXI. Quod a minoribus non sit refugienda correctio.

Quia ergo usu et auctoritate obtinet Ecclesia, ut prælatos subditi reprehendant et accusent; sic etiam

præcipit, ut prælati subditorum increpationes non dedignentur vel refugiant. Unde Augustinus ad Hieronymum : « Quamquam secundum vocabula, quæ usus obtinuit, sit episcopus presbytero major, Augustinus Hieronymo minor est : licet enim a minore sit, non refugienda vel dedignanda correctio, si salva fiat charitate. »

CAP. XXII. *Quod etiam si subditi mala intentione reprehendant prælatos, tamen se excusare debeant propter vitandum majus scandalum.*

Sed etsi a subditis aliqua sinistra intentione vel importunitate fiat, ne majus fiat scandalum Ecclesiæ, debet prælatus humiliter tolerare et rationabiliter se excusare, ne aliis sit auctor ruinæ. Unde Gregorius Theolistæ patriciæ (lib. II, epist. 45) : « Pensate, quæso; ubi erit patientia, si deest quod toleretur? Abel esse non poterit, quem Cain malitia non exercet (67). Ipsa enim malorum satietas purgatio bonorum est. » Et post pauca : « Sed quia seclari hoc ipsum stultorum hominum murmur tranquilla ratione potest, peccatum credo, si bonum quod valet fieri, negligitur ut fiat. Nam cum placare insanas mentes, atque ad salutem reducere præsumimus, scandalizare eas minime debemus. Sunt enim quædam scandala, quæ omnino despicienda sunt; quædam vero, cum vitari sine culpa possunt, despicienda non sunt, ne cum culpa serventur. Quod sacro Evangelio prædicante cognovimus, quia cum diceret Veritas : *Non quod intrat in os coinquinat hominem*, et discipuli dicerent : *Scis quia Pharisei audito hoc verbo scandalizati sunt*, protinus respondit : *Sinite illos, cæci sunt, duces cæcorum* (Matth. xv, 14). Et tamen cum tributum peteretur, prius rationem reddidit, qua tributum solvere non deberet, atque illico subjunxit : *Tamen ne scandalizemus eos, rade ad mure, et mittens hamum, pisces tolle et aperto ore ejus invenies staterem. Illum da eis pro me et pro te* (Matth. xvii, 26). Quid est autem quod de scandalizatis aliis dicitur : *Sinite eos*; et aliis, ne scandalizentur a Domino, tributum solvitur quod non debetur? Quid est autem quod aliud scandalum fieri permisit, aliud prohibuit, nisi ut nos doceret et illa scandala quæ nos implicant in peccatis contemnere, et ea quæ sine peccato placere præsumimus omnibus modis mitigare? Vestra itaque excellentia potest pravorum hominum scandala cum tranquillitate declinare. » Et post pauca : « Ne nobis indignum videatur, perversa capitula de quibus nobis obloquuntur, anathematizando satisfacere populo. » Et post pauca : « Certe Petrus potestatem regni cœlestis acceperat, ut quæcunque in terra ligaret et solveret, essent in cœlo ligata atque soluta; super mare ambulabat, ægros umbra curabat, peccantes verbo occidebat, mortuos suscitabat. Et quia ex admonitione spiritus ad Cornelium gentilem fuerat ingressus, contra eum a fidelibus quæstio est facta, cur ad gentiles intrasset, et comedisset cum eis, cur eos in

baptismate recepisset. » Et post pauca : « Si cum a fidelibus culparetur, auctoritatem quam in sancta Ecclesia acceperat attendisset, respondere poterat ut pastorem suum oves quæ ei commissæ fuerant reprehendere non auderent : sed si in querela fidelium aliquid de sua potestate diceret, profecto doctor mansuetudinis non fuisset. Humili ergo ratione eos placavit, atque in causa reprehensionis suæ etiam testes exhibuit, dicens : *Venerunt autem mecum et sex fratres isti* (Act. xi, 12). Si igitur pastor Ecclesiæ, princeps apostolorum, signa et miracula singulariter faciens, non dedignatus est in causa reprehensionis suæ rationem humiliter reddere; quanto magis nos peccatores, cum de re aliqua reprehendimur, reprehensores nostros humili ratione placare debemus? Item Augustinus, *De doctrina Christiana* : « Nonne Deus cum Moysè loquebatur? Et tamen consilium regendi tam magni populi a socero, suo scilicet alienigena homine, et maxime providus, et minime superbus accepit. Noverat enim ille vir, ex quacunque anima verum consilium processit, nec ei, sed illi qui est Veritas incommutabili Deo esse tribuendum. » In quo notandum est correctionibus et consiliis minorum majores acquiescere debere, sicut etiam salubre et necessarium est minores illa majoribus, vel e converso majores minoribus exhibere.

CAP. XXIII. *Quod vicissim prælati a subditis et subditi a prælatis arguendi sunt.*

Unde Isidorus sancto Cyrillo : « Terrent me divinarum Scripturarum exempla, et quæ necessaria sunt compellor dicere. Sive enim pater sum, ut dicit, Hebi condemnationem metuo, quia peccatoris filios non coercuit; sive filius tuus sum, sicut magis scio illius marchii gerentis Jonathæ poenam formido, qui patrem non prohibuit quod poterat, in bello defunctus est. » Unde Ambrosius in homiliis suis : « Qui fratrem non arguit peccantem, quodammodo hortatur ut peccet. »

CAP. XXIV. *Quod prælati non ab omnibus, sed tantum a bonis, et nulla omnino macula respersis, vel etiam non suspectis accusandi sunt.*

Sed cum ex auctoritate canonica prælati a subditis sunt arguendi et accusandi, videndum est quod non ab omnibus, sed tantum a bonis, et nulla omnino macula vel præsentis vel præterita respersis, vel etiam non suspectis. Unde Anacletus in secunda epistola (n. 2) : « Accusatio sacerdotum non nisi ab idoneis et probatissimis viris, et qui suspicionibus et sceleribus careant fieri debet; quia Dominus sacri sui corporis tractatores a vilibus et reprobis infamari noluit, vel calumniari permisit, sed ipse proprio flagello sacerdotes eiecit. » Et paulo post : « Sine crimine sacerdos eligi præcipitur, nullatenus ab hominibus criminibus irretitis accusari aut calumniari permittitur, nec ab aliis quam ab his qui sine crimine sunt, et juxta electionem, si necessitas fuerit,

(67) Apud Gregorium : *Ego Abel esse non suspicor, qui Cain fratrem non habuerit.*

sacerdotes fieri aut ordinati possunt. » Unde Damasus papa ad Stephanum ex concilio Africae: « Accusatores episcoporum et testes super quibus rogastis, absque ulla infamia, aut suspicione, aut manifesta macula, et veræ fidei pleniter instructi esse debent, et tales quales ad sacerdotium eligi divina jubet auctoritas. Quoniam sacerdotes, ut antiqua tradit auctoritas, criminari non possunt, nec in eos testificari, qui ad eundem nec debent, nec possunt provehi honorem. » In quo notatur quod qui debent et possunt provehi, quamvis ipsi non sunt sacerdotes, tamen sacerdotes accusare possunt, et in eos testificari, si non sint infames.

CAP. XXV. Quæ personæ infames dicendæ sunt.

Quos Stephanus papa describens, ait dilectissimo fratri atque familiari amico Hilario in prima (n. 1): « Infames esse eas personas dicimus, quæ pro aliqua culpa notantur infamia, id est, qui Christianæ legis normam abjiciunt, et statuta ecclesiastica contemnunt: similiter fures, sacrilegos, et omnes capitalibus criminibus irretitos, sepulcrorumque violatores, et omnes qui adversus patres armantur; similiter et incestuosos, homicidas, perjuros, maleficos, raptores, veneficos, adulteros, de bellis fugientes, et qui indigna petunt sibi loca tenere, aut facultates Ecclesiæ abstrahunt, vel qui contra innocentes principum animos ad iracundiam provocant, et omnes anathematizatos, vel pro suis sceleribus ab Ecclesia pulsos, et omnes quos ecclesiasticæ seu sæculi leges infames pronuntiant. Hi nimirum omnes, nec servi ante legitimam libertatem, nec pœnitentes, nec digami, nec hi qui curiæ deserviunt, vel non integri corpore, aut qui sanam non habent mentem vel intellectum, aut inobedientes sanctorum decretis, aut furiosi non debent ad sacros gradus provehi, nec liberti, nec suspecti. »

CAP. XXVI. Quod inimici ab heri et nudiustertius accusatores et testes esse non possunt.

Unde Anacletus, cap. 2 (epist. 3, n. 5): « Accusatores et testes esse non possunt, qui ante hesternum diem aut nudiustertius inimici fuerunt, ne irati nocere cupiant, nec læsi se ulcisci velint. »

CAP. XXVII. Quod consanguinei et familiares accusatores et testes esse non debent.

Unde Calixtus papa, cap. 2 (epist. 2, n. 5): « Accusatores consanguinei adversus extraneos testimonium non dicant, nec familiares, nec de domo una prodeuntes. Et si voluerint et inter se consenserint, inter se tantum modo testificentur parentes et non in alios. Nec accusatores nec testes suspecti recipiantur; quia propinquitatis et familiaritatis ac dominationis affectio veritatem impedire solet. Amor carnalis et timor atque avaritia plerumque sensus hebetant humanos, ut quæstum pietatem putent et pecuniam quasi mercedem prudentiæ. »

CAP. XXVIII. Quod non solum vita et opinio accusatorum testium, sed etiam intentio perscrutanda est.

Unde in decretis Evaristi cap. 11 (epist. 2): « Audivimus quosdam episcopos infamatos et dilaceratos,

a sedibus propriis pulsos, et alios in eis ipsis viventibus constitutos. Ideo hoc vobis scribimus, ut sciat hoc fieri non licere. » Et post pauca: « Si qui sunt vituperatores, aut accusatores sacerdotum, non oportet eos a iudicibus Ecclesiæ audiri antequam discutiatur eorum existimationis opinio, qua temeritate, qua intentione, qua fide, qua vita, qua conscientia, quove merito, si pro Deo, aut vana gloria, aut ex inimicitia, aut odio, aut cupi litate. Hæc omnia fideliter sunt perscrutanda, et diligenter tractanda. Nam sunt nonnulli qui præpositos suos persequuntur et reprehendunt, si vel parum ipsis molesti fuerint: idcirco recto oculo primatibus Ecclesiarum utiliter providendum est, ne quis eorum innocens vexetur aut scandalizetur. »

CAP. XXIX. Quod sancti ideo vel nullam vel difficilem voluerunt esse sacerdotum accusationem, ne a malis quibuslibet possent infestari.

Unde Fabianus papa in Decretis suis missis orientalius episcopus (epist. 1, n. 2): « Talia cogitantes sancti apostoli, eorumque successores, Spiritu sancto repleti, malos homines prævidentes, et simplices considerantes, difficilem aut nullam voluerunt esse sacerdotum accusationem, ne a malis potuissent averti aut submoverti. Quia si hoc facile concederetur sæcularibus et malis hominibus, aut nullus, aut vix perpauci remanerent. Quoniam semper fuit, et est, et quod pejus est semper viget, ut mali bonos persequantur, et carnales spirituales infestent. Idcirco, ut prædictum est, statuerunt ne accusarentur; et si aliter fieri non posset, perdifficilis fieret eorum accusatio, et a quibus, ut supra dictum est, ne præsumeretur; neque a propriis sedibus vel ecclesiis episcopi ejicerentur. » Ecce Fabianus apertissime resolvit quare sancti vetuerunt ne sacerdotes a vulgaribus et vilibus personis passim et temere accusarentur, ne scilicet per stultitiæ indiscretionem, vel malitiæ temeritatem, ab ovibus idiotis vel malis pastores gravarentur. Quod tamen concesserunt bonis subditis, ne prælati quælibet mala perpetrare impune viderentur. Et revera pastores, quos Dominus vicarios suos nobis reliquit, oculos suos et linguam suam esse voluit: et quos principaliter elegit, suoque iudicio peculiariter reservari voluit, cum pro merito plebis constituatur princeps, et iterum pro meritis plebis damnentur pastores Ecclesiæ, nisi in magnis valde, et manifestis, et incorrigibilibus peccatis, pro nomine Domini magis sunt tolerandi quam iudicandi, ne, dum eos persequimur perverso ordine, etiam nostra peccata, quibus ipsi depravantur, eos antequam nos ipsos luere faciamus.

CAP. XXX. Quo ordine complenda sit disciplina.

Quia ergo dictum est quo tempore, qua intentione discretionem, quibus accusatoribus, quibus testibus, exercenda sit disciplina: nunc quo ordine implenda sit videamus. Tantum enim viget ordo in Ecclesia, ut seu facta sint seu verba, nisi ordinabiliter habita, sint etiam irrita. Unde Ze-

phyrinus papa, cap. 4 (epist. 1) : Neque in re dubia certa judicetur sententia, nec ullam judicium nisi ordinabiliter habitum teneatur. » Item Leo papa, cap. 49 : « Si in rebus sæcularibus suum cujusque jus et proprius ordo servandus est, quanto magis in ecclesiasticis dispositionibus nulla debet iudici confusio? »

CAP. XXXI. *Quod priusquam accusari debeat episcopus, conveniendus est non semel, sed sæpissime; non amaro, sed familiari colloquio, ut corrigat quæ in se corrigenda cognoverit.*

Ut ergo ordine fiat disciplina, ante conveniatur episcopus, non semel, sed sæpe quam accusetur : et ut propter scandalum Ecclesiæ vel se expurget vel corrigat, ad-moneatur humiliter quidem, et blande prius privatim, et postea publice. Si neutrum exsequi voluerit, ut scilicet expurgetur, vel consilio subjectorum corrigatur; tunc demum primati ejus significetur litteris non furtivis, vel provisoris, sed canonicis; non ex conspiratione, sed ex charitate, quibus ab ipso accusationis et iudicii dies expectatur. Unde Anacletus, cap. 14 (epist. II, n. 2) : « Si quis adversus pastores et Ecclesiæ eorum commotus fuerit, aut causas habuerit, prius ad eos recurrat charitatis studio, ut familiari colloquio admoniti, ea sanent quæ sananda sunt, et charitate emendent quæ juste emendanda cognoverint. Si autem aliqui eos, priusquam hoc egerint, lacerare, accusare, infestare præsumperint, excommunicentur, et minime absolvantur antequam satisfactionem condignam egerint; quia injuria eorum ad Christum pertinet cujus legatione funguntur. » Item Alexander, cap. 1 (epist. I, n. 3) : « Si quis erga episcopum vel auctores Ecclesiæ se quamlibet querelam justam habere crediderit, non prius primates aut alios adeat iudices, quam ipsos a quibus se læsum existimat, conveniat familiariter, non semel, sed sæpissime, ut ab eis aut suam justitiam aut excipiat excusationem. Si autem secus egerit ab ipsis et ab aliis communione privetur, tanquam apostolorum Patrumque aliorum contemptor.

CAP. XXXII. *Quod metropolitani suffraganeis suis superbi et graves esse non debent, nec sine eorum consilio aliquid, nisi quod ad propriam pertinet parochiam, tractare.*

Unde Anicius papa, cap. 1 : « Si quis metropolitanorum inflatus fuerit, et sine omnium com-provincialium præsentia vel consilio episcoporum, aut eorum aut alias causas, nisi eas tantum quæ ad propriam pertinent parochiam, agere, aut eos gravare voluerit, ab omnibus districtè corrigatur, ne talia deinceps præsumere audeat. Si vero incorrigibilis, eisque inobediens apparuerit, ad apostolicam sedem ejus contumacia referatur, ut vindicta de eo fiat et cæteri timorem habeant. »

CAP. XXXIII. *Quod si episcopus admonitione subditorum incorrigibilis fuerit, tunc canonice ad primatem causa ejus deferatur, qui eum ad concilium convocet.*

Unde Felix, cap. 41 (epist. 2) : « Si quis episco-

pus ab illis accusatoribus, qui recipiendi sunt, fuerit accusatus, postquam ipse ab eis charitative conventus fuerit, ut ipsam causam emendare debeat, et eam corrivere noluerit, non olim, sed tunc ad summos primates canonice causa ejus deferatur, qui in congruo loco infra ipsam provinciam, tempore congruo, id est autumnali vel æstivo, concilium regulariter habebunt, ita ut ab omnibus ejusdem provinciæ episcopis inibi audiat. Quo et ipse regulariter convocatus, si eum aut infirmitas, aut alia gravis necessitas non detinuerit, adesse debet; quia ultra provinciæ terminos accusandi ante licentia non est, quam major audientia rogetur. »

CAP. XXXIV. *Quod subditi et prælatos humiliter reprehendant, et reprehensos venerentur.*

Quia ergo conveniendus prius est prælatus, quam accusandus, quomodo hoc faciendum sit exponit Gregorius in libro V Moralium : « Cum quædam facta meliorum vel prælatorum deterioribus displicent, nequaquam hoc quod mentem movet reticendum est, sed cum magna humilitate proferendum : quatenus intentio pie sentientis eo servet formam rectitudinis, quo per iter graditur humilitatis. Et libere ergo dicenda sunt quæ sentimus, et valde humiliter promenda quæ dicimus, ne quod forte intendimus, hoc elate proferendo non recte faciamus. » Item in eodem libro xxx : « Dum salva res agitur, virtutis est meritum; si quod est prioris, toleretur. Debet tamen humiliter suggeri, si fortasse valeat quod displicet emendari. » Et post pauca : « Si magistrorum vita jure reprehenditur, oportet ut eos subditi etiam cum displicent venerentur. Sed hoc solerter intuemum, ne quos imitari despicias venerari contempnas. »

CAP. XXXV. *Quod prælati a subditis reprehensi vel debent se purgare, si sunt innocentes; vel emendare, si sunt culpabiles.*

Cum ergo prælati debeant a subditis conveniri et reprehendi, ipsi e contrario vel se debent expurgare, si sunt innocentes; vel emendare, si sunt culpabiles. Quod utrumque certis auctoritatibus explicetur. Periculosum enim valde est prælatum esse vel videri reprehensibilem. Cum enim dicatur a Domino sal terræ et lux mundi (*Math. v, 13*), quis sapiet, si sal infatuatur? Quis non offendet, si lux obscuratur? Unde Paulus dicit : *Videte ne ponatis offendiculum fratribus aut scandalum* (*Rom. xiv, 13*). Et alibi : *Providete bona non solum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus* (*Rom. xii, 17*). Et Augustinus (serm. 355, n. 1) : « Qui negligit famam suam crudelis est. » Et in Evangelio : *Væ homini illi per quem scandalum venit* (*Math. xviii, 7*). Et iterum : *Si quis scandalizaverit unum ex pusillis his, expedit ei ut suspendatur mola asinaria ad collum ejus, et demergatur in profundum* (*ibid., 6*). Non est ergo leve prælatum quemlibet sua culpa vel occasione sibi commissos perdere, pro quibus Christus mortuus, pro quibus ipse ra-

tionem redditurus est in districto Dei exami-
 Unde etiam Samuel, cum Israel a Domino regem
 peteret, quia ipse iudex eo tenus providens ne per
 suspicionis præjudicia opinionis damna pateretur,
 cum divina obtestatione et vulgi etiam testimonio
 suam innocentiam patefecit, quod nulli scilicet in-
 iuriam fecisset, sed muneribus eorum adversarius
 esset. Sed et Gregorius superius attestatus est,
 quod Petrus apostolorum princeps cum sex fratrum
 testimonio de Cornelii ethnici communione se pur-
 gavit (Act. xi, 12). Plures etiam sancti, ne quolibet
 modo scandalum essent Ecclesie, solemniter se
 purgaverunt de sola suspitione. Legitur enim in
 Registro Gregorii ad Justinianum imperatorem,
 cap. 167, « quod super altare sancti Petri iureju-
 rando se purgaverit Leo episcopus. » Item in Regi-
 stro ad Brunichildem reginam, cap. 232, Menas
 episcopus simili examinatione: « Similiter Briccius
 Turonorum episcopus pro scandalo populi sedando
 in prunarum deportatione et infantis menstrui col-
 locutione. » Unde etiam Gregorius Augustino An-
 glorum episcopo in epistola cuius est initium: *Desi-
 derabile mihi a te* (68), et cætera: « Presbyter vel
 quilibet sacerdos a populo accusatus, si certi non
 fuerint testes, qui criminis illati approbent verita-
 tem, iusjurandum erit in medio: et illum testem
 proferat de innocentie sue puritate, cui nota et
 aperta sunt omnia, sicque in proprio gradu maneat. »

CAP. XXXVI. *Quod cuius sciri ab omnibus culpa,
 sciri debet ab omnibus pœnitentia.*

Si autem se expurgare non potest concilio, vel
 etiam testimonio subjectorum, propter scandalum
 sedandum necesse est ut satisfaciatur. Genebaldus enim
 Laudunensis episcopus pro lapsu carnis a beato
 Remigio in crypta subterranea positus septennem
 pœnitentiam egit in aqua et pane subcinericio Lau-
 duni coram ipsis eisdem quos inter fuerat infamatus.
 Dignum est enim revera, ut quos inficit fetor culpæ,
 reficiat bonus auctor [f. odor] pœnitentiæ. Unde Au-
 gustinus in homiliis: « Ipsa corripienda sunt coram
 omnibus, quæ peccantur coram omnibus; ipsa cor-
 ripienda sunt secretius, quæ peccantur secretius.
 Unde etiam filiam archisynagogi Dominus in domo
 suscitavit; Lazarum vero videntibus Judæis cum
 clamore de sepulcro vocavit. » Unde Augustinus in
 libro De pœnitentia: « Cum tanta est plaga peccati
 atque impetus morbi, ut medicamenta corporis et
 sanguinis Domini differenda sint; auctoritate anti-
 stititæ se debet quisque ab altari remove ad agendam
 pœnitentiam, et eadem auctoritate reconciliari.
 Hoc est enim indigne accipere corpus et sanguinem
 Domini, si eo tempore, quo debet agere pœnitentiam,
 accipiat. » Item in eodem (serm. 354, n. 9):
 « Qui medicinæ petit sententiam, veniat ad anti-
 stites, per quos illi in Ecclesia claves cœlorum mi-
 nistrantur, et tanquam bonus iam incipiens esse
 filius, maternorum membrorum ordine custodito, a

A præpositis sacramentorum accipiat satisfactio-
 nis suæ modum, in offerendo sacrificio contribulæ
 cordis devotus et supplex. Id tamen agat quod non
 solum illi prosit ad recipiendam salutem, sed etiam
 cæteris ad exemplum: ut si peccatum ejus non solum
 in gravi ei est malo, sed etiam in tanto scandalo
 aliorum est, atque hoc expedire utilitati Ecclesie
 videtur antistiti, in notitiam multorum, vel etiam
 totius plebis pœnitentiam agere non recuset, non
 resistat, ne lethali et mortiferæ plagæ addat tu-
 morem. »

CAP. XXXVII. *Quod cum levis culpa qualibet quoti-
 diana confessione fratrum solvi credatur, criminaliter
 tamen pœlatorum tantum absolutio laxatur.*

B Sed opponunt quidam, quod a minoribus et æqua-
 libus satisfactio criminalium possit injungi. Sed Be-
 nedyctus presbyter venerabilis hunc locum ita exponit: *Con-
 fitemini alterutrum peccata vestra* (Jac. v, 16): « In
 hac, inquit, sententia debet illa discretio esse, ut
 quotidiana levique peccata, alterutrum et coæqua-
 libus consteamur, eorumque credamus quotidiana
 oratione salvari. Porro gravioris lepræ immunditi-
 am, juxta legendi, sacerdoti pandamus, et ad ejus
 arbitrium qualiter et quanto tempore jussit puri-
 ficare curemus. » Unde et Augustinus cum de cri-
 minalibus discrevisset, ait: « De quotidianis autem
 et levibus sine quibus hæc vita non ducitur, quoti-
 diana fidelium oratio satisfacit. »

CAP. XXXVIII. *Quod sacerdotum pœnitentia, etsi de-
 bet sciri, non tamen ab omnibus videri.*

C Sed sacerdos, etsi pœnitentiam agat, ita ut omnes
 sciant, non tamen ita ut omnes, sicut de quolibet
 laico per omnia ejus pœnitentiam videant; quia nec
 manus impositio debet ei in imponendis capiti cin-
 eribus a quolibet sacerdote fieri sicut fit laicis, nec
 publice de Ecclesia sicut laicus ejici, sed in privato
 loco, vel ipsius claustrum, vel alicujus monasterii, vel
 ad horam, vel in perpetuum debet prout jussus
 fuerit pœnitere; sicut etiam Genebaldus in crypta
 subterranea, ubi nec homines vidit, nec ab eis visus
 est, per septem annos pœnituit. Unde Leo Rustico
 episcopo Narbonensi, cap. 16 (epist. 92, n. 2):
 « Alienum est a consuetudine ecclesiastica, ut qui
 in presbyterali honore aut in diaconi gradu fuerint
 consecrati, hi pro crimine aliquo per manus im-
 positionem remedium accipiant pœnitendi. Quod sine
 dubio ex apostolica traditione descendit, secundum
 quod scriptum est: *Sacerdos si peccaverit, quis orabit
 pro eo?* (1 Reg. ii, 25.) Unde hujusmodi lapsis ad
 promerendam misericordiam Dei privata est expe-
 tendi secessio, ubi illorum satisfactio, si fuerit digna,
 sit et fructuosa. » Quod ad terrorem dictum est, ut
 sacerdos tanto familiaris et obviatus Deum oret,
 quanto inter se et Deum nullum vel rarum interces-
 sorem obtinet; tanto vero expeditius et liberius,
 quanto in privata secessione sua nec impeditur nec
 offendiatur aliqua sæcularium importunitate. Et si sa-

(68) Hæc epistola hodie non extat apud Gregorium.

satisfactio ejus taliter fuerit digna, erit et fructuosa duobus modis, ad salutem scilicet, et ad honorem ecclesiasticum recuperandum.

CAP. XXXIX. *Quod sacerdos, si dignam pœnitentiam egerit, pristinæ suæ dignitati restituatur.*

Unde Hieronymus in Michæa : « Cum divini magis quam prophetæ fuerint comprobati, ridebuntur super somniis suis; et populi qui ab eis prius decepti fuerant, contra eos loquentur. Tunc etiam ipsi magistri pœnitentiam agent : et quia clemens sum et nolo mortem peccatoris, cum exaudiero eos, dabo eis virtutem spiritus mei, et implebo eos judicio meo et fortitudine, ut qui prius populum blandimentis decipiebant, postea vera annuntiando deterreant, et ad rectam revocent viam; et qui causa erroris fuerant, incipiant mederi vulneribus quæ intulerant, et esse occasio sanitatis. » Et cum hoc dixisset ex persona Domini, quid ex his verbis concepisset subsequenter ostendit : « Animadvertite, in præsentem loco posse aliquem docere post peccatum, si tamen vitia pristina digna pœnitentia luerit. » Unde et David post adulterium et homicidium loquitur in psalmo : *Asperges me hyssopo, et mundabor; lavabis me, et super nivem dealbabor (Psal. L, 9).* Nec sua puritate jam contentus est; sed infert : *Redde mihi lætitiâ salutaris tui, et spiritu principuli confirma me (ibid., 14).* Cumque hoc feceris, docebo iniquos vias tuas, et impii ad te convertentur. Unde Calixtus papa, capitulo 199 : « Errant qui putant sacerdotes post lapsum, si dignam egerint pœnitentiam. Domino ministrare non posse, et suis honoribus frui, si bonam vitam deinceps duxerint, et suum sacerdotium digne custodierint. Et ipsi qui hoc putant non solum errant, sed etiam traditas Ecclesiæ claves despuere videntur : de quibus dictum est : *Quæcunque solveritis super terram, soluta erunt in cælo (Matth. XVIII, 18).* Alioquin hæc sententia Domini vera non est; nos vero indubitanter tam Domini sacerdotes, quam reliquos fideles post dignam satisfactionem posse redire ad honores credimus, testante Domino per prophetam : *Nunquid qui cadit non adjiciet ut resurgat, et qui quersus est non revertetur (Jer. VIII, 4).* Et alibi : *Nolo, inquit Dominus, mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat (Ezech. XXXIII, 11).* Et David propheta pœnitentiam agens, dixit : *Redde mihi lætitiâ salutaris tui, et spiritu principali confirma me (Psal. L, 14).* Ipsa namque post pœnitentiam et alios docuit, et sacrificium Deo obtulit, dans exemplum doctoribus Ecclesiæ, si lapsi fuerint, et dignam pœnitentiam egerint, utrumque facere posse. Docuit enim quando dixit : *Docebo iniquos vias tuas, et impii ad te convertentur (ibid., 15)* : et sacrificium pro se obtulit, cum dixit : *Sacrificium Deo spiritus contribulatus.* Videns enim scelera sua mundata per pœnitentiam, non dubitavit prædicando, et Domino libando curare aliena. » Et sub-

A sequenter, cap. 200, ut hoc per misericordiam fieri ostenderet, adjecit : « Sententiam, quæ misericordiam vetat non solum tenere, sed et audire, refugite; » et cætera, ut superius.

CAP. XL. *Quomodo solvendum est, quod aliqui sancti post pœnitentiam prohibent dignitatis restitutionem, aliqui concedunt.*

Sed videntur sancti huic sententiæ contrarii, qui dicunt post lapsum vel pœnitentiam neminem posse ad clericatum venire, vel redire, vel in clericatu remanere, cum alii dicant econtrario omnia illa fieri posse. Unde Gregorius Constantio Mediolanensi episcopo cap. 61 (lib. v, epist. 4) : « Si lapsis ad suum ordinem revertendi licentia concedatur, vigor canonicæ procul dubio frangitur disciplinæ, dum per reversiones pravæ actionis desideria quisque concipere non formidat. Fraternitas siquidem vestra nos consuluit, si Amandinus, qui ex presbytero et abbate a vestro est decessore, culpa exigente, depositus, in eo quo fuerat ordine revocari debeat : quod quidem nec licet, nec aliqua ratione fieri discernimus. Ejus tamen si forte conversatio meruerit, sacro per omnia, sicut est privatus, officio in monasterio eum ante alios, ut provideritis, monachos ordinate. Illud igitur præ omnibus studete, ut lapsos in sacrum ordinem nullius vobis supplicatio aliquo modo revocare suadeat, ne hujusmodi non statuta, sed temporaliter dilata credatur esse vindicta. » Item Gregorius ad Fabianum episcopum : « Presbyterum inquit, de quo nos fraternitas tua latoris præsentis relatione consuluit, nulla ratione in sacro ordine post lapsum aut permanere aut revocari posse agnoscat. Circa quem tamen mitius agendum est : propter quod commissum facinus facili dicitur professione confessus. » Item ad Joannem episcopum Syracusanum (lib. ix, epist. 63) : « Quæ adversus Lucillum Mucienæ civitatis (69) episcopum querela commota sit, in gestorum quæ ad nos direxistis pagina declaratum est. Et ideo quia tanti facinoris ultio nulla debet dilatione differri, fraternitas vestra tres aut quatuor de confratribus et sacerdotibus vestris sibi adhibeat, ut ipsi quoque præsentibus patefacta ac satisfacta veritate prædictum Lucillum de episcopatus ordine, quem hujus sceleris contagium maculavit, studeat sine ambiguitate deponere. » In quo notandum, quia non de omnibus lapsis hæc sententia intelligenda est. Quidam enim labuntur, de quibus suspicio vel nulla est, vel incerta; de quibus ipse Gregorius ait : « Lapsos in ordine ecclesiastico, sed non dejectos, Dei judicio committimus, cujus misericordiæ, ut Leo dicit, nec mensuras præsumimus ponere, nec tempora defluire, apud quem nullas patitur veniæ moras pura confessio, dicente Spiritu Dei per prophetam : *Cum ingemueris, salvus eris (Ezech. XXXIII, 12).* Eos ergo vera confessione cicit esse purgandos. » Labuntur vero alii de quibus non suspicio, sed evidentiâ certa est; sed vel docu-

(69) Apud Gregorium *Mucienæ civitatis.*

mentis deseruntur subditi, ne accusent, vel prædicatione importunitates temporum, vel iudicium ecclesiasticorum impediunt. Et ideo, ut dictum est, tolerantur, vel etiam a subditis cum ordine canonico conveniuntur, ut argui et corrigi ab eis debeant, compunguntur, et subditorum suorum poenitentiae satisfactione purgantur, nec deponuntur. Cur enim sancti talem ordinem subditis canonice darent, ut ante accusationem prælatos suos ad arguendum convenirent, et aliter nisi incorrigibilis esset non accusarent, nisi ut per correctionem anticiparent depositionem? Correctus accusari non debet: non accusatus deponi non potest. Quomodo ergo, ut salvus sit ordo canonicus, deponetur quamvis evidenter cognitus malus, si ad commotionem voluerit esse correctus? Unde Gelasius, cap. 5: « Qui prohibita deprehensi fuerint admisisse, vel commissa non potius sua sponte correxerint, periculum subituri sunt proprii honoris. » Unde Isidorus: « Qui per blanda verba castigatus non corrigitur, acrius necesse est ut corrigatur. Cum dolore enim abscidenda sunt, quæ leniter sanari non possunt. » Item Symmachus: « Ferro abscidenda sunt vulnera, quæ fornicia non sentiunt. »

CAP. XLI. Quod de criminalibus et mortiferis peccatis, si prælatus vult corrigi, a subditis non est accusandus, et cum correctus accusari non debeat, non est damnandus.

Sed opponunt quidam non debere ita fieri in criminalibus et mortiferis peccatis, ut sunt homicidia, vel perjuria, et huiusmodi: sed in levioribus, ut est simplex lapsus carnis, etc., huiusmodi. Et revera, ut Gregorius ait: « Quem major sequitur culpa, major implicanda est vindicta; sed tamen ubi abundavit peccatum, ostendatur superabundare et gratia. » Cum non inveniatur majus delictum quam exorbitare a fide per hæresim, quia non corpora moritura, sed animæ in æternam victuræ perimuntur. Qua etiam tota Ecclesia a suis fundamentis concutitur. De hoc tanto peccato idem ordo a sanctis Patribus Anacleto, Fabiano, cæterisque institutus est canonice, ut si pastor a fide exorbitaverit, sit prius secreto a subditis corrigendus. Quod si incorrigibilis, quod absit! apparuerit, tunc erit accusandus. Quomodo etiam hæreticus, si a subditis vult corrigi, erit damnandus; cum, nisi incorrigibilis apparuerit, non sit accusandus, et nisi accusatus fuerit, ut ait Gregorius, extra ordinem usurpato iudicio non sit iudicandus, nisi scilicet accusatus, sive ultro confessus vel convictus? Ut ergo etiam de criminalibus, Dei non desperemus gratiam, Hieronymus, ut superius dictum est, prophetam David cujus auctoritate suam roboravit sententiam, de adulterio et homicidio testatur poenituisse, et postmodum docuisse: et pro certo credendum est immutabilis Dei non esse erga nos mutatam benignitatem, si similem in nobis invenit poenitentiae satisfactionem.

A CAP. XLII. Quod discrete contemperanda sunt verba Gregorii, quibus dicit lapsos non debere restitui, ne sit contrarius cæteris sanctis, et in sequentibus sibi ipsi.

Quæ cum ita sint, contemperanda sunt verba beati Gregorii, ita ut canonum ordinem non perturbent; quia quod dixit de presbytero et abbate deposito, et de presbytero in iudicio facili professione confesso, et de Lucillo jam querela ecclesiastica accusato, quod hi omnes pro lapsu et ordine ecclesiastico aut remanere, aut revocari non debent, propter scandalum Ecclesiæ fecit vitandum. Quia revera postquam quilibet usque ad accusationem incorrigibilis et contumax apparet, ut superius dictum est, acrius puniendus est; vel etiam propter infamiam quam usque ad ventilationem crudeliter neglexit, vel propter inimicitias quas contra Ecclesiam a qua correctus est gereret, revocandus non est; vel ideo etiam quia ad cætera inutilis est. Quæ omnia non ad hoc impediunt, quin corrigi potuisse concedatur, si ante accusationem vel depositionem voluisset. Sed videndum ne per nos blasphemetur nomen Dei, et ut non vituperetur ministerium nostrum. Et ideo qui negligit famam suam crudelis est; quia multa non propter desperationem gerere, sed propter scandalum Ecclesiæ severe iudicantur. Ut enim ait Isidorus, « melius est ut pro multorum salvatione unus condemnetur, quam per unius licentiam multi periclitentur. » Unde etiam Martinus in ea cujus est initium: *Fraternitatis tuæ studio*: « Qui semel in lapsum post suam ordinationem ceciderit, jam depositus erit, nullumque gradum sacerdotii poterit adipisci; sed sufficiat ei lamentationibus fleibusque assiduus, quousque advixerit in eadem poenitentia permanere, ut commissum delictum divina gratia exstinguere valeat. » Item: « Si post ordinationem suam quispiam in lapsum ceciderit, et prævaricationis peccato reprehendatur obnoxius, omnino prohibendus est cum manibus lutulentis atque pollutis mysteria nostræ salutis tractare. » Cum ergo semel lapso totius vitæ poenitentia injungatur, lamentationibus et fleibus assiduus, ubi illa tam facilis gratia veniæ, qua hora peccator ingenuerit salvus erit? Si sufficit hora, cur vix sufficere dicuntur tot vitæ tempora? Ubi est quod ait Augustinus de agone Christiano (cap. xxx), nusquam tam vigere debent viscera misericordiæ, quam in catholica Ecclesia, ut tanquam mater nec peccantibus filiis misere insultet, nec correctis difficile ignoscat? Ubi est enim, quod ait Augustinus homilia 38: « Quid converso non ignoscitur, si fusus sanguis Christi agnoscitur? Quis homicida desperet, si in spem redditus est, a quo etiam Christus occisus est? Crediderunt inde multi, donatus est eis sanguis Christi, ut magis eum biberent, quo liberarentur, quam rei de illo effuso tenerentur. Quis desperet si in cruce latro salvatus est, ante paululum homicida, post paululum accusatus, convictus, damna-

tus, suspensus, liberatus? Noli mirari, ubi convictus, ibi damnatus; sed ibi liberatus, ubi mutatus. Quis ergo desperet de gratia ejus qui coelos penetravit, et interpellat Patrem, qui respicit in faciem Christi sui, quin eandem gratiam possit obtinere sibi convicto, damnato sed mutato, quam contulit etiam sub hora mortis latroni simili, vel compari suo? Sed, ut dictum est, non propter desperationem fit veniæ, sed propter scandalum detrimentumque aliorum. « Quia si, » ut superius dixit beatus Gregorius, « pœnitentia remotionis ab officio non statuta sed dilata videretur, super has pœnitentias agerent suis accusatoribus insidias vel vindictas molirentur. Et alii, si in eis leniter vel male correctum vitium viderent, malo eorum exemplo periclitarentur. Et si Christus qui peccatum non fecit, nec est inventus dolus in ore ejus, tota die usque ad mortem expandit manus suas in cruce ad populum non credentem, ut ostenderet mundum esse contemnendum, nonne et peccator tota die debet pœnitere, ut ostendat vitium quo damnatus est esse vitandum? »

CAP. XLIII. *Quod etiam damnatus, si vere pœnituerit, restitui potest; quia non peccat qui exercet justitiam.*

Sed tamen, si vere pœnituerit, et ita perfecto mutatus fuerit, ut prædictæ difficultates non appareant, et aliqua discretio necessitatis vel utilitatis interveniat, debet remitti rigor disciplinæ; quia suis in locis nec gratia præjudicat justitiæ, nec justitia gratiæ. Unde Augustinus ad Donatum judicem: « Qui sine peccato est vestrum, primus, inquit, in eam lapidem mittat. Quasi diceret: Si lex jubet, si Moyses jubet, et ego; sed competentes legis exigo ministros. Attenditis quam adducitis, attendite et qui estis. Jussit eam lapidari Jesus; non fecit contra legem, quia etiam indulsit ei. Non fecit contra legem, quomodo nec imperator contra legem facere dicendus est, quod confessis aliquibus reis indulgeat. Utrumque enim ab eo poterat dispensari, hoc ut justum, illud ut pius. Unde Augustinus (epist. 185, n. 44) ad Bonifacium de Donatistis hæreticis, post pœnitentiam etiam in ecclesiasticis honoribus suscipiendis, ne majus Ecclesiæ scandalum concitarent: « Si ergo, inquit, oportet ut nos extra Ecclesiam et fuisse adversus Ecclesiam pœniteat ut salvi esse possimus, quomodo post istam pœnitentiam apud vos clerici vel episcopi permanebimus? Hoc non fieret, quoniam revera quod faciendum est fieri non deberet, nisi pacis ipsius compensatione sanaretur. » Et post pauca (ibid.): « Est tale inserendi genus, ut nullo præciso ramo qui interest, ille qui foris est inseratur. Non tamen nullo, sed levissimo vulnere arboris. Ita ergo etiam isti cum ad radicem catholicam veniunt, ne eis quamvis post erroris sui pœnitentiam honor clericatus aut episcopatus auferatur. Fit quidem aliquid tanquam in cortice arboris contra integritatem severitatis. » Et post pauca (ibid., n. 45): « Ut

A enim constitueretur in Ecclesia ne quisquam post alicujus criminis pœnitentiam clericatum accipiat, vel in clericatu maneat; non desperatione indulgentiæ, sed rigore factum est disciplinæ. Alioquin contra claves Ecclesiæ datas disputabitur; de quibus dictum est: *Quæ solveritis in terra, soluta erunt in caelo* (Matth. xvi, 19). Sed ne forsitan etiam detectis criminibus spe honoris ecclesiastici animus intumescens superbe ageret pœnitentiam, severissime placuit ut post actam de crimine damnabili pœnitentiam, nemo sit clericus, ut desperatione temporalis altitudinis medicina major et verior esset humilitatis. Nam et sanctus David de criminalibus mortiferis egit pœnitentiam, et tamen in honore persistit. Et beatum Petrum quando amaras lacrymas fudit, utique Dominum negasse pœnituit, et tamen apostolus mansit. Sed non ideo supervacua putanda est posterorum diligentia, qui ubi nihil saluti detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt, quo salus tutius muniretur; experti credo aliquorum fictam pœnitentiam per affectatas honorum potestates. Cogunt enim invenire multas medicinas multa experimenta morborum. Rerum in hujusmodi causis, ubi prægraves dissensionum scissuras non hujus aut illius hominis periculum, sed populorum strages jaecent, detrahendum est aliquid severitati, ut majoribus malis sanandis charitas sincera subveniat. Habeant ergo isti de præterito detestabili errore, sicut Petrus habuit de mendaci timore, amarum dolorem; et veniant ad Ecclesiam Christi veram matrem catholicam, sint in illa episcopi, sint clerici utiliter, qui contra illam fuerunt hostiliter. Non invidemus, imo amplectimur, optamus, hortamur, et quos in viis et sepibus invenimus intrare cogimus. Apostolus Petrus qui Salvatorem negavit, et flevit, et apostolus mansit, nondum acceperat promissum Spiritum sanctum; sed multo magis isti eum non acceperunt, ubi a corpore divisi quod solum Spiritus sanctus vivificat extra Ecclesiam, et contra Ecclesiam Ecclesiæ sacramenta tenuerunt, et nostris contra nos erectis signis et armis pugnaverunt. » Et post pauca (ibid., n. 47): « Sic multitudinibus per schismata et hæreses pœnitentibus subvenire consuevit Ecclesia. »

D In quo notandum est Augustinum hic solvere quod superius dictum est, in executione justitiæ pacem non esse perturbandam, ubi scilicet non hujus aut illius, sed totius Ecclesiæ scandalum concitatur. Et e contra constanter esse perturbandam, ubi non hujus aut illius, sed paucorum pravorum perversitas concutitur. Secundum quam discretionem, vel justitia prorsus intendenda est, ut mali non ad perturbationem, sed ad correctionem aliorum severe puniantur, vel temperanda per charitatem et gratiam, ne unius mali scandalo ceteri boni periclitentur. Sic tamen ut mali per gratiam cum recipiuntur non insidias vel molestias suis correctoribus moliantur, vel superbe et fecte pœniteant, sed veræ humilitatis et pœnitentiæ exempla

allis exhibeant. Unde Isidorus Mesano episcopo, A cap. 10 : « Veniente ad nos famulo vestro religioso viro Nicetio, quod consequenter in epistolis fraternitas vestra venerabilis innotuit: nulla est in hujusmodi sententiis diversitas intelligenda. Quod alibi legitur idem in eanone Anquiritano, cap. 19, post lapsum corporalem restaurandum honoris gradum per pœnitentiam. Alibi vero legitur per hujusmodi delictum nequaquam reparandum antiqui ord'n's meritum. Hæc enim diversitas hoc modo distinguitur. Illos enim ad primos officii gradus redire præcepit eanon, quos pœnitentiæ præcessit satisfactio, vel digna peccatorum confessio. At contra hi qui neque a vitio corruptionis emendantur, atque hoc ipsum carnale delictum quod admittunt etiam vindicare quadam superstitione temeritate nituntur, nec gradum utique honoris, nec gratiam communionis recipiunt. Ergo ita est utraque dirimenda sententia, ut necesse sit illos restaurari in loco honoris, qui per pœnitentiam reconciliati sunt divinæ pietati. Hi nec immerito consequuntur adeptæ dignitatis statum, qui per emendationem recepisse noscuntur vitæ remedium. Ezechiel enim propheta sub typo prævaricatoris Jerusalem ostendit per pœnitentiam pristinum restaurari honorem. *Confundere*, inquit, *o Juda, et porta ignominiam tuam (Ezech. xvi; 52)*. Et post paululum: *Et tu et filie vestre revertimini ad antiquitatem vestram (ibid., 53)*. Ergo, dum quisquis per opus confusionis suæ confunditur, atque ignominiam suam portat, et depositionem suam luget cum humilitate, revocari secundum prophetam ad priorem statum poterit. Item Joannes evangelista angelo Ephesi Ecclesiæ inter cætera scribit: *Memor esto unde cecideris, et ago pœnitentiam, et prima opera fac: alioquin veniam tibi, et movebo candelabrum tuum de loco suo (Apoc. ii, 5)*. » Et post pauca: « Candelabrum sacerdotis quod intelligitur chrisma honoris tunc penitus juxta Joannem movetur, quando post delicti casum neglecta pœnitentia admissa scelera non delentur. Non enim dixit, pro eo quod cecidisti movebo candelabrum; sed, nisi pœnitentiam egeris, movebo candelabrum tuum. Ergo quemcumque præpositum peccantem si prævenerit pœnitentia delicti, utique sequetur et reparatio meriti. Ut in proverbii: *Qui abscondit scelera sua, non dirigitur; qui vero confessus fuerit, et dereliquerit ea, misericordiam consequetur (Prov. ii, 13)*. » Et post pauca: « Nam et ipsum quem canonum censura post septem annos remeare per pœnitentiam in statum pristinum decrevit, non hoc ex proprio arbitrio sancti Patres, sed potius ex sententia divini judicii sanxerunt. Nam legitur quod Maria soror Aaron propter de tractionis delictum lepra percussa est. Et ut emundaretur, præcepit eam Deus septem diebus extra castra egredi, et post emundationem rursus in castris admitti. Maria ergo soror Aaron caro intelligitur sacerdotis, quæ dum corruptionum contagiis maculatur, extra castra septem diebus, id est extra

collegium Ecclesiæ septem annis proficitur, et per emundationem vitiorum loci sive pristina dignitatis recipit meritum. » Et post pauca: « Qui vero nec luget quæ gessit, sed lugenda committit, non potest ad pristinum gradum restaurari. »

Cum vero beatus Isidorus duas sanctorum sententias authentice et rationabiliter discrevisset, ut ostenderet et has et cæteras, pro persona, pro tempore, juxte et utiliter esse discernendas, adjecit: « In fine hujus epistolæ hoc adjiciendum putavi: Quoties discors sententia invenitur, illius concilii magis teneatur sententia, cujus antiquior et potior exstat auctoritas. » Antiquior dixit ad veritatem, potior ad utilitatem. Cum ergo beatus Isidorus notet angeli candelabrum esse movendum, non quia peccavit, sed nisi pœnitentiam egerit, bene accedit ad ordinem canonicum ut prius admonetur prælatus a subditis; et si incorrigibilis apparuerit, tunc ut moveatur candelabrum ejus de loco suo accusetur, et damnetur, quia ita Deus præcipit et minatur. Cum enim humanum sit peccare, diabolicum perseverare, dignum est ut nisi quod humanum est corrigatur, quod diabolicum est puniatur. Sed et beatus Gregorius Isidoro concordans in discretionem diversarum sententiarum, ait Secundino servo Dei recluso, cap. 222 (lib. ix, epist. 52): « Legisse te dicis sacerdotali officio canonum diversas sententias; alias post lapsum resurgendi, alias nequaquam posse. Nos ergo generalissima quæ a Nicæno incipiunt concilia cum reliquis quatuor veneramus; quia per ipsa sequentibus unanimes concordamur. A capite ergo incipientes usque in quartum altaris ministrum hanc formam servandam, ut sicut minorem major præcedit in honore, ita et in crimine: et quem major sequitur culpa, majori implicetur vindicta, ut post pœnitentiam credatur esse fructuosa. Quid enim prodest triticum seminare et fructum illius non colligere? aut domum construere et illam non habitare? Post dignam igitur satisfactionem credimus redire posse ad honorem, Domino dicente: *Nunquid qui cadit non adjiciet ut resurgat? (Psal. xl, 9)* Et qui aversus est non revertetur (Jer. viii, 4). Item: *Quacunque die ingemuerit, salvus erit (Isa. xxx, 15)*. Unde et Psalmista ait: *Cor mundum crea in me, Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis. Ne projicias me a facie tua, et Spiritum sanctum tuum ne auferas a me (Psal. l, 12)*. Dum enim petiit ne a Domino projiceretur pro lapsu culpæ pœnitentiam agens, addidit: *Redde mihi lætitiâ salutaris tui, et spiritu principali confirma me (ibid., 14)*. Si enim dignam Deo pœnitentiam non fecisset: nequaquam alius prædicaret. Ait enim: *Docebo iniquos vias tuas, et impii ad te convertentur (ibid., 15)*. Dum enim peccata sua prospexit mundata per pœnitentiam, non dubitavit curare prædicando aliena: et sacrificium de semetipso Deo offerre studuit, cum dicebat: *Sacrificium Deo spiritus contribulatus (ibid., 19)*. »

Cum ergo Hieronymus, Calixtus, Augustinus,

Gregorius, Isidorus, quamvis satis approbent sententiam severitatis, tamen magis amplectuntur eam quæ gratiæ est et charitatis : ut vel propter majus scandalum vitandum etiam hæretici cum honore suo recipiantur, vel propter fructum veræ poenitentiae peccatores honoribus suis restituantur, magis accedit ad discretionem ut cum honore canonico prælatus a subditis convenitur et admonetur, tunc corrigatur, et ita honore suo fruatur ; sicque etiam minus erit scandalum infamiæ, nec erit suspicio alicujus sui odii quæ oriri posset ex accusationis læsione. Ne hoc enim contingeret, et ne etiam de impunitate ejus malum aliis exemplum pullularet, statuerunt sancti Patres ut accusatus quilibet, si vel confessus vel convictus esset, et ipse procul dubio deponeretur, et alius loco ejus substitueretur. Si autem ipse ultra ad eundem honorem aspirare præsumeret, ad agendam poenitentiam perennem in monasterio retruderetur. Unde et Gregorius, sua sibi non discordante sententia de abbate deposito, de presbytero, vel de Lucillo episcopo accusato, severum fixumque judicium depositionis pro eorum lapsu dedit, cum tamen propter fructum veræ poenitentiae generalem reditum ad honorem omnibus vere poenitentibus concesserit : quod eum non contrarie sibi, sed discrete suo loco, suo tempore instituisse nemo ambigit. Nam qui de Lucillo episcopo accusato tam severam fixamque sententiam dedit, idem de Vizaceno primate accusato propter scandalum vitandum eam reflexit, ut ostendatur discrete fecisse quiddam vel juste intendit, vel pie remisit. Unde idem Joanni episcopo Syracusano (lib. ix, epist. 59) : « In quodam crimine Vizacenus primas fuerat accusatus, et piissimus imperator eum juxta statuta canonum voluit judicari : sed accipiens auri libras Theodorus tunc militum magister, obstitit ut nimis fieret, tunc imperator piissimus admonuit ut quiddam esset canonicum faceremus : sed videntes contrarietates hominum, eandem causam inire nolimus. » Ecce idem Gregorius de Lucillo accusato sententiam dedit : sed eandem de Vizaceno similiter accusato exsequi noluit. Quare ? Quia non sibi contrarius, sed contrarius fuit facto.

CAP. XLIV. *Quod postquam prælatus sæpe communitus incorrigibilis permanserit, tunc ad primatum causa ejus deferatur.*

Quia ergo cum discretionem et ordine omnia facienda sunt, postquam prælatus a subditis conventus et admonitus corrigi noluerit, tunc primum ad primatem causa ejus deferatur canonice non proditorie. Unde Elentherius, cap. 1 (n. 3) : « Proditoris nec calumnia nec vox audiatur, nec criminatio minorum, quanto magis episcoporum non est facile recipienda. » Unde Anacletus, cap. 4 (epist. 5, n. 5) : « Sententia Cham filii Noe damnantur qui suorum doctorum vel præpositorum culpam produnt ceu Cham qui patris pudenda non operuit, sed deridenda monstravit. » Et post pauca : « Unde oportet unumquemque fide-

lem, si cognoverit plebes adversus pastorem suum tumescere, et clerum detractationibus vacare ; hoc vitium pro viribus extirpare prudenterque corrigere sataget. Indignum enim valde est, ut patrum peccata non ad corrigendum, sed ad deridendum prodantur, et detractationibus lacerentur.

CAP. XLV. *Quod proditores et laceratores episcoporum infames fieri, deponi, et curiæ tradi debent.*

Unde Alexander, cap. 1 (epist. 1, n. 1) : « Statuentes decernimus omnes qui suos patres persequuntur, aut amovere et dilacerare nituntur, manifeste infames esse, et a liminibus Ecclesiæ alienos, usque ad satisfactionem fieri. » Unde Fabianus, cap. 11 (epist. 2, n. 2), cum submonuisset non eos sacerdotes debere accusare aut posse, qui rite fieri sacerdotes non possunt, post pauca subdidit : « Statutum est, ut si aliquis suis episcopis infestus aut insidiatus fuerit, eosque criminari tentaverit, aut conspirator fuerit, ut mox ante examinatum judicium submotus a clero curiæ tradatur, cui in diebus vite suæ deserviat, et infamis absque ulla restitutionis spe permaneat. » Ecce idem qui eos subditos qui rite possunt fieri sacerdotes, sacerdotes accusare non prohibuit, insidiatori, criminatori, conspiratori poenam induxit. Unde ex concilio Carthaginensi : « Clericus qui adulationibus et proditoribus vacareprehenditur, degradetur ab officio. » Item ex Chalcedonensi concilio, cap. 14 (can. 18) : « Conjuracionis vel conspiracionis crimen etiam ab externis legibus est prohibitum : multo magis hoc ne in Ecclesia Dei fiat admovere conveniet. Si qui ergo clerici vel monachi reperti fuerint conjurantes, aut conspirantes, aut insidias ponentes episcopis et clericis, gradu proprio deponantur. »

CAP. XLVI. *Quod qui publice scripta vel dicta contumeliosa in aliquem confingit flagellandus est.*

Item in decretis Adriani papæ : « Qui in alterius famam in publico scripturam aut verba contumeliosa confinxerit, et repertus scripta non probaverit, flagelletur : et qui ea prius invenerit, rumpat, si non vult auctoris facti causam incurere. »

CAP. XLVII. *Quod convicium non est pro accusatione sumendum.*

Item Fabianus, cap. 3 (epist. 3, n. 4) : « Si quis iratus crimen aliquod cuilibet temere objecerit, convicium non est pro accusatione habendum, sed permissio tractandi spatium, ac quod iratus dixit, per scripturam se probaturum esse fateatur, ut si forte respiscens quæ pro iracundia dixit, iterare aut scribere noluerit, et reus eriminis teneatur. Omnis ergo qui crimen objicit, scribat se probaturum, et qui non probaverit quod objecit, poenam quam ipse intulerit patiatur. »

CAP. XLVIII. *Quod si accusatores non fuerint legitimi, non est vexandus episcopus.*

Quia ergo a proditoribus, convitiatoribus, vel talibus quibuslibet, non debet prælatus impeti, ait

Enty hianus papa, cap. 11 : « Non passim vageque sacerdotum vel reliquorum pastorum accusatio debet fieri. Nam si facile admitterentur, perpauci nimis inveniuntur; quia omnes qui pie volunt vivere persecutionem patiuntur. » Item Felix II papa, cap. 11 (epist. 1. c. 17) : « Quoties pastor ecclesie super certis accusatur criminibus, si tales fuerint accusatores qui canonicè recipi debeant, in legitima synodo suo tempore congregata ab omnibus canonicè audiatur, qui sunt in provincia episcopis. Quod si legitimi non fuerint accusatores, non fatigetur accusatus; quia sacerdotes ad sacrificandum vacare debent, non ad litigandum, nec illi qui throni Dei vocantur, pravorum hominum insidiis debent perturbari »

CAP. XLIX. *Quod episcopus accusatus septuaginta duobus testibus idoneis convincatur.*

Item Zephyrinus papa, cap. 1 (epist. 1) : Quot et quales testes esse debeant ostendens, ait : « Patriarchæ vel primates accusatum discutientes episcopum, non ante sententiam proferant finitivam quam apostolica fuerint auctoritate fulti; et aut reum se ipse constiteatur, aut per innocentes et regulariter examinatos convincatur testes. Qui nimium testes non minori sint numero quam illi discipuli fuerunt quos Dominus ad adjumentum apostolorum elegit, id est septuaginta duo. »

CAP. L. *Quod Silvester papa non velat, subditis quin accusent prælatos, sed ne præsumptuose id faciant.*

Sed et Silvester papa, cap. 1, certo numero adversus singulos ordines distinguens testes, ait : « Præsul autem non damnetur, nisi in septuaginta duobus testibus. Presbyter autem cardinalis nisi in sexaginta duobus testibus. Diaconus cardinalis urbis Romæ in viginti sex; subdiaconus, acolythus, exorcista, lector, ostiarius in septem testibus damnantur. Testes autem et accusatores sine aliqua sint infamia. Singulos tamen minores gradus adversus majores vetuit : non qui darent accusationem, quia tunc esset aliis sanctis contrarius, sed ne præsumerent, id est præsumptuose id facerent. »

CAP. LI. *Quod cum causa accusandi ad primatem canonicè perlata fuerit, tunc primas magis pacem reformare debet, quam iudicium.*

Electo ergo uno accusatore idoneo vel pluribus, ut libuerit; sed et certo numero testium assumpto, cuiuslibet accusandi causa publice et canonicè deferatur ad primatem. Qui antequam accusationis diem statuatur, si forte ad discordiam vel ad veniam res attinet, accusatores cum accusatis reconciliare debet: quod si fieri non potest, canonicè synodalem diem instituat. Unde Felix II in prima (cap. 13) : « Si quis episcopum elegerit accusare, summis primatibus episcoporum suam indicet causam, et non secularibus: qui magis ad pacem quam ad iudicium eos revocent. » Unde etiam Innocentius, cap. 57, cum interventu subditorum Photini episcopi damnationem rescinderet, quam ei per subreptionem falsi rumoris sedes Ro-

mana intenderat, ipse e converso pro damnatione Eustachii diaconi, quem illi accusare et damnare volebant, intercessor et reconciliator existit, dicens (epist. 22, cap. 7) : « Suspiciat Eustachium a me comprobatum; nolite expectare ut diaconii gratia exspoliatur; sollicitos enim vos pro salute ejus audio libenter. Cui manum porrigitis, vobiscum porrigo; cui porrigo, mecum porrigit. Hæc enim ad Corinthios apostolica est declarata benignitas, ut in uno spiritu ductam ac reductam sententiam boni semper indifferenter sequantur. » Non enim peccatum est aliquando ei indulgere, aliqua tamen rationabili causa per gratiam, quem videmus posse damnari per justitiam. Unde Augustinus, homilia 115 (tract. 115, in Joan., n. 5) : « Non hunc, sed Barrabam.

B Erat autem Barrabas latro. Non reprehendimus, o Judæi; quod per pascha liberatis innocentem, sed quod occiditis innocentem. » Item Leo (epist. 92) Rustico episcopo Narbonensi de quibusdam corrigendis ait : « Ut sanandis ægris spirituali adhibeas medicinam, dicente Scriptura, Noli nimium esse justus, mitius agas cum eis. »

CAP. LII. *Quod si pacem reformare non poterit, tunc accusatus, acceptis ad minus sex mensium induciis, debet synodum infra provinciam congruo tempore auctoritate apostolica congregatam, ad se defendendum convocare.*

Si autem primas eos reconciliare non poterit, synodum vel concilium canonicè statuat loco infra provinciam, tempore, vere vel autumnino, non sine apostolica auctoritate, et consensu, dans ad minus sex mensium inducias accusato, ut ad respondendum sit paratus. Unde Cornelius papa Rufo coepiscopo (epist. 2, n. 1) : « Nullus sacerdotum causam suam alieno committat iudicio, nisi ad sedem apostolicam fuerit appellatum; sed unusquisque comprovinciales et notos iudices habeat, nisi aliquam vim temerariæ multitudinis illic timuerit, aut infestos vel suspectos inibi habuerit: pro quibus causis ad majoris utilitatis iudices, et ad alias provincias appellare, et venire concessum est. » Item Stephanus papa (epist. 2, n. 8) : « Ultra provinciam terminos accusandi licentiæ non progrediatur, sed omnis accusatio intra provinciam audiatur et a comprovincialibus terminetur, nisi ad sedem apostolicam fuerit appellatum. His consentit Innocentius et Pelagius et cæteri. » De tempore vero autumnali et æstivali, quia superius a Felice papa, cap. 2, satis dictum est: de auctoritate apostolica videamus. Marcellus papa II (epist. 1) : « Nullus episcopus nisi in legitima synodo suo tempore apostolica auctoritate convocata, super quibuslibet pulsatus criminibus audiatur, vel iudicetur, ne innocens damnetur, aut perdat communionem. » De induciis vero dandis, ait Felix, cap. 1 : « De induciis episcoporum super quibus consultistis, diversas a Patribus regulas invenimus institutas. Quidam ad repellenda machinamenta imperatorum et suas præparandas responsiones, et testes confirmandos, et

Concilia episcoporum et amicorum querenda, annum et sex menses concedi mandaverunt; quidam autem annum, in quo plurimi concordant; minus vero quam sex menses non reperi. Induciæ namque non sub angusto tempore concedendæ sunt, sed sub longo spatio, ut accusati se pleniter armare contra insidiatores valeant et præparare. »

CAP. LIII. Quod totum synodalem ordinem Damasus papa breviter lucideque describit.

Sed et Damasus papa hæc omnia breviter lucideque perstringens, cap. 4 (epist. 4, c. 2), ait Stephano archiepiscopo: « Discutere episcopos et summas ecclesiasticorum causas negotiorum metropolitaniis una cum omnibus suis comprovinciabilibus, ita ut nemo his desit, et omnes in singulorum concordent negotiis, licet. Sed diffinire eorum atque Ecclesiarum summas querelas, vel damnare episcopos, absque hujus Ecclesiæ sedis auctoritate minimelicet, quoniam omnes appellare, si necesse fuerit, et ejus fulciri auxilio oportet. Nam, ut nostis, synodum sine ejus auctoritate fieri non est catholicum: nec episcopus nisi in legitima synodo et suo tempore apostolica vocatione congregata diffinire damnari potest, neque ulla concilia unquam rata leguntur, quæ apostolica non sunt fulta auctoritate (*ibid.*, c. 4). Vocatio autem ejus ad synodum qui impeditur per spatium debet fieri congruum atque canonicum; quia, nisi canonicè vocatus fuerit suo tempore, et canonica ordinatione, licet venerit ad conventum quacunque necessitate, nisi sponte voluerit, nullatenus suis respondebit insidiatoribus. Dejectis autem atque a suis rebus exspoliatis, nihil vobis verius significare queo, quam quod sancti Patres deliniverunt. Ita enim ex se habent: « Episcopos ejectos, atque a rebus suis exspoliatos, in Ecclesiis proprias primo recipi, et sua omnia legaliter reddi, sancti canones decreverunt. » Et postea (*ibid.*, c. 5): « Si quis eos accusare vellet, æquo periculo sanciverunt, judices esse recte sapientes decernimus, et juste volentes, sive quos eis priuantes dederint, sive quos ipsi ex consensu elegerint (*ibid.*, c. 7). Tempus siquidem congruum prævideri oportet, quando uniuscujusque accusatæ personæ causa in medium rectissime perducatur, quam omnes ordinabiliter intendant, ut ad eam in omnibus rationabiliter respondeant, et juste se velle manifeste ostendant. Nullus autem introducatur personaliter, sed accusati et accusatores æqua audiantur ratione, juxta quod gestorum ordo exigit. Accusatores vero et judices non ita sint; sed per se accusatores, per se judices, per se testes, per se accusati, unusquisque in suo ordinabiliter ordine. Inscriptio semper primo fiat, ut talionem calumniator recipiat, quia ante inscriptionem nemo debet judicari vel damnari, cum etiam sæculi leges hæc eadem retineant. Induciæ accusatis in criminalibus sex mensium, et eo amplius, si necesse sit, concedendæ sunt (*ibid.*, c. 8). Habetur quoque in decretis Patrum sancitum non fore canonicum quemquam sacerdotum judicari vel

A damnari antequam accusatores canonicè examinatos præsentés habeat, locumque defendendi habeat, id est inducias ecclesiasticas ad abluenda peccata: (*ibid.* c. 9) nec extra propriam fiat provinciam prima discussionis accusatio, sine apostolica auctoritate, cui in omnibus causis debetur apostolica reverentia; quia criminis discussio ibi agenda est, ubi crimen admissum est. » Et in canonibus præcipitur, quæque negotia in suis locis ubi orta sunt finienda esse, salva tamen in omnibus apostolica auctoritate. Ecce Damasus synodalem ordinem fere totum disponens, in prima vocatione ad synodum dat accusatis episcopis sex mensium inducias ad minus, itemque, postquam ad iudicium venerint, sex mensium inducias ad minus ad se defendendum. B Spoliatos vero rebus suis etiam cum venerint ad iudicium non prius esse accusandos, quam sua omnia eis de integro restituantur. Et postea iterum cum canonica vocatione ad synodum veniant, et tunc primum accusentur.

CAP. LIV. Quod accusatus a communione non debet suspendi, antequam convictus sit, nisi iudicio se subtrahat. Spoliatus vero rebus suis tandiu ipsis restituendus est, quandiu solvatus erat antequam respondeat

Quod si quomodo alii sancti apertius distinguant videamus, Felix II papa, cap. 11 (epist. 1, c. 6): « Si quis episcopus legitime accusatus, et ad concilium canonicè convocatus fuerit, absque ulla trepidatione ire debet; et si ire non poterit, pro se legatum ad synodum mittat. Accusatus autem non prohibeatur a communione, nisi ad electorum iudicium canonicè vocatus infra tres aut sex vel plures menses pro suis rationem redditurus culpæ venire distulerit. Quod si probare potuerit quod voluerit, sed non potuerit venire, nihil ei nocebit. Illo vero qui vi aut timore expulsus, aut suis rebus exspoliatus fuerit, non prius vocetur ad synodum quam ei et omnia legibus redintegrentur, et taudiu in se, de propria pace potestative cuncta disponens, resideat, quandiu exspoliatus suis carere visus est rebus. Cum autem ad iudicium venerit, si voluerit et necesse fuerit, induciæ expetenti a Patribus constitutæ absque impedimento concedantur, et judices a se electi tribuantur; vel in loco unde est ille qui accusatur, vel si inibi aliquam vim temerariæ multitudinis timuerit, locum sibi congruum eligat, quo absque timore suos testes habere, et absque impedimento suam canonicè sententiam finire valeat. »

CAP. LV. Quod duodecim iudices sibi eligere debet accusatus episcopus.

De iudicibus vero quot esse debeant, ait Zephyrinus papa, cap. 1 (epist. 1): « Duodecim iudices quilibet episcopus accusatus, si necesse fuerit, eligat: a quibus ejus causa juste iudicetur, nec prius audiatur aut excommunicetur, quam ipsi per se eligantur, ut regulariter a suorum primo conventu episcoporum per eos juste causa audiatur et rationabiliter discernatur. » Dictum est, ut superius, quod

ab omnibus provinciæ episcopis, ita ut nullus desit A
episcopus, audiatur, sed pro necessitate aliquando
ordinatur aliter. Un le Silvester, cap. 2 : « Si fuerit
episcopo nimia necessitas non posse plurimos con-
gregare, ne in crimine remaneat, a duodecim epi-
scopis, et presbyter a sex episcopis cum proprio suo
episcopo, et diaconus a tribus. »

CAP. LVI. *Quod primas personas accusantium vel
accusati, cujus fidei, cujusque vitæ sint rimari de-
bet, ut et per hoc accusantibus magis vel minus
credat, et accusato magis vel minus parcat.*

Cum omni ergo remota difficultate, ut superius
dictum est, episcopus accusandus ad concilium vene-
nerit, ut ait Calixtus, cap. 2, (epist. 2, n. 5),
« quærendum est a primæ in judicio, cujus con-
versationis et fidei sit is qui accusat, et is qui ac-
cusatur, ne quorumcunque fides, vita et libertas,
neque viles personæ in majorum natu accusationem
recipiantur. » Quia ergo de accusatorum personis
superius expressum est, quales esse debeant, et de
testibus similiter, cum de eis nihil aliud sit quæ-
rendum, nisi ut tales sint quales superius descriptæ
sunt, cur de conversatione et de fide ejus qui ac-
cusatur quærendum sit videamus. Ita enim potest in
cætera sua conversatione, vel noxius, vel inutilis,
vel incorrigibilis esse, quod et facilius credetur
accusatoribus de imposito crimine, et accusato mi-
nus parceret in judicii ultione. Quia enim Judas
cum fur esset et loculos habens, magistrum malitiose
tradidit, non obtinuit veniam; quia vero Pe-
trus non malitiose, sed timoris fragilitate Dominum
negavit, ad honoris sui rediit prærogativam. Dia-
bolus etiam quia malitiose et superbe peccavit, non
est restauratus; homo vero quia deceptus ex fragi-
litate sua cecidit, a Deo est redemptus.

CAP. LVII. *Quod accusatores et testes præsentis viva
voce accusare vel testificari debent, et accusatus
præsens judicari, nec se debent nisi de præsentis ne-
gotio infamare vel calumniari.*

Item Calixtus papa in eodem (epist. 2, n. 5) :
« Rimandæ sunt accusatorum personæ enucleatim,
quæ sine scripto difficile, per scriptum autem
nunquam recipiantur, quia per scripturam nullus
accusari potest, sed propria voce et præsentis eo
quem accusare voluerit, quicumque accusator cre-
datur. Similiter testes per quancunque scripturam
testimonium non proferant, sed præsentis quod
viderunt veraciter testimonium dicant, nec de aliis,
nisi de his quæ sub præsentia eorum acta esse nos-
cuntur. » Et sciendum quod testes vel accusatores
non de alia re debent accusare vel infamare epi-
scopum, nisi de ea unde accusant eum : licet a pri-
mate extra illud crimen unde accusatur, de alia
ejus fide et conversatione requirendum sit, ab aliis
quidem, non ab ipsis. Unde Gaius in sua (epist.,
n. 3) : « Si quis ergo circa hujusmodi personas non
probanda detulerit, intelligat auctoritate hujus sanc-
tionis se jacturam infamiæ sustinere. » Sicut au-
tem non debent accusatores accusatum infamare,

nisi inde unde eum accusant; ita accusatus non
debet eos infamare, vel reprobare, priusquam se
a crimine absolverit. Unde Stephanus, cap. 11 :
« Negata est accusatis licentia criminandi, priusquam
se crimine quo premuntur exuerent; quia non cre-
dendum est contra alios eorum confessioni, qui
criminibus impliciti sunt, nisi se prius probaverint
innocentes; quoniam periculosa est, et admitti non
debet rei adversus quemque confessio. » Quod vero
Sixtus ait, quod præsens nisi a præsentis non de-
bet accusari, hoc non solum de accusatione, sed et
de judicio attestantur sancti. Stephanus, cap. 11
(epist. 2, n. 5) : « Nullus absens aut accusare po-
test aut accusari. » Item Cornelius papa, cap. 2
(epist. 2, n. 2) : « Omnia quæ adversus absentes
B in omni negotio aut aguntur aut judicantur, om-
nino evacuentur; quia absentem nullus addicit,
nulla lex damnat. » Item Eleutherius, cap. 1 (epist.,
n. 3) : « Caveant judices Ecclesiæ ne, absente eo
cujus causa ventilatur, sententiam proferant; quia
irrita erit omnino, et causam in synodo pro facte
dabunt. » Item Zephyrinus cap. 1 (epist. 2) : « Nemo
absens judicetur; quia et divinæ et humanæ hoc pro-
hibent leges. »

CAP. LVIII. *Quod si judicium subterfugerit æque ab-
sens ut præsens, tam accusatus quam accusator
damnatur.*

Si tamen judicium subterfugerit, æque absens, ut
præsens, reus judicabitur tam accusator quam ac-
cusatus. Unde ex concilio Carthaginensi, cap. 19 :
« Non a communionem suspendatur, cui crimen inten-
ditur, nisi ad eam causam dicendam electorum ja-
dicio die statuta litteris evocatus minime occurrat,
hoc est infra spatium mensis ex ea die qua litte-
ras accepit. Quod si aliquas veras necessitatis cau-
sas probaverit, quibus occurrere non potuisse ma-
nifestum sit : causæ suæ dicendæ in alterum men-
sem integram habeat facultatem. Verum tandem
post mensem secundum non communicet, donec
purgetur. Si autem ad concilium universale infra
anni spatium occurrere noluerit, ut vel ibi causa
ejus terminetur, ipse in se primus damnationis sen-
tentiam dixisse judicetur tempore sane quo non
communicat, nec in sua ecclesia vel parochia. Ac-
D cusator autem si nunquam diebus causæ dicendæ
defuerit, a communionem non removeatur. Si vero
aliquando defuerit, se subtrahens, restituito in
communionem episcopo, removeatur a communionem
accusator, ita tamen ut nec ipsi adimatur facultas
causæ dicendæ, si se ad diem occurrere voluerit,
sed non potuisse probaverit. Illud vero in judicio
episcoporum erit, ut si fuerit accusatoris persona
culpabilis, ad arguendum non admittatur, nisi pro-
prias causas, non tamen ecclesiasticas asserere vo-
luerit. » Item Bonifacius I papa ad episcopos Gal-
liæ (epist. 2) : « Si episcopus maximus adesse vo-
luerit, præsens si confidit ad objecta respondeat;
si adesse noluerit vel neglexerit, dilationem senten-
tiæ de absentia non lucretur. Nam manifestum est

eum confiteri de crimine, qui indulto et delegato toties iudicio purgandi se occasione non utitur: nihil enim interest utrum in presenti examine omnia quæ dicitur sunt comprobentur, cum ipsum quoque professione procurata toties constet absentem. » Item Julius papa, cap. 11: « Nullus dubitat quod ita iudicium nocens subterfugit, quemadmodum qui est innocens, ut absolvatur requirit; nec suspicione caret qui calumniis derogat falsa dixisse, cum ipse ad iudicium, ut probet quæ intulit evocatus venire distulerit. » Et post pauca: « Sane manifestum est suum eos confiteri crimen, qui toties evocati absque inevitabili causa venire distulerint, et purgandi se voluntate non utuntur.

CAP. LIX. Quod quatuor personæ in omni iudicio sunt habendæ.

In tanto autem discrimine ubi damnandi sunt vel accusator cum testibus suis, vel accusatus, non debet induci confusio personarum, vel indiscretio querelarum; sed omnia ordinate et discrete debent fieri. Unde Fabianus cap. 11 (epist. 2, n. 2): « Nunquam ullus accusator simul sit et iudex vel testis; quoniam in omni iudicio quatuor personas esse necesse est, id est iudices electos, accusatores idoneos, defensores congruos, testes legitimos. Iudices autem debent uti æquitate, testes veritate, accusatores intentione, ad amplificandam causam. »

CAP. LX. Quod iudicium fieri non debet usque dum ad perfectum ventilata sit quæstio.

Item Eleutherius papa (epist., n. 2): « Judicantem oportet cuncta rimari, et ordinem rerum plena inquisitione discutere, interrogandi, ac proponendi, adjicientique præbita ab eo patientia, ut ibi amborum partium actio limata sit pleniter; nec litigantibus iudex prius sua velit sententia obviare, nisi quando etiam peractis omnibus nihil habeant in quæstione quod proponant, et tandiu actio ventiletur, quousque ad rei veritatem perveniatur: frequenter enim interrogari oportet, ne aliquid forte prætermisissimum remaneat, quod adnecti conveniat. Item induciæ non modicæ ad inquirendum dandæ sunt, ne aliquid præpropere a quacunque parte agi videatur, quia per surreptionem multa proveniunt. » Unde Augustinus tantam personam, ut Hieronymum, se reprehendentem ita temperat: « Potest fieri ut tibi videatur aliud quam veritas habet, dum tamen aliud non abs te fiat quam charitas habet. Etsi in tenebris hujus mundi etiam charitati potest subripi, quid ergo inimicitiae et dissensionis? »

CAP. LXI. Quod tribus modis expurgare se potest accusatus, scilicet vel magis idoneis testibus, vel summo examine, vel ante omnem publicationem confessione et penitentia.

Quod si accusatus de sua innocentia testes habere potuerit non disparis quidem probitatis, sed majoris dignitatis, sicut Damasus papa cum 42 episcopis se purgavit de adulterio, conjunctis accusatoribus et testibus eorum, solemniter se purget. Si

A autem habere non potuerit sacri examinis evidentiam, in ipso corpore et sanguine Domini ipsum adhibeat sibi testem, quem habiturus est iudicem: unde in corpore canonum talis invenitur auctoritas: Si episcopo aut presbytero causa criminalis, homicidium, adulterium, et maleficium reputatum fuerit, in singulis missam tractare debet, et secretam publice dicere, et communicare, et ita de singulis sibi reputatis innocentem se ostendere. Est etiam tertius modus se excusandi et depositionem suam evadendi, si ostendat et approbet omnem publicationem illius peccati confessione et digna penitentia prævenisse. Non enim iudicabit Deus bis in idipsum.

CAP. LXII. Quod si accusatus se expurgare noluerit, tunc vel convincetur, vel sponte peccatum suum confitebitur, et damnabitur.

Quod si his tribus modis se expurgare non potuerit, si visis difficultatibus suis sponte confessus fuerit, nihil agatur cum eo ut superius dictum est. Quod si noluerit, tunc ab accusatore, et ejus testibus convincetur hoc modo: Quia jurabunt se vidiisse vel audisse, si res est vel visui vel auditui apta, ut homicidium vel perjurium; vel si non est, ut adulterium, vel maleficium, certis signis se scire asserent: quod scilicet noctu in conclavi soli frequenter inventi sunt, vel quod adultera exinde peperit, et de cæteris peccatis similiter quam verius et evidentius astruere potuerint.

CAP. LXIII. Quod iudicium, si ordinabiliter non fuerit habitum, vel metu alicujus potestatis subversum, accusatus vel ante vel post damnationem appellat a, apostolicam sedem.

Unde Gregorius Joanni defensori (lib. xiii, epist. 45): « Quia igitur Stephanus episcopus injuste se asserit condemnatum, diligenter quærendum est primo, si iudicium ordinabiliter est habitum, aut si alii accusatores et alii testes; deinde causarum qualitas, si digna exsilio vel depositione fuit; aut si eo præsentem, sub iurejurando contra eum testimonium dictum est, seu scriptis actum est, ut ipse licentiam respondendi habuerit. Sed et de personis accusantium et testificantium subtiliter quærendum est cujus conditionis, cujusve sint opinionis, aut ne inopes, aut contra episcopum inimicitias habuissent, et utrum testimonium ex auditu dixerint, aut certe specialiter se scire testati sunt, vel si scriptis iudicatum est, et partibus præsentibus sententiæ resitate sunt. Quod si hæc solemniter acta non sunt, in Ecclesiam suam omnibus modis revocetur. Qui vero eum condemnaverunt injuste, excommunicati in monasterio ad agendam penitentiam sex mensibus sunt mittendi. Ille vero qui, eo vivente, locum ejus temerarie ambiit, ab omni ministerio ecclesiastico repellatur, atque eidem episcopo nostro ad custodiendum tradatur. Episcopi vero qui eum ordinare, vel ordinationi ejus consentire præsumserunt, communione privati, ad agendam penitentiam in monasterio sex mensibus deputentur. Si au-

tem metu iudicis talia fecisse sponte professi fuerint, modus poenitentiae est eis temperandus. Si autem is qui praedicti Stephani locum invasit mortuus est, atque post eum alius episcopus ordinatus, quia levior culpa videtur, non quia isti superstiti sed successisse defuncto, episcopatus illi officium ab eadem Ecclesia tantummodo iudicatur; ita ut in alia Ecclesia, quae a sacerdote erit vacua, si electus fuerit, esse possit episcopus. Quia ergo, ut ait Gregorius, metu iudicis iudicium subvertitur, ait Calixtus papa, cap. 1 (epist. 1, n. 2): « Injustum iudicium et definitio injusta metu, aut jussu cuiuscunque episcopi aut potentis ordinata vel acta, non valeat. » Unde Fabianus, cap. 3 (epist. 3, n. 2): « Si quis iudicem adversum sibi senserit, vocem appellationis exhibeat. Appellanti autem non debet afflictio ulla aut detentionis injuriare custodia; sed liceat appellatori vitiatam causam appellationis remedio sublevare, liceat in causis criminalibus appellare; nec vox appellandi denegetur ei, quam

A in supplicium sententiae destinari. Pulsatus autem suum iudicem causam dicat, et non ante suum iudicem pulsatus, si voluerit, taceat, et pulsatus quoties appellaverit induciae dentur, nec quonquam sententia, non a suo iudice dicta constringat. » Item Victor papa, cap. 1 (epist. 1, n. 3): « Placuit ut accusatus vel iudicatus a comprovincialibus in aliqua causa episcopus licenter appellet, et adeat sedis apostolicae pontificem, qui aut per se aut per suos vicarios, ejus retractari negotium procuret: et dum iterato iudicio pontifex suam causam agit, nullus in loco ejus ponatur aut ordinetur episcopus: quoniam quanquam comprovincialibus episcopis accusati causam pontificis scrutari liceat, non tamen definire, inconsulto Romano pontifice, permissum est. » Unde Zephyrinus papa, cap. 1: « Finis vero ejusdem causae ad sedem apostolicam deferatur, ut ibidem terminetur, nec antea finiatur quam ejus auctoritate fulciatur. »

Explicit secunda pars.

PARS TERTIA

CAP. I. Quod quatuor species eorum sunt, qui sunt extra Ecclesiam, et quorum sacramenta non sunt rata.

Quia superius de misericordia vel justitia ecclesiasticis peccatoribus exhibenda, quantum annuit divina pietas, perstrinximus: nunc de his qui extra Ecclesiam sunt pertractemus. Horum sunt quatuor species, excommunicati, damnati, schismatici, haeretici, quorum sacramenta aliquando interesse damnabile est. Unde Gregorius in Registro suo de excommunicatis (lib. IV, ep. 21): « Nos consecrationem nullomodo dicere possumus, quae ab excommunicatis est hominibus celebrata. » Item Innocentius de Bonoso damnato, cap. 55: « Qui ad Bonosum transiere damnatum, et se passi sunt, vel cupierunt ordinari, nihil acceperunt ab eo, et rei sunt usurpatae dignitatis. »

CAP. II. In quo differant schismatici ab haereticis.

Ut ergo de excommunicatorum et damnatorum sacramentis vitandis satis dictum sit, de schismaticis et haereticis videamus quomodo a se differant, vel in sacramentis suis noceant. Unde Hieronymus super epistolas: « Inter haeresim et schisma hoc esse arbitramur, quod haeresis perversum dogma habeat, schisma per decisionem ab Ecclesia separet. Caeterum nullum schisma non sibi constringit aliquam haeresim, ut recte ab Ecclesia recessisse videatur. » Item Augustinus: « Haeticus est qui non sequitur catholicam veritatem; schismaticus est qui non amplectitur catholicam pacem. » Scriptum est: *Veri sacrificii locus extra Ecclesiam non est.* Unde Pelagius Victori et Pancratio inter caetera: « A schismaticorum sacrificiis, potius autem sacrilegiis, abstinere debetis. » Quod sancte et catholice intelligen-

dum est tam in schismaticis quam in haereticis. Omnia sacramenta a quocunque in Trinitatis nomine consecrata sunt, quantum ad se vera et sancta, ut in sequentibus patebit: sed quantum ad effectus suos, neque vera, neque sancta, sed polluta et sacrilega, quia non conferunt salutem, sed damnationem: quod primum de schismaticis, postmodum videamus de haereticis.

CAP. III. Quod schismatici in sacramenti sanctitate sunt pro nobis, non in schismatis vulnere.

Unde Augustinus in libro De baptismo, cap. 257: « Qui seipsos a societate caeterorum separantes unitatis vinculum rumpunt, si nihil faciunt eorum quae in unitate acceperunt, in omnibus separati sunt: et ideo quem sibi sociant, si ad Ecclesiam redierit, debet omnia quae non acceperit accipere. Si vero nonnulla eadem faciunt, non se in eis separaverunt, et ex ea parte Ecclesiae connectuntur: et ideo si quis eis sociatus ad Ecclesiam venire voluerit, in eo sanatur ubi errabat. » Ubi vero sanctus connectebatur, non curatur, sed agnoscitur, ne cum sana curare volumus, vulneremus. In sanctitate sacramenti, qua contra nos non sunt, pro nobis sunt; in schismatis vulnere, qui cum Christo non colligunt, spargunt. »

CAP. IV. Quod schismaticorum baptismum verum quidem est, sed non prodest quoad sunt in schismate.

Item in eodem, cap. 278: « Objectio Donatistarum: Sed videntur sibi argutissime quaerere utrum generet filios baptismus Christi in parte Donati, an non generet: ut si consentimus quod generet, suam asseverent Ecclesiam matrem, quae filios potuit de Christi baptismo generare: et quia oportet esse

Ecclesiam, ex hoc jam nostram non esse Ecclesiam A
 criminantur. Si autem dixerimus non generat : cur
 ergo, inquit, apud vos non renascuntur per bap-
 tismum, qui transeunt a nobis ad vos, cum apud
 nos fuerint baptizati, si nondum nati sunt? Quasi
 vero ex hoc generat unde separata est, non ex hoc
 unquam conjuncta est. Separata est enim a vinculo
 charitatis et pacis, sed juncta est unitate bap-
 tismatis. Itaque una est Ecclesia, quæ sola nominatur
 catholica : et quicquid habet suum in commuta-
 tionibus diversorum a sua unitate separatis, per hoc
 quod in eis habet, ipsa utique generat, non illi; ne-
 que separatio eorum generat, sed quod secum de
 ista tenuerunt. Quod si et hoc dimittant, omnino non
 generat. » Item in libro Sententiarum, cap. 191 :
 « Querunt etiam utrum peccata dimittantur per bap-
 tismum in parte Donati : ut si dixerimus dimitti,
 respondeant : Ergo est illic Spiritus sanctus ; quia
 cum, insufflante Domino, datus est, tunc discipulis
 ait : *Baptizate gentes in nomine Patris et Filii et
 Spiritus sancti. Si cui dimiseritis peccata, dimittentur :
 si cui tenueritis, tenebuntur* (Matth. xxviii, 19).
 Et si ita est, inquit, communio nostra est Eccle-
 sia Christi. Non enim præter Ecclesiam dimissio-
 nem peccatorum operatur Spiritus sanctus. Et si
 nostra communio est Ecclesia Christi, non est Ec-
 clesia Christi vestra communio : una enim est.
Una est columba mea (Cant. vi, 8), non possunt tot
 Ecclesiarum esse quot schismata. Si autem dixerimus
 non illi posse dimitti peccata, ergo, inquit, non il-
 lic verus baptismus : et ideo quos a nobis suscipitis
 baptizare debetis. Quod quia non facitis, in Eccle-
 sia vos non esse fatemini. His obstimus ita inter-
 rogantes : Utrum dimittuntur peccata ubi charitas
 non est? Peccata enim sunt tenebræ, et qui odit
 fratrem suum, in tenebris est usque adhuc. Si ergo
 dimittuntur peccata, quomodo apud schismaticos
 aliquis renascitur? Quid est enim renasci, nisi a ve-
 tustate renovari? Quomodo autem renovatur, cui
 præterita non remittuntur peccata? quod si renatus
 non est, nec Christum induit. Ex quo videtur denuo
 baptizandus; quia, ut ait Apostolus, *quotquot bap-
 tizati estis, Christum induistis* (Galat. iii, 27). Porro
 quia in Christo eum dicimus baptizatum, fatemur
 Christum induisse : ergo regeneratum, ergo peccata
 dimissa esse. Quomodo ergo dicit Joannes : *Qui odit*
 D *fratrem suum in tenebris est usque adhuc* (I Joan. ii,
 11), si in odio schismatis peccata dimittuntur? Quod
 illi ita solvunt dicentes, apud schismaticos bap-
 tismum non esse. Sed nos apud eos etiam illum esse
 fatentes ita solvimus : Si licetis quilibet ad bap-
 tismum accedit, dimittuntur ei peccata an non? Eli-
 gant quod volunt. Si dimissa dixerint, quomodo Spi-
 ritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, si in hoc
 ficto remissionem operatur peccatorum? Si dixerint
 non esse dimissa, quare si aliquando fictionem suam
 vera penitentia fatentur denuo baptizandi esse ju-
 dicantur? Quod si dementissimum est dicere, fatea-
 mur vero baptismo baptizari posse Joannem, et ta-

men cor ejus in malitia perseverans, peccatorum
 abolitionem non sinere potest fieri; atque ita intel-
 ligam etiam contra Ecclesiam Christi baptismum
 eadem sacramenti celebratione dari et sumi, qui
 tamen tunc tantum prosit ad remissionem peccato-
 rum, cum quisquam reconciliatus unitati, sacrilegio
 dissensionis exiit : quo peccata ejus tenebantur,
 nec dimitti sinebantur. Sicut hic fletus non denuo
 baptizatur, sed confessionis correptione purgatur,
 quod sine baptismo fieri non potest, sed quod datum
 est : ante tunc valere incipit, cum illa fictio vera con-
 fessione recesserit. Sic qui in hæresi vel schismate
 baptizatus est, quo scelere peccata non dimitteban-
 tur, cum ad Ecclesiam unitatem venerit, non iterum
 baptizandus est; quia ipsa reconciliatione ac pace
 B præstatur, ut ad remissionem peccatorum ejus in
 unitate jam prodesse incipiat sacramentum, quod
 acceptum in schismate prodesse non poterat; vel
 non profuit baptismus, quia Spiritus sanctus, ut
 peccata ad punctum temporis dimitterentur, et ut
 recederent venit, et continuo recessit ut redirent,
 sicut qui de tenebris per lucem transit ad tenebras,
 lux in transitu eum perfundit tantum : ut et verum
 sit per vim sacramenti fictos ad momentum induere,
 et statim eos Spiritum sanctum effugere, sicut scri-
 ptum est, quia ad aliquos venit, et mansionem non
 facit. Sed priori sententiæ magis sancti consentiunt;
 et verisimilius est, ut hæretici in hæresi sua Spi-
 ritum sanctum nec dent, nec accipiant. Quomodo
 enim Spiritus sanctus datur, ut sit irritus? » Quod
 C idem alibi etiam approbat in libro v De baptismo,
 cap. 204 : « Etiam corde tardiores intelligunt, bap-
 tismum Christi nulla perversitate dantis vel accipien-
 tis posse violari. Sed quia aliud sacramentum ab
 effectu sacramenti est, cum hos qui in ipsa unitate
 Ecclesiarum perditæ vivunt, constet remissionem pec-
 catorum nec dare, nec habere posse, quia non ma-
 lignis, sed justis dictum est : *Si cui dimiseritis pec-
 cata, dimittentur; cui tenebitis, tenebuntur* (Joan.
 xx, 23) : patet eos dare tantum vel accipere sacra-
 mentum baptismi. Unde etiam ex concilii auctori-
 tate firmatum est, ovem errantem, quæ Dominicum
 characterem a falsis prædicatoribus foris acceperat,
 venientem ad Christianæ veritatis salutem, ab erro-
 re corrigi, a captivitate liberari, a vulnere sana-
 ri; characterem tamen Dominicum in ea agnoscere
 potius quam improbari. » Item Augustinus contra
 Donatistas : « Sicut urgeri videor peccata cum jux-
 ta te baptizat; sic et ego urgeor cum dico. Ergo
 et avarus religionis simulator peccata dimittit.
 Si per vim sacramenti, sicut ille et ille. Si per me-
 ritum suum, nec ille nec ille. Illud enim sacra-
 mentum et in malis hominibus Christi esse cognoscitur,
 in corpore autem unicæ columbæ immaculatæ, nec
 ille nec ille invenitur. » Item Augustinus in lib. vi
 De baptismo : « Si quis ab hæresis vel schismatis
 perversitate vel separatione conversus venerit ad
 catholicam pacem, sub eodem baptismo quod ac-
 ceperat, ejus peccata dimittentur propter vincu-

lum charitatis, sub quo peccata ejus tenebantur propter sacrilegium divisionis; quia illud etiam in nomine justo et injusto semper sanctum est, quod neque alicujus aequitate augetur, neque alicujus ini-quitate minuitur. »

CAP. V. *Quod etiam ordinati schismaticorum con-
versi recipiuntur.*

Unde Augustinus ad comitem Bonifacium (epist. 185, n. 44) : « Si ergo, inquit, oportet ut nos extra Ecclesiam et contra Ecclesiam fuisse pœniteat ut salvi esse possimus, quomodo post istam pœnitentiam apud vos clericus vel episcopi permanemus? hoc non fieret, quoniam revera quod faciendum est fieri non deberet, nisi pacis ipsius compensatione sanæretur. » Et post pauca (ibid.) : « Est tale inse-
rendi genus, ut nullo præciso ramo qui intus est, ille qui foris est inseratur; non tamen nudo, sed
levissimo vulnere arboris. Ita et isti cum ad radice-
m catholicam veniunt, ne eis quamvis post erroris sui pœnitentiam honor clericatus auferatur, ut quidem aliquid tanquam in cortice arboris contra in-
tegritatem severitatis. »

CAP. VI. *Quod velut arida manus verum membrum
est, sed inefficax; sic eadem dicta vel opera pro
intentione vel fide sunt inutilia, vel noxia.*

Ut enim si cujus manus esset arida, verum quidem esset membrum ejus, quamvis sine sanguine, inefficax et mortuum, et sicut fides, cum sit vera, sine operibus est mortua; sic pro intentione judi-
cantur eadem verba vel opera utilia vel mortua. Unde Augustinus in Epistola Joannis, cap. 7 (n. 9) : « Si Pater tradidit Filium, et Filius seipsum, Judas quid fecit? Facta est traditio a Patre, facta est a Filio, facta est a Juda. Una res facta est. Sed quæ res discernit eos? Quia hoc fecit Pater et Filius in charitate; Judas autem in proditioe. Videtis quia non quod faciat homo considerandum est, sed quo animo et voluntate faciat. » Item Augustinus in homiliis suis : « Tu es Christus, Filius Dei vivi; hoc dixit Petrus, et audivit : Tu es Simon Barjona; hoc dixerunt et dæmones, et audierunt : Obmutescite : Una vox est, sed Dominus interrogat radicem et florem. » Item Augustinus in libro De Trinitate, cap. 22 : « Sine charitate fides quidem potest esse, sed non potest pro-
desse. Unde Apostolus : Fides est quæ per dilectionem operatur (Galat. v, 6); sic eam discernens ab ea, qua dæmones credunt et contremiscunt. Quapropter diabolus melior est hæretico; quia, cum fidem habeat, quamvis prævaricator, tamen hæreticus non est. Unde cum baptizati in ecclesiasticis peccatoribus sine nota recipiantur, quia in his quavis malis perfecta fides perfectum sacramentum tribuit, in hæreticis autem corrupta fides imperfectum : a Paulianistis, ne dicam baptizatos, sed aqua lotos Ecclesia omnino baptizat; ab Arianis vero cæterisque hæreticis baptizatos non nisi per manus impositionem sub pœnitentiæ imagine sibi recon-
cellat. »

CAP. VII. *Quod fides sit necessaria facientibus sacra-
menta vel miracula.*

Fide enim omnia sacramenta Ecclesiæ complentur, sicut in Evangelio Dominus dicit : Si habueritis fidem sicut granum sinapis, et dixeritis monti : Transfer te et mitte te in mare, fiet vobis (Matth. xvii, 19). Unde et Petrum increpavit de fide cum mergeretur : Modicæ fidei, quare dubitasti? (Matth. xiv, 31.) Unde notandum facientibus sacramenta vel miracula fidem esse necessariam, sed nec minus his quibus fiunt, quia Dominus non poterat facere signum in patria propter incredulitatem eorum. Unde Augustinus in homilia 80, n. 3 : « Detrahe verbum, et quid est aqua nisi aqua? Accidit verbum ad elementum, et sit sacramentum : etiam ipsum tanquam visibile verbum. Unde enim ista tanta virtus est aquæ, ut corpus tangat et cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur? Nam et in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud est virtus manens. »

CAP. VIII. *Quod pro fide hæreticorum damnentur
vel approbentur sacramenta eorum.*

Quod etiam sancti perspicue attendentes, hæreticorum etiam sacramenta vel damnant vel complent : et ita approbant prout fidem eorum in ipsis sacramentis vident, vel imperfectam, vel corruptam, vel annullatam. Quia enim Paulianistæ etiam nomen Trinitatis refutant, omnia eorum sacramenta ita damnat Ecclesia, ut eorum laicos non recipiat nisi omnimodo a se in nomine Trinitatis baptizatos. Ariani vero ceterique, quia nomen Trinitatis invocant, quamvis perfide credant, baptismum eorum non iterat; sed cum pœnitentia et manus impositione consummat. Donatistæ vero, quia magis sunt schismatici quam hæretici; sed tamen et hæretici, quia præter unitatem Ecclesiæ credunt se salvari. Novatiani etiam quos Catharos id est mundos appellant, alienatenus fidem orthodoxam habent, nisi quod bigamis et in persecutionem lapsis vel etiam post pœnitentiam veniam sancti Spiritus desperant, laicos eorum non cum pœnitentia recipit, sed et etiam clericos eorum sola manus impositione consummat, quia et si fidem Trinitatis nullo modo negant, tamen Spiritus sancti gratiæ aliquo modo perfide detrectant, dum Donatistæ extra unitatem Ecclesiæ Spiritus sancti gratiam se habere credant et sperent, quod est impossibile. Novatiani vero desperent eum post pœnitentiam lapsorum culpis velle ignoscere : quod impium est de vera gratia tam crudeliter sentire.

CAP. IX. *Quod Paulianistarum baptismum est irritum,
Novatianorum vero ordines rati cum manus im-
positione.*

Quod evidentissimis sanctorum patet auctoritatibus. Cum enim Innocentius I papa, cap. 55 (epist. 22, c. 3), de duabus hæresibus Paulianistarum videlicet, et Novatianorum communiter disputaret, et a Paulianistis venientes baptizandos esse decerneret, a Novatianis vero cæterisque hæresibus omnino

prohiberet, causam reddidit, dicens : « Quia Paulianistæ, inquit, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti minime baptizant. » Cumque hac causa horum tantummodo baptisma refutandum diceret, Novatianorum non solum laicos, sed et clericos cum manus impositione recipiendos dixit; quia apud istos videlicet Novatianos de unitate Patris et Filii et Spiritus sancti aliquando nec quæstio nominata est. Et ideo de omnibus segregatis hæc sola hæresis electa est, cui istud crederent concedendum, ut eorum clerici reciperentur; quia nihil in Patris et Filii et Spiritus sancti sacramento peccaret. Sed hoc tantum in his duabus hæresibus singulariter esse præceptum, et non in cæteris, ut Paulianistarum etiam baptisma refutetur, Novatianorum vero etiam ordinatio recipiatur. Idem Innocentius papa paulo superius manifeste distinguit, dicens (epist. 23, c. 5.) : « Quod placuit Nicænae synodo ut accepta manus impositione, sic maneat in clero : possumus vestrae dilectioni vere dicere, de solis Novatianis hoc esse præceptum, nec ad aliarum hæresum clericos pertinere. Nam si utique de omnibus ita definirent, addidissent a Novatianis cæterisque hæreticis venientes debere in suum ordinem recipi. Quod si ita esset, etiam illud quod de Paulianistis dictum est, poterit infirmari, a quibus venientes etiam baptizari præcipiuntur. Nunquidnam cum de Paulianistis jubent, omnes ab hæreticis revertentes erunt hoc exemplo baptizandi? Quod cum nullus audeat facere, de ipsis tantum esse præceptum ratio ipsa demonstrat. »

CAP. X. Quod nullius hæresis nisi Novatiana clericis sunt jure recipiendi.

Cum ergo de solis Novatianis clericis sit præceptum, quid de Donatistis, Bonosiacis sacramentis vel ordinibus in Ecclesia recipiendis sit dicendum, nisi quod non jure celebrata, sed qualibet Ecclesie vel ignorantia vel necessitate usurpata sint et permissa? Sed quid post hæc de Arianis, Patripassianis, Simoniacis, quorum ordinatio cum his videatur interdici, nulla auctoritate invenitur usurpari vel permissi?

CAP. XI. Quod Bonosiaci pro necessitate sunt recepti.

Sed de his primum agamus, quibus utcuque permittitur, et postmodum de his quibus omnino interdicitur. Bonosiaci sunt Photiniani, qui, sicut Judæi Christum ante sæcula ex Patre genitum negant. De his ergo idem Innocentius cap. 5 (epist. 23) ait : « Anni fratris quondam nostri aliorumque consacerdotum summa deliberatio fuit, ut quos Bonosus ordinaverat, ne cum eodem permanerent, ac fieret non mediocre scandalum, ordinati reciperentur. » Quod ergo necessitas pro remedio reperit, cessante necessitate, debet pariter cessare quod urgebat, et hoc quidem ante ejus damnationem. Nam de his qui postea ordinati sunt, subsequenter adjecit : « Qui de catholica ad Bonosum transiere damnatum, atque se passi sunt vel cupierunt ab eodem

PATROL. CLXXX.

A ordinari, constat non oportuisse ordinationis ecclesiasticæ suscipere dignitatem. » Et paulo post : « Ad summum certe qui nihil a Bonoso acceperunt, rei sunt usurpatæ dignitatis, qui id se putaverunt esse, quod nulla fuerat regulari ratione concessum. »

CAP. XII. Quod Donatistæ pro utilitate sunt recepti.

Donatistæ vero, quia non alio modo a fide exorbitant, nisi quod ab Ecclesie unitate schisma fecerunt, irati quod Cæcilianus contra votum eorum episcopus est, Carthaginensi concilio visum est ut cum ad unitatem catholicam quilibet eorum venire disponderet, si hoc paci Christianæ prodesse videretur, quam illi valde impugnabant, cum suo reciperetur ordine, sive laicus in baptisate, sive clericus in suo ordine

CAP. XIII. Quod a Leone Maximus recipitur, Maximus ex laico et Donatista in episcopum ordinatus.

Item Leo papa ad Mauros episcopos in epistola sua inter cætera (epist. 87, n. 3) : « Maximum quoque ex laico licet reprehensibiliter ordinatum, tamen si Donatista jam non est, et a spiritu schismaticæ pravitatis alienus est, ab episcopali quam quoquomodo adeptus est, non repellimus dignitate; ita ut ipse libello ad nos edito Catholicum se esse manifestet. »

CAP. XIV. Item Novatiani ab Innocentio.

C Et quia similiter Novatiani a fide non aberrant, de laicis vel clericis eorum recipiendis consentit auctoritas. Unde Innocentius I Victorio Rothomagensi episcopo, cap 15 (epist. 2, c. 8) : « Venientes a Novatianis vel Montensibus per manus tantum impositionem suscipiantur; quia, quamvis ab hæreticis, tamen in Christi nomine baptizati sunt. »

CAP. XV. Item Donatus Novatianus a Leone.

Et Leo ad Mauros episcopos (epist. 87, n. 3) : « Donatum autem Sejacensem ex Novatiano, ut comperimus, cum sua plebe conversum, ita Dominico gregi volumus præsidere, ut libellum fidei suæ meminerit ad nos dirigendum : quo et Novati dogmatis damnet errorem, et plenissime confiteatur catholicam veritatem. » Quod ut de Donatista et Novatiano non regulariter, sed quadam discretionem concessum ostenderet, se excusans subsequenter ait : « Quæ non certarum remisimus consideratione causarum, antiquis deinceps custodienda sunt regulis, ut quod ad tempus pia lenitate concessimus, justa post hæc ratione plectamus. » Ex quibus auctoritatibus colligitur quia sacramenta, quæ hæretici non aliter habent, nec aliter agunt quam Ecclesia, ea scilicet fide et ordine habentes, et dantes quomodo habebantur, et dabantur priusquam inde exirent aliorum perfide sentientes quam in ipsis sacramentis, per manus impositionem consummantur et approbantur revertentibus ad Ecclesiam. Quod tamen intuitu necessitatis et pietatis aliquando factum, non sæpius, ut ait Leo, est usurpatum, »

hæresis nefariam auctoritatem in Ecclesia obtineat, si in sacramentis suis hæreticos et Catholicos nulla eligendi vel spernendi ratio discernat.

CAP. XVI. Quod sacramenta hæreticorum quamvis sint vera, tamen inutilia.

Nam quod Augustinus ait ad Emeritum (epist. 87, n. 9): « Sacramenta quæ non mutastis, sicut habetis, approbantur a nobis, ne forte, cum vestram pravitate corrigere volumus, illis ministeriis, quæ in vestra pravitate depravata non sunt, sacrilegam faciamus injuriam. Neque Saul depravaverat unctionem quam acceperat; cui unctioni rex David post Dei servus tantum exhibuit honorem. » Itemque Augustinus ad Donatistas: « Sicut autem ficti veraciter conversi recipiuntur, nec tamen eorum baptismus reprobat; sic et illa quæ schismatici et hæretici non aliter habent, nec aliter agunt, quam vera Ecclesia, cum ad nos veniunt, non emendamus, sed approbamus potius. » Item idem ad Vincentium Donatistam (epist. 93, n. 46): « Ex catholica Ecclesia sunt omnia sacramenta Dominica, quæ etiam priusquam inde exiretis, non tamen ideo non habetis, quia non estis unde dabatis. » Item ad Donatistas: « Si autem Dens adest sacramentis et verbis suis per quoslibet administrantur, et sacramenta Dei ubique, perversi sunt intus et foris. » Item ita: « Ergo nec foris, sed nec intus quisquam, qui ex parte diaboli est potest in se, vel in quemquam maculare sacramentum, quod Christi est, de approbata veritate sacramenti dictum est, non de utilitate; quia revera non prodest ab hæreticis datum, nisi sanctæ Ecclesiæ sit adunatum, et per manus impositionem vel etiam pœnitentiam, prout est hæresis, reconciliatum. » Unde Augustinus (70) ad Petrum subdiaconum de fide (S. Fulg. c. 36): « Firmissime, inquit, tene, et nullatenus dubites, extra Ecclesiam baptizatis si ad Ecclesiam non redierint, baptismus cumulari perniciem. » Tantum enim valet ecclesiasticæ societatis communitas ad salutem, ut baptismus non salvetur, cui non ibi datur, ubi oportet ut detur. De talibus propheta: *Exite, inquit, de medio eorum, et non polluamini ab eis (Isa. LII, 11)*. Sed in suscipiendis vel refutandis sacramentis hæreticorum, ut dictum est, maxime valet discretio hæresium; quia Paulianistarum baptismus refutatur, Novatianorum et Donatistarum baptismus et ordinatio per manus impositionem recipitur, Arianorum vero cæterorumque etiam cum pœnitentia mundatur baptismus.

CAP. XVII. Quod etiam sunt noxia.

De quibus specialiter Ambrosius in libro De initiandis rudibus: « Non sanat baptismus perfidorum, non mundat, sed polluit; quia in harum diluvio aquarum ad Deum non approximatur, quia secundum Apostolum: *Quidquid ex fide non est, peccatum est (Rom. XIV, 23)*; et ipsis qui faciunt, et quibus fa-

(70) Hic liber non est S. Augustini, sed S. Fulgentii, ut docent veteres codices ante annos mille exarati, et etiam stylus: unde in nova operum S.

ciunt, non solum non prodest, sed ad iudicium est. »

CAP. XVIII. Quod ab hæreticis baptizati per manus impositionem sunt recipiendi.

Unde Leo, cap. 29 (epist. 37, n. 2): « Quoniam ab hæreticis baptizati quolibet modo formam baptismatis acceperunt, baptizandi non sunt; sed per manus impositionem, virtute Spiritus sancti quam ab hæreticis accipere non poterant, Catholicis copulandi sunt. » Item Leo ad Leonicetum episcopum, cap. 19 (epist. 79, n. 7): « Hi qui baptismum ab hæreticis acceperunt, cum baptizati ante non fuissent, sola Spiritus sancti invocatione per impositionem manuum confirmandi sunt, quia formam baptismi tantum sine sanctificationis virtute sumpserunt: et hanc regulam servandam in omnibus Ecclesiis prædicamus, et lavacrum semel initum nulla intentione violetur, dicente Apostolo: *una Dominus, una fides, unum baptismum (Ephes. IV, 5)*. Cujus ablutio nulla intentione violanda est, sed sola sanctificatio Spiritus invocanda, ut quod ab hæreticis nemo accepit, a catholicis sacerdotibus consequatur.

CAP. XIX. Quod nulla hæreticorum sacramenta sunt rata.

Quod vero eorum sacramenta non sint rata ubique testatur auctoritas. Unde Hieronymus in Aggæo propheta: « Sic populus est hæreticorum omnium in conspectu meo, dicit Dominus, ut omne quod fecerint, vel quod mihi obtulerint, vel vota, vel pro salute, vel pacifica, vel pro peccato, vel holocaustum, sive eleemosynas, sive jejunia vel corporis castitatem, contaminata orunt in conspectu meo: quamvis enim sancta videantur specie sui quæ offeruntur, tamen quia tractata sunt ab illo qui pollutus est in anima, polluentur omnia. » Item in Amos propheta: « O lit Deus sacrificia hæreticorum, et a se projicit: et quoties in nomine ejus congregati fuerint, detestatur fetorem eorum, et claudit nares suas.

CAP. XX. Quod sacramenta hæreticorum vera sunt, quantum ad formam, non quantum ad spirituales gratiam.

Item Augustinus in verbis Domini de blasphemis Spiritus: « Corporalia sacramenta quæ portant et celebrant segregati ab unitate corporis Christi, formam possunt habere pietatis; virtus vere invisibilis et spiritualis in eis esse non potest, quemadmodum sensus non sequitur membrum quando amputatur a corpore. » Unde Leo, in epistola sua ad Anatolium Constantinopolitanum episcopum (epist. 40, n. 2): « Isti qui plenis satisfactionibus male gesta condemnant, et accusare se magis eligunt, quam tueri, pacis et communionis nostræ unitate lætentur, ita ut digno prius anathemate quæ contra fidem catholicam sunt præcepta damnentur. Aliter enim in Ecclesia Dei quæ corpus Christi est,

Augustini editione ad calcem tom. VI rejectus est.

nec sunt rata sacerdotia, nec vera sunt sacrificia, nisi in proprietatem suæ naturæ verus nos pontifex reconciliet. » Sed quod de universis dictum est, insinuat de singulis videamus.

CAP. XXI. Quod corpus Domini ab Ariamis confectum sacrilega sanctio dicatur.

De sacramento enim corporis et sanguinis Domini ab Ariamis confecto Gregorius in Dialogorum lib. III cap. 31 ait de Hermenigildo regis Leuvigildi filio : « Superveniente paschalis festivitatis die, intempestæ noctis silentio, ad eum perfidus pater Ariamum episcopum misit, ut ex ejus manu sacrilegæ consecrationis communionem perciperet, atque per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed vir Deo deditus Ariano episcopo venienti exprobravit, ut debuit, ejusque perfidiam dignis increpationibus repellit. »

CAP. XXII. Quod sine fide frustra cætera ecclesiastica haberi videantur.

Unde Hieronymus in Osee : « Illi offerunt panem sacrilegam, et dant elemosynas, et sectari videntur humilitatem, quæ si vere siant haulocausta interpretor : cum autem scientiam Dei reliquerint, frustra truncato capite fidei, cætera membra habere se jactant. »

CAP. XXIII. Quod hæreticorum baptizati cum pœnitentia et manus impositione sunt recipiendi, clerici vero non.

De sacramento vero ordinum Innocentius I, cap. 47 (epist. 18, c. 3) ait : « Arianos præterea cæteras hujusmodi pestes, quia eorum laicos convertos ad Dominum sub imagine pœnitentiæ ac sancti Spiritus sanctificatione per manus impositionem suscipimus, non videtur clericos eorum cum sacerdotii aut ministerii cujuscumque suscipere dignitate; quoniam quibus solum baptisma ratum esse permittimus, quod utique in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti perficitur, nec sanctum Spiritum eos habere ex illo baptisate, illisque ministeriis arbitramur, quoniam cum a catholica fide eorum auctores discesserant, perfectionem Spiritus quam acceperant perdididerunt; nec dare eis plenitudinem possunt, quæ maxime in ordinationibus operatur, quam per impietatis suæ perfidiam potius quam fidem dixerim perdididerunt, quid fieri potest, ut eorum profanos sacerdotes dignos Christi honoribus arbitremur, quorum laicos imperfectos, ut dixi, ad Spiritus sancti percipiendam gratiam cum pœnitentiæ imagine recipimus? » Item idem cap. 53 (epist. 22, c. 3) : « Ventum est ad tertiam quæstionem. Cum nos dicamus ab hæreticis ordinatorum vulneratum per illam manus impositionem habere caput, ubi vulnus infixum est, medicina est adhibenda, quo possit recipere sanitatem. Quæ sanitas post vulnus secuta sine cicatrice esse non poterit; atque ubi pœnitentiæ remedium est necessarium, illic ordinationis honorem locum habere non posse. Nam si, sicut legitur : *Quod tetigerit immundus immundum erit* (Num. XIX, 22) : quomodo ei tribuetur,

A quod munditia ac puritas consuevit accipere. Sed econtra asseritur, eum qui honorem amisit honorem dare non posse, nec illum aliquid accepisse, quia nihil fuit in dante quod ille posset accipere. Acquiescimus, et verum est certe, quia qui non habuit, dare non potuit; damnationem utique, quia habuit, per pravam manus impositionem dedit, et qui particeps factus est damnati, quomodo debeat honorem accipere invenire non possumus. » Sed cum Innocentius dicat quod hæretici solum baptisma ratum esse permittat, et non cætera sacramenta, quorum Gregorius sacrilegam communionem, Innocentius damnationem vocat ordinationem, videtur esse contrarius Hieronymo, qui dicit ad Luciferianum : « Sicut hic est qui baptizat Christus, ita hic est qui sanctificat. » Item ad eundem : « Oro te, inquit, ut aut sacrificandi licentiam ei tribuas, cujus baptisma probas, aut reprobes ejus baptisma, quem non putes esse sacerdotem. Neque enim fieri potest ut qui in baptismo sanctus est, sit ad altare peccator. » Quod de peccatore, et non hæretico intelligendum est, qui quidquid cum fide pro officio suo facit, licet indignus, cooperante divina gratia, ratum esse creditur. Alioquin si de hæreticis dictum est, ipse sibi contrarius est, cum dicat in Osee : *Sacrificia eorum panis luctus, quicumque ex eo comederint, contaminabuntur* (Ose. IX, 4). Et alibi in persona Domini : *Maledicam in benedictionibus vestris* (Malac. II, 2), hoc est quidquid a vobis benedicetur per me, erit maledictum. Hoc igitur intelligendum est de peccatore, ut ait Hieronymus, ecclesiastico; illud autem de hæretico.

CAP. XXIV. Quod ad aliud et ad aliud referenda sunt varia Ecclesiæ statuta.

Varia esse statuta Ecclesiæ ad aliud et ad aliud relata : utrobique tamen veritati et justitiæ sunt consona, et causarum ordini congrua. Alioquin si immutabiliter sine discretionem tenenda sunt, maxima contrarietatis confusio nascitur. Nonne enim Dominus dixit ad Abraham : *Immola filium tuum* ? et econtra : *Ne extendas manum tuam super illum* (Gen. XXII, 12). Et Moyses in lege : *Non occides* (Exod. XX, 13); et econtra : *Qui hoc et illud fecerit, occidatur*. Et Salomon : *Respondestulto* (Prov. XXVI, 5); et econtra : *Noli respondere stulto secundum stultitiam suam* (Eccli. XXII, 14). Et Paulus : *Increpa in omni imperio* (Tit. I, 13); et econtra : *Increpa in omni patientia* (I Tim. IV, 2). Quia ergo hæreticis solum baptisma permittitur esse ratum et verum, quod tamen cum sit sine sanctificatione Spiritus, inutile et noxium; vitanda sunt revera omnia eorum sacramenta tam rata, quam non rata; quia, ut scriptum est : *Omnia munda mundis, coinquinatis autem et infidelibus nihil mundum* (Tit. I, 15).

CAP. XXV. Quod a Catholicis in Ecclesia omnia sacramenta salubriter, sed ab hæreticis damnabiliter accipiuntur.

Unde in Africano concilio, cap. 24 (sub Cælestino, c. 14) : « In Ecclesia omnia sacramenta salubri-

ter et vitaliter accipiuntur : quæ perseverantibus in hæresi magnam damnationis pœnam conquirunt, quod eis in veritate ad vitam esset luminosius. » Unde Leo, cap. 14 : « Ad animæ periculum pertinet, si quisquam de his, qui a vobis in hæreticorum atque schismaticorum errore dilapsus, se utcumque hæreticæ communionis contagione macularit, respiciens in communionem catholicam sine professione legitime satisfactionis habeatur. »

CAP. XXVI. Quod baptizati ab hæreticis, vel ex consensu, vel conscientia, clericatus honore privandi sunt.

Unde Innocentius I, cap. 54 (epist. 22, n. 4) : « De communione baptismi, quod sacramentum hæreticorum magis ratum habetur, lex est Ecclesiæ his qui ab hæreticis baptizati sunt per manus impositionem laicam tantum præbere communionem, nec ex his aliquem ad clericatus honorem vel exiguum subrogare; sed tamen si non ex sensu ad eorum communionem, sed vel ignoranter labimur, vel violentor compellimur, excusari possumus. »

CAP. XXVII. Quod ignoranter ab hæreticis baptizati non debent ab ordinibus repelli.

Inde in Africano concilio, cap. 14 (sub Cælestino papa c. 14, 24) : « Placuit de solis infantibus, quæ ab hæreticis baptizantur, ne quod suo non fecerint iudicio, cum ad Ecclesiam Dei salubri proposito fuerint reversi, parentum illos error impediatur, ne promoveantur sacri altaris ministerio. » Idem in eodem, cap. 24 : « Qui apud Donatistas parvuli baptizati sunt, nondum scire valentes erroris eorum interitum, et postquam ad ætatem rationis capacem pervenerunt, agnita veritate, falsitatem eorum abhorrentes, ad Ecclesiam ordine antiquo per manus impositionem recepti sunt : clericatum non debet impedire nomen erroris. »

CAP. XXVIII. Quod violentor ab hæreticis ordinati aliquem colorem excusationis habent.

Item Innocentius I De violentor compulsis, cap. 55 (epist. 22, c. 5) : « Constat multos vim passos atque invitos attractos repugnantesque ab hæreticis ordinatos : sed hujusmodi aliquis, si non post ordinationem talem interfuit, cum illi conficerent sacramenta, si communioni eorum participatus non est, si statim discedentibus illis de pessimo conciliabulo eorum ad Ecclesiam rediit : iste talis potest habere colorem aliquem excusationis. Cæterum aut amplius redierunt cum se considerent ab hæreticis ordinatos. Certe qui nihil ab eis acceperunt, rei sunt usurpatæ dignitatis. » In quo notatur maxime esse damnable præbere assensum cuicumque communioni hæreticorum.

CAP. XXIX. Quod hæretici etiam corporaliter sunt vitandi

Unde Ambrosius : « Si quæ est Ecclesia quæ apostolicæ veritatis fundamenta non possideat, ne quàm possit tibi labem ingerere, deserenda est. » Unde Gregorius Sabiniano episcopo Jadertino (lib. viii, epist. 10) : « Ideo, inquit, quia fraternitas tua se a

consortio et communione Maximi, ubi te prius ex negligentia impuleras, interim postea gravitate sacerdotali ad animum reducta suspendit, ut ejus sola nullatenus paleris segregatio esse contentus, nisi in monasterii claustra te recipiens dudum commissa defleres : propterea in meæ te gratiæ communionem receptum esse non dubites. » Item beatus martyr Cyprianus in epistolis contra hæreticos : « Si quis, inquit, ab Ecclesia hæretica præsumptione exierit, a semetipso damnatus est : cum hujusmodi, secundum Apostolum, nec cibum quidem sumere debemus. Declaratur hoc in libro Regnorum, ubi cum homo Dei ad Jeroboam missus esset, qui peccata sua exprobraret, atque ultionem futuram prædiceret, panem apud illum edere et aquam bibere prohibitus est. Quod cum non custodisset, divina censura in eo regrediens, morsu leonis in itinere Interiit. Et audet quisquam dicere sacramentum salutare, et gratiam cœlestem communem cum hæreticis esse posse, cum quibus nec terrestris cibus, nec sæcularis potus debeat esse communis? Constat autem oleum unde baptizati unguuntur sanctificari, et eucharistiam fieri apud illos omnino non posse, ubi spes nulla est et fides falsa, ubi omnia per mendacium geruntur. Nam hæretici, simiarum more, quæ cum homines non sint, formam hominis imitantur, vultum Ecclesiæ catholicæ et auctoritatem sibi vindicant et veritatem, cum ipsi in Ecclesia non sint. Benedicti a Deo maledictus, vitam pollicetur mortuus, Deum invocat blasphemus, sacerdotium administrat profanus, ponit altare sacrilegus. Ad hæc omnia accedit etiam illud malum, ut antistes diaboli audeat eucharistiam facere, cum nec sanctificari illic oblatio possit, ubi Spiritus sanctus non sit, nec cuiquam Dominus per ejus preces et orationem pro sit, qui Deum ipsum violavit. Si enim qui Ecclesiam violant ethnici et publicani habentur, multo magis rebelles et hostes falsa altaria, et illicita sacerdotia, et sacrificia sacrilega, et omnia adulterata fingentes, inter ethnicos et publicanos computantur omnes : quos constat a charitate et unitate Ecclesiæ catholicæ recessisse. Ergo quæcumque faciunt hæretici, carnalia sunt, inania et falsa : ita ut nihil eorum quæ illi gesserint, a vobis probari debeat. Non statim suscipienda et assumenda sunt quæ jactantur in Christi nomine, sed quæ geruntur in Christi veritate. Quo modo enim perficere quæ agunt, aut impetrare aliquid illicitis conatibus de Deo possunt, qui contra Deum quod eis non licet moliantur? Quare qui hæreticis schismaticis patrocinantur, censura divina in eorum probantur facinore, et pejus non solum duces et auctores, sed et participes destinari, nisi se a communionem malorum separaverint, præcipiente per Moysen Domino : *Separamini a tabernaculis hominum istorum durissimorum*; et : *Nolite tangere de omnibus quæ sunt eorum, ne simul peccatis cum peccatis eorum* (Num. xvi, 26). Et quod comminatus Dominus per Moysen fuerat implevit, ut quia quæ se a Core et Dathan et Abiron non separasset,

pœnas statim pro impia communione solveret. Sic etiam per Osee prophetam Spiritus sanctus testatur, dicens : *Sacrificia eorum tanquam panis luctus, omnes qui manducant ea contaminabuntur (Ose. ix, 4)*, docens scilicet et ostendens omnes omnino cum auctoribus supplicio conjungi, qui fuerint peccato eorum contaminati : propter quod integritatis et fidei religiosam sollicitudinem vestram, fratres, quantum possumus, adhortamur, ne vos cum profanis et maculatis sacerdotibus communione sacrilega nisceatis. » Sed quia beatus Cyprianus, cujus opuscula Augustinus recipienda docet, quam in libro De prædestinatione doctorem lucidissimum laudat : cujus lingua tanquam invictissimo telo confoderentur hæretici, itemque in fide et doctrina Christiana laudabiliter usquequaque diffamatum astruit ; quia, inquam, tantus vir de hæreticorum sacramentis vitandis, ne eorum contaminentur sacrilegis sacrificiis cum cæteris sanctis consentit : videamus igitur quomodo iterum sancti consentiant, quantum hæresis crimen Simoniam reputant, quomodo sacramenta eorum vel detestentur, vel approbent.

CAP. XXX. Quod Simoniacus a fide exorbitet.

Quod enim a fide exorbitet, et Spiritui sancto blasphemiam irroget, qui Simoniam perpetrans, æstimationem pretii confert gratiæ Spiritus sancti, testatur Ambrosius in libro primo De pœnitentia ad Novatianum : « Petrus, cum Simon magicæ artis consuetudine depravatus putasset quod gratiam Christi per impositionem manus, et infusionem Spiritus compararet pecunia, ait : *Non est tibi sors, neque pars in hac fide ; quia cor tuum non est rectum apud Deum (Act. viii, 21)*. Vides quod hunc magica vanitate blasphemantem in Spiritu sancto apostolica auctoritate condemnet : et eo magis quod puram conscientiam fidei non habebat. » Unde Gregorius in Registro, cap. 4 : « Cum omnis avaritia idolorum sit servitus, quisquis hanc, et maxime dandis honoribus ecclesiasticis vigilanter non præcavet, infidelitatis perditioni subjicitur, etsi tenere fidem quam negligit videatur. »

CAP. XXXI. Quod capitale quidem est facinus venundare et comparare Spiritum sanctum.

Unde Gregorius Brunigildæ reginæ (lib. ix, epist. 109) : « Grave omnino et ultra quam dici possit facinus est, Spiritum sanctum, qui omnia redemit, venundare. » Item De emptione Gregorius Nazianzenus : « Nam de eo qui studet donum Dei pretio mercari, ad sacrum ordinem nulla ratione de cætero aut permanere aut renovari posse dubium non est, et a communione modis omnibus abscidatur. » Sed valde considerandum est de medicina pœnitentiæ. Nam Spiritus sancti donum comparari pretio, quid aliud est quam capitale crimen et Simoniacæ hæresis ?

CAP. XXXII. Qualiter in utroque testamento punita sit Simoniacæ hæresis.

Quod quam detestabiliter in utroque testamento damnatum sit videamus. Giezi sanitatis gratiam Na-

aman Syro vendidit ; sed eandem sanitatis gratiam, Eliseo judicante, leprosus factus amisit. Judas omnium Redemptorem vendidit : mox laqueo suspensus eandem redemptionis gratiam non obtinuit. Et merito ; quia nemo potest retinere quod vendit. Simon Magus cum eadem Spiritus gratiam emere vellet, damnationis suæ sententiam a Petro audivit : *Pecunia tua tecum sit in perditione ; quia donum Dei æstimasti pecunia possidere (Act. viii, 20)*. Unde etiam Dominus, ut vendentes et ementes hujus gratiæ expertes ostenderet, cum cæteros peccatores per gratiam in templo dimitteret, singulariter vendentes et ementes increpans, flagellans de templo eiecit. In quo venditores et emptores suos gratia sancti Spiritus constat destitutos esse et vacuos. Quos enim Christus eiecit de templo, nunquid Spiritus Christi faciet sibi templum ? Ex qua re intelligendum et credendum est, in hac hæresi etiam completum, quod superius ab Innocentio I in aliis hæresibus est decretum (epist. 22, c. 3) : « Quod qui perfectionem Spiritus, quam acceperant, perdidit ; non dare eis plenitudinem possunt, quæ maxime operatur in ordinibus, quam per suam perfidiam perdidit. » Et iterum : « Qui honorem non habuit, honorem dare non potuit, nec ille aliquid accepit, quia nihil erat in dante ; sed damnationem quam habuit, per pravam manus impositionem dedit. » Quod in his quidem quos Simoniacos Simoniacus ordinar, sicut Arianos Arianos, Donatista Donatistas ; ita et probat veritas et esse consentit auctoritas. Si enim cæcus cæco lucernam obtulerit, neuter tamen melius ob hoc videre poterit. In his vero quos hæreticus non hæreticos, sed gratis ordinar, et non sibi consentientes, sed vel ignavos, vel invitos, et pro qualibet Ecclesiæ rationabili tolerantia talem ordinatorem passos : quid ratio vel auctoritas concedat videamus, et primum quidem de his quos per venditionem Simoniacus Simoniacos ordinar.

CAP. XXXIII. Quod sacerdotium in his non subsistat qui præmiis id assequuntur.

Gregorius Brunigildæ reginæ, cap. 24 (lib. ix, epist. 109) : « Omnino execrabile et gravissimum detestatur, quod sacri ordines per Simoniacam hæresim, quæ prima contra Ecclesiam orta est, et districta maledictione damnata est, conferantur. Hoc igitur agitur, ut sacerdotii dignitas in despectu, et sanctus honor sit in crimine. Perit itaque reverentia, adimitur disciplina. Nam quis denique veneretur quod venditur, aut qui vile non potest esse quod emitur ? Unde valde contristor, et corde illi condoleo, quia Spiritum sanctum, quem per manus impositionem omnipotens Deus largiri dignatur divino munere, despiciunt, sed præmiis assequuntur : et sacerdotium illic subsistere non arbitror. »

CAP. XXXIV. Quod benedictio ei convertitur in maledictionem, qui emendo spiritualia ad hoc ut sit hæreticus promittetur.

Item Gregorius Siagrio episcopo Augustodunensi, cap. 125 (lib. ix, epist. 106) : « Nuntio apud nos

discurren- te divulgatum est, quod in Galliarum partibus sacri ordines per Simoniacam hæresim conferantur, et vehementi lædio mœroris afficiuntur, si in ecclesiasticis officiis quemquam locum habeat pecunia, et fiat sæculare quod sacrum est. Quicumque ergo studet pretii datione hoc percipere, sacerdos non esse, sed dici tantummodo inane concupiscit. Quod scilicet quid per hoc agitur, nisi ut nulla actuum probatio, nulla sollicitudo de moribus, nulla sit de vita discussio, sed ille solummodo dignus, qui dare pecuniam suffecerit, æstimetur? Itaque, frater clarissime, in sacerdotibus ordinandis sinceritas vigeat; sit simplex sine venilitate consensus, pura præferatur electio, ut ad summum sacerdotium non suffragio venditorum proventus, sed Dei credatur esse iudicio. Nam quam grave omnino sit facinus donum Dei vel pretio comparare vel vendere, evangelica testis est auctoritas. Templum autem Dominus et Redemptor noster ingressus, cathedras vendentium columbas evertit (*Matth. xxi, 12*). Quid vero aliud est columbas vendere, nisi pretium de manus impositione percipere, et Spiritum sanctum, quem Deus omnipotens hominibus tribuit, revendare? Quorum sacerdotium ante Dei oculos cadere cathedrarum utique eversione patenter signatum est: et tamen exierit adhuc nequitiae pravitas vires suas. Nam cogit vendere quos decepit ut emerent: et dum non attenditur, quod divina voce præcipitur: *Gratia accepistis, gratis date* (*Matth. x, 8*), uno eodemque delicto geminatur vendentis et ementis conditio: et cum liqueat hanc hæresim ante omnes radice pestifera subrepsisse, atque in ipsa sua origine apostolica esse detestatione damnatam, cur non cavetur, cur non perpenditur, quia benedictio illi in maledictionem convertitur, qui ad hoc ut fiat hæreticus promovetur?

CAP. XXXV. Quot modis Simoniae pretium impendatur.

Quot modis autem pretium in hac hæresi detur idem Gregorius in Evangeliorum tractatu exponit, dicens: « Sunt nonnulli quidem, qui nummorum præmia ex ordinatione accipiunt, et tamen sacros ordines pro humana gratia largiuntur; atque de ipsa largitate laudis solummodo retributionem quaerunt. Illi nimirum quod gratis acceperunt, gratis non tribuunt; quia, Dei impenso officio, sanctitatis expectant nummum favoris. Unde hene, cum virum sanctum describeret, propheta ait: *Qui excutit manus suas ab omni munere.* (*Isa. xxxiii, 15*). Neque enim a munere, sed ab omni munere adjunxit, quia aliud est munus a manu, aliud munus a lingua, aliud munus ab obsequio. Munus a manu est pecunia, munus ab obsequio subjectio indebite impensa, munus a lingua favor. Qui ergo sacros ordines tribuit tunc ab omni munere manus excutit, quando in divinis verbis non solum nullam pecuniam, sed etiam humanam gratiam non requirit. » Unde item Gregorius Joanni Corinthiorum episcopo, cap. 220: « De ordinibus aliquid accipere districta interdictione

vetuimus. Oportet ergo ut neque per commodum, neque per gratiam, neque per quorundam supplicationem aliquos ad sacros ordines consentialis vel permittatis adduci. »

CAP. XXXVI. Quod anathematis opprobrio, suscepti honoris amissione, monasterii restrictione multandus sit Simoniacus, tam vendens quam emens.

Item Ambrosius in libro Pastoralis, cap. 10: « Quod non sine magno dolore dicendum est, reperiuntur quamplurimi negotio muneris mercari velle gratiam Spiritus sancti: dum ille pretium donat, ut pontificalis ordinis sublimitatem accipiat, oblitus verborum Petri, qui dixit ad Simonem: *Pecunia tua tecum sit in perditione; quia donum Dei estimasti pecunia possidere* (*Act. viii, 20*). Proinde quia et usitatum est tantum malum, et majorum frequenter exstat mucrone succisum, nos quoque huic vulneri canceroso quod superest adhuc injicimus ferrum; discernentes omnino ut quicumque deinceps pro accipienda divini doni dignitate quodlibet præmium detectus fuerit obtulisse, ex eodem tempore se noverit anathematis opprobrio condemnatum, atque a participatione Christi corporis et sanguinis alienum, ex quo illum constat execrabile Christo perpetrasse flagitium. Quod si aliquis exstiterit qui accuset, ille qui hunc ordinem muneris fuerit accptione lucratus, et suscepto honoris gradu privetur, et in monasterio sub perenni poenitentia tradatur. Illi vero qui pro hac causa munerum acceptores exstiterunt, etsi clerici fuerint honoris amissione multentur; si vero laici fuerint, perpetuo anathemate condemnentur. »

CAP. XXXVII. Quod proprii honoris periculo subjaceat, quisquis nedum ordines, sed dispensationem alicujus ecclesiastici boni vendiderit vel emerit.

Item ex concilio Chalcedonensi, cap. 2 (can. 2): « Si quis episcopus per pecuniam fecerit ordinationem, et sub pretio redegerit Spiritus sancti gratiam quæ vendi non potest, ordinaveritque per pecuniam presbyterum, aut diaconum vel quemlibet ex his qui cognominantur in clero, aut promoverit per pecuniam dispensatorem, aut defensorem vel quemlibet ex his qui subjectus est regulæ pro sui turpissimi lucri commodo: is cui hoc probatum fuerit, proprii gradus periculo subjacebit, et qui ordinatus est nihil ex hac ordinatione vel promotione, quæ est per negotiationem facta perficiat; sed sit alienus a dignitate vel sollicitudine quam pecuniis acquisivit. Si quis vero mediator tam turpibus et nefandis datis vel acceptis exstiterit, siquidem clericus fuerit, propria gradu decidat; si vero laicus, anathematizetur. »

CAP. XXXVIII. Quod ecclesiam vel decimas vendere vel emere Simoniacæ est hæresis.

Item Gregorius in Registro: « Presbyter si ecclesiam per pecuniam obtinuerit, non solum ecclesia privetur, sed sacerdotii honore spoliatur; quia et altare et decimas et Spiritum sanctum vendere Simoniacam hæresim esse nullus fidelium ignorat. »

Item Hieronymus : « Res Ecclesiæ vota sunt fidelium defunctorum, pretium peccatorum, patrimonia pauperum : quas si quis in suos usus retorserit, similis est Judæ proditori, et Pharisæis vendentibus et ementibus sanguinem Christi. » Gelasius papa, cap. 24 (epist. 9) : « Quos constiterit indignos meritis sacramentis esse pretio dignitatem, convictos oportet arceri sine periculo facinus tale patrantibus; quia dantem pariter et accipientem damnatio Simonis, quam sacra lectio testatur, involvit. » Quia ergo ex auctoritate Gregorii apud Simoniacos sacerdotium non subsistit, benedictio in maledictionem convertitur; secundum Ambrosium vero anathematis opprobrio condemnantur, atque participatione corporis et sanguinis Domini alienantur; secundum Chalcedonense concilium ex tali ordinatione nihil proficere videntur; secundum Gelasium, damnatione Simonis involvuntur, a Christo vero templo ejiciuntur. Quid enim aliud Simoniacus Simoniacus in sua ordinatione habet conferre, nisi quod Innocentius de cæteris hæreticis testatur, quia scilicet damnationem quam habuit, per pravam manus impositionem dedit : a qua non esse, sed dici sacerdos inaniter possit.

CAP. XXXIX. Quod moderni Simoniaci satagunt Spiritum sanctum emere in sacramentis sicut Simon in miraculis.

« Sed objicit Petrus Damianus modernum temporis Simoniacos quæcumque ad fidem, integros esse, quia cum miraculis se clarescere desperent, non sunt Simoniaci quod Spiritum sanctum vel ejus dona emere desiderant, sed quia ambitiosi, eo quod ad terrenæ dignitatis culmen anhelant. » Sed nunquid eundem Spiritum, quem Simon emere voluit in miraculis, Simoniaci nostri emunt in sacramentis? Quis enim vult dici episcopus, nisi ut remissionem peccatorum manus impositione et cætera spiritualia episcopaliter exercent? Sic et in cæteris officiis ejusque ordinis. Sed quod nec Simoniacam sic evadant hæresim, quamvis in spiritualibus dignitatibus terrena tantum requirant, testatur papa Paschasius. « Si quis objecerit non consecrationes enim, sed ipsas res quæ ex consecratione proveniunt, penitus desipere probatur. » Nam cum corporalis Ecclesia, ut episcopus, aut abbas, aut tale aliquid, sine rebus corporalibus in nullo proficiat, sicut nec anima sine corpore corporaliter vivit, quisquis horum alterum vendit, sine quo alterum nec pervenit, neutrum invenditum derelinquit. Nullus ergo emat ecclesiam, vel præbendam, vel aliquid ecclesiasticum; nec pastellum, nec pastum pro hujusmodi solvat.

CAP. XL. Quod Simoniaci nullam auctoritatem habeant a veteri testamento vendendi vel emendi, quamvis alicubi hoc innui videatur.

Sed videntur Simoniaci saltem aliquantulum auctoritatem habere, quasi in Veteri Testamento etiam a sanctis viris hoc usurpatum fuerit, pro eo quod Saul ad Samuelem pro vaticinio expetendo nomen cum munere ire præsumperit. Quod beatus Hiero-

nymus in Michæa competenter solvit, malos tantum accepisse, et non bonos denuntians. « Duces ejus, inquit, in muneribus judicabant, sacerdotes ejus mercede respondebant, et prophetæ ejus in pecunia divinabant, et super Dominum requiescebant, dicentes : Nonne Dominus est in nobis? non venient super nos mala. Idcirco propter vos Sion quasi ager arabitur, et Jerusalem in custodia pomerii erit. Nemo ambigat Jerusalem propter scelera, quæ in hoc capitulo leguntur, fuisse subversam. » Et paulo post : « Poterat Petrus Simoni Mago vendere quod petebat, imo poterat simulare vendentem. Spiritus enim sanctus nec vendi nec emi potest, sed oblatam pecuniam cum offerente damnavit. Nec moveat quemquam illud quod in primo Regnorum libro legimus, Saul volentem ire ad Samuelem dixisse puero suo, ad eum se ire nolle, quia pretium quod offerret pro vaticinio non haberet, et puerum respondisse : Ecce inventa est in manu mea quarta pars sicii pecuniæ, et dabo viro Dei, et annuntiabit nobis viam nostram. Non enim scriptum est, quod Samuel acceperit, aut quod illi obtulerint, quin potius pascentur a propheta. Sed qui facit eum accepisse? stipes magis æstimandæ sunt tabernaculi, quam munera prophetæ. Sicius enim 20 obolos habet, et quarta pars sicii quinque sunt oboli. Et nostri igitur sacerdotes, si volunt vendere prophetiam, et columbam in cathedris suis proponere, quas Dominus flagello subvertit; quinque tantum obolis sint in mercede contenti, qui utinam non pretium villarum, sed quinque obolos acciperent. » Hoc ipsum sonat in Regnorum libro de uxore Jeroboam ad Aiam hominem Dei pergente, licet potuerint hi qui ad ariolos ire consueverant pro mala eorum consuetudine id ipsum æstimasse de prophetis, et voluisse sanctis viris offerre quod divinis offerre consueverant.

CAP. XLI. Quod ex initio Simoniaci bonum aliquis fructus non possit provenire.

« Sed objicit Petrus Damianus, quod etsi malum sit ecclesiastica emere, tamen sæpe sinistra principia ad felices perveniunt exitus, ut Jacob per supplantationem pervenit ad benedictionem; ut seges quæ leprosa manu seritur, munda tamen metitur; ut adulterino concubitu pulchra soboles nascitur, et multa similia quæ ad hoc quidem, prout sacra testatur auctoritas, non operantur. » Unde Leo ad Mauros episcopos, cap. 49 (epist. 37, n. 1) : « Principatus quem aut seditio extorsit aut ambitus occupavit, etiamsi moribus atque actibus non offendit, ipsius tamen vitii sui est perniciosus exemplo, et difficile est ut bono peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio. » Item Gregorius Antiocheno episcopo : « Gratias agimus Jesu Christo Domino nostro, qui pastoribus rite intrantibus in ovile ovium se ipsum proficit ostium, ostiarium vero Spiritum sanctum. Qui autem intrat per ostium, et non aliunde ascendit, ut fur et latro, ille Creatoris sui vias et exemplo et verbo in se exprimit, culmenque regiminis suscipit ad

officium portandi omnes, non ad appetitum transitorii honoris. Cum enim dicat Paulus: *Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, atque est Jesus Christus*, consequenter probatur quia ubi Christus non est fundamentum, nullum boni operis sequitur ædificium. » Item Gregorius Joanni episcopo Corinthiorum et universis per Helladam constitutis (lib. v, epist. 57): « Quibusdam narratius audi in partibus vestris quosdam cum pretio sacros ordines assequi. Quod si ita est, fletus dico, gemens denuntio; quia, cum sacerdotalis ordo intus ceciderit, foris quoque diu stare non poterit. Scimus quoque in Evangelio quid Redemptor noster per semetipsum fecerit, qui ingressus in templum cathedras vendentium columbas evertit. »

CAP. XLII. Quod Spiritus sanctus in Simoniacis non lucet sacramentis.

Et ut videamus de radice Simonie nullum omnino bonum pullulare fructum, constat ex auctoritate Augustini: « Sicut eunuchus fuit, qui Joseph comparavit, ita qui gratiam mercatur, vivum semen non habet siccis genitalibus. Sic quoque ignis sacrificii, qui per 70 annos Babylonicæ captivitatis sub aqua vixerat, extinctus est, Antiocho Jasoni vendente sacerdotium: quod significavit ignem Spiritus sancti in Simoniacis non lucere sacramentis. » Quid in his similitudinibus, beatus Augustinus notare voluit, nisi quia sacramenta Simoniacorum sicut et cæterorum hæreticorum, licet sint vera quantum ad formam, inania tamen et falsa sunt quantum ad effectum, cum non possint in mentibus hominum gignere vel accendere cœlestem gratiam? Approbat ergo Petrus Damianus illa sacramenta valere, in quibus Augustinus testatur ignem Spiritus sancti non lucere. Dicit enim quod, sicut Christus venditus restituit auriculam Malcho et fecit miracula; sic et Spiritus sanctus possit vendi, et in ipsa sua venditione gratiam suam operari. Sed non valet similitudo ut hoc operetur Spiritus sanctus spiritualiter in perfidis mercimoniis avaritiæ, quod Christus corporaliter gessit certi causa mysterii ad exemplum patientiæ. Si enim omnifaria est similitudo, eum credatur posse vendi ut Christus; credatur etiam posse crucifigi Spiritus sanctus, quod impossibile est.

CAP. XLIII. Quod Spiritus sanctus nec vendi, nec emi potest.

Unde Hieronymus in Michiæ: « Nunquid divinatio in bonam partem accipitur? Videbantur quidem sibi esse prophetæ, sed quia pecuniam accipiebant, propheta eorum facta est divinatio. Petrus utique poterat Simoni Mago vendere quod petebat; imo poterat simulare vendentem. » Spiritus enim sanctus nec vendari nec emi potest; si ergo Spiritus sanctus nec vendi nec emi potest, si prophetia quæ Dei videbatur, in divinationem, quæ diabolica est, vendentibus convertitur, quid aliud nisi quod Simoniacis, ut superius dictum est, nulla spiritualis gratia cooperatur? Cum enim in sacramentis neque qui

A plantat, neque qui rigat sit aliquid, quis operatur in eis, si Deus qui incrementum dare debet, in eis non lucet, sed est otiosus? Sed etsi de adulterino concubitu nascitur soboles pulchra, de eunuchis vero nulla potest nasci, cuius sint sicea genitalia, constat etiam ex auctoritate Gregorii Simoniacum tam sibi quam aliis obnoxium, cum nec peccata sua redimere possit eleemosynis, factis ex Simoniaci pretio, sed iratum potius sibi reddat iudicem malo illius merito.

CAP. XLIV. Quod non possit etiam eleemosyna fieri ex pretio Simoniaci.

Unde Gregorius Syagrio episcopo, cap. 29 (lib. ix, epist. 106): « Non eleemosyna putanda est, si pauperibus dispensetur quod ex illicitis rebus accipitur, quia, qui hac intentione male accipit et bene dispenset, gravatur potius quam juvatur. Unde etiam certum est, quia si monasteria vel xenodochia, vel quid aliud ex pecunia quæ pro sacris ordinibus datur, construatur, non proficit mercedi. Ne ergo sub obtentu eleemosynæ cum peccato studeamus aliquid accipere, prohibet Scriptura, dicens: *Hostiæ imiviorum abominabiles Deo quæ offeruntur ex scietere* (Prov. xxi, 27). Nimis ergo declinandum est sub obtentu eleemosynæ peccata Simoniacæ hæreses perpetrare. Si ergo nocet cum sit causa eleemosynæ, quid cum sit causa avaritiæ? »

CAP. XLV. Quod consensibus et consentientibus noceat Simoniaci.

Item Gregorius Theodorico et Theodeberto regibus Francorum, cap. 26 (lib. 5, epist. 110): « Fertur Simoniacæ hæresis in regni vestri finibus dominari, cum in sacerdotibus sit fides eligenda cuius vita. Si vita deest, fides meritum non habet, quia *fides sine operibus mortua est* (Jac. ii, 18). Quæ enim opera valeant esse sacerdotis, qui honorem tanti sacramenti convincitur obtinere per præmium? Ex qua re agitur, ut qui sacros ordines appetunt, non vitam corrigere studeant, sed divitias quibus sacer honor emittitur congregare. Et ubi placet aurum placet et vitium. Hinc igitur non solum in ordinatoris et ordinati anima lethale vulnus insigitur; verum etiam excellentia vestra regia episcoporum culpa, quorum magis intercessionibus juvari debuerat, prægravatur. Si enim dignus sacerdotio creditur, cui non merita sed præmia suffragantur, restat ut in ecclesiasticis honoribus nihil sibi gravitas, nihil defendat industria, sed totum auri profanus amor obtineat; et dum illa vitia honore munerantur, non huic sacerdotium proficere, sed perire iudicatur. Vulnerato namque pastore, quis curandis ovibus adhibet medicinam? aut quomodo populum orationis clypeo tueatur, qui jaculis se feriendus exponit? aut qualem fructum de se producturus est, cuius radix gravi peste infecta est? Major ergo metuenda locis illis est calamitas, ubi tales intercessores ad locum regiminis adducuntur: qui Dei magis in se iracundiam provocent, quam per semetipsos placare debuerant. Proinde vos petimus ut tam detestabile malum de regni vestri studetis finibus prohibere,

et nulla apud vos excusatio, nulla contra animam A
vestram suggestio locum inveniat, quia procul du-
bio facientis culpam habet, qui quod potest corrige-
re negligenter emendare. » Cum ergo secundum Leonem
Simoniam bono non peragatur exitu, secundum Gre-
gorium nihil boni operis sequatur; et iterum sacer-
dotium quod intus ceciderit diu stare non poterit,
nec putanda est eleemosyna ex pretio Simoniam facta;
et iterum regia excellentia prægravatur, curan-
dis ovibus, vulnerato pastore; non adhibetur medi-
cina, de infecta radice malus fructus producitur,
major etiam calamitas in futuro meluitur, cum de
sinistro principio quis felix exitus speratur. Si quis
vero ex consensu vel approbatione suæ hæresis
quamvis gratis ordinetur ab eo, nunquid a peccato
erit immunis? nihil vel de ignorantia vel de violentia
qua compulsus sit habeat aliquem colorem
excusationis? Cum, ut superius dixit Augustinus,
qui eunuchi sunt, id est bonorum omnium infecundi,
et in sacramentis eorum Spiritus sanctus non lu-
cet, hæretici dare non poterant quia, ut superius
dictum est, quod non habebat, quomodo consentiens
hæretico in ordine recipere valeat? Qui enim ven-
dentem approbat, similis est ementi. Sacramentum
enim tantum suscipit in forma; non etiam in effec-
tus veritate et substantiæ. Nonne enim si cæcus
cæco ducatum præbeat, ambo in foveam cadunt?
(*Math. xv, 14.*) Quomodo enim qui ab ipso Deo et
omnibus sanctis anathematizantur, et sacerdotes
non esse sed inaniter dici judicantur, sacerdotalia
vere administrare approbantur?

**CAP. XLVI. Quod deponendus sit, qui ab eo quem Si-
moniacum non dubitat, se ordinari permittit.**

Unde Alexander papa inter cætera: « Si quis
ab eo, quem Simoniacum non dubitat, se consecrari
permittit, et consecrator et consecratus non dispa-
rent, damnationis sententiam ineat, et uterque de-
positus pœnitentiam agat, et privatus a propria di-
gnitate persistat, » Et quid mirum, si quilibet judi-
catur impotens ordinare pro Simoniam, cum etiam
idem judicetur si quis ordinare præsumit indignos
pro negligentia? Unde Leo, cap. 49, inter cætera:
« Si qui episcopi talem ordinaverint sacerdotem,
qualem esse non liceat, etiamsi aliquomodo damnum
proprii honoris evaserint, ordinationis tamen jus
ulterius non habebunt; nec unquam ei sacramento
intererunt, quod neglecto divino iudicio immerito
præstiterunt. Quod si illi qui negligentem tantum
donum, ut Spiritum sanctum dederunt, prohiben-
tur amplius a sacramento, quanto magis qui avare
et perfide tradunt? Si quis eis in aliquo sacramento
communicare consentiat, quos vitandos, debellan-
dos, accusandos, sacra Scriptura, imperat et a com-
munionem modis omnibus abscindendos?

**CAP. XLVII. Quod vehementer contra Simoniam sit
exardendum.**

Unde Gregorius Victor episcopo (lib. XII, epist.
29): « Quisquis ad hoc facinus, videlicet Simoniam
cæ hæreseos, emendandum pro officii sui conside-

ratione vehementer non exarserit, cum ipso se ha-
bere non dubitet portionem, a quo prius hoc pecu-
liare flagitium sumpsit exordium. » Si ergo qui non
exardet cum Simone habet portionem, qui consen-
tit et approbat, et in consecratione ei submittit se,
quam non habet damnationem? Quapropter omnino
vitandi sunt

**CAP. XLVIII. Quod persequendi vel vitandi sunt Si-
moniaci**

Unde Gregorius: « Quis moribus, quis honesta-
te, quis vitæ integritate eligitur? Persequendi sunt
itaque lupi, vitandi sunt universi qui ad hoc ut hæ-
retici fiant promoventur: qui lepram Giezi cum di-
vitiis suis possident, et male quæsitâ mercede non
tam patrimonium facultatum quam thesaurum crimi-
num congregaverunt. Cum ergo persequendi judi-
centur et vitandi, quis eorum lepræ se miscbit,
nisi qui leprosus esse voluerit? »

CAP. XLIX. Quod etiam debellanda sit Simoniam.

Item Gregorius Virgilio Arelatensi episcopo (lib.
XI, epist. 55): « Cum divinæ lectionis testimonio
idolorum servitus avaritia nuncupetur, quo studio
debellanda sit cognoscitur; et tamen a quibusdam
sacerdotibus, quod quidem gementes dicimus, non ca-
vetur. » Dum enim ipsi in Ecclesiam per idololatriam
irrepunt, ne soli pereant, ecclesiasticam gratiam lar-
giuntur ad præmium, et ad dispersiones ovium invitant
lupos in ovile Dominicum. Cum sua ergo pedissequa
idololatria colitur in templo Dei Simoniam, et cujus ca-
thedras ipse Dominus evertit, de templo ejecit, et Gre-
gorius etiam cum cæteris sanctis debellari præcipit,
eam contra præcepta canonica veneramus, et ejus
benedictionibus cujus superius maledictiones dictæ
sunt, indifferenter colla submittimus.

**CAP. L. Quod sacramentum cum sit quantum ad
verum bonis bonum, malis tamen fit magnum
malum.**

Eant ergo ad Petrum Damianum, et in die iudicii
eum habeant patronum, qui continent sacramenta
Simoniacorum. Quæ nos quidem ita ut ipso
approbamus, vera quidem quantum ad formam, sed
tamen inania quantum ad spirituales gratiam; quia,
etsi quantum ad se bona sunt quæ ad invocationem
divini nominis celebrantur, mala tamen fiunt his a
quibus indigne vel perfide administrantur; mala
etiam his quibus ex consensu vel approbatione,
atque adeo indigne vel perfide communicant. Et
quid mirum si sacramenta, quamvis in se sint bona,
bonum tamen effectum non habeant, in his qui vel
male tractant, vel male communicant? Ipsa salus
nostra buccellam Judæ dedit, et statim cum buccella,
non bonus, sed malignus spiritus intravit. Quare?
non quia bonus non daret bonum; sed quia malus
male accepit bonum: sicque bonum effectum boni
non habuit; quia, ubi illud faceret, non invenit.
Item Dominus in patria sua præsens et verus adfuit,
non per malum ministrum, sed per seipsum nihil
potuit, quia fidem non invenit. Pro perfidia alio-

rum non caruit sua veritate, sed effectus boni virtute. **A** nia orthodoxam habent fidem, nisi quod Spiritum sanctum credunt esse venalem: et, ut ait beatus Augustinus, hæretici cum redierint, qua parte se scindunt ab Ecclesia curentur, qua parte autem adhærent cognoscantur.

CAP. LI. Quod bis sit Dominus transfiguratus in carne.

Quod ut plane in omnibus sacramentis suis ostenderet, bis est transfiguratus, cum esset in carne. In una transfiguratione, sicut sol fulgens apparuit mirabilis, ut fides ad contemplandam cœlestem gratiam super se elevata proficeret; in altera ut peregrinus incognoscibilis de se dubitantibus longius se ire finxit, et ne agnosceretur oculos eorum tenuit. Ad quid aliud, nisi ut quia per fidem non erat in mentibus eorum, longius se ab eis recedere ostenderet, et quia ipsum non credebant esse quod erat, viderent eum alium quam erat? Ecce in utraque sua visione erat presentia et veritas, sed in una exercebatur fides, ut magis crederet quam credebat in altera; tenebatur incredulitas ne etiam agnosceret quod videbat. Sic sacramentum corporis et sanguinis sui aliis est ad salutem, aliis ad iudicium. Sic est magnum sacramentum fidei; sed tamen fides, quamvis sit vera, sine operibus est mortua (*Jac. II, 20*). Sic et omnes decem virgines æqualiter erant virgines; sed ex his quinque erant fatuæ, et quinque prudentes (*Matth. xxv, 3*). Et quia erat virginitatis veritas, sed pro ejusdem virginitatis intentione non omnibus æqua meriti dignitas. Sic etiam est sonans æs et cymbalum tinniens martyrismum, vel eleemosyna, ut ait Apostolus, quam nescit charitas (*I Cor. xiii, 4*); si vero cæcus cæco administret lucernæ veritatem, neuter tamen ideo magis suam illuminat cæcitate. Sic et malus malo vera sacramenta, sed non ideo magis dona spiritualia; quia malis eorum meritis Spiritus sanctus impeditur ne in eis quod suum est operetur.

CAP. LII. Quod in baptismate hæreticorum, quamvis concedatur ratum, non credendum sit haberi Spiritum sanctum, nisi sequatur manus impositio.

Unde Innocentius cum hæreticorum baptismate concedat esse ratum, non tamen ex illo baptismate concedit haberi Spiritum sanctum. Et Leo hos qui formam baptismatis ab hæreticis acceperunt, non sint rebaptizandi [*f. non sinit rebaptizari*], sed jubet Spiritum sanctum quem ab hæreticis nemo accepit, per ejus invocationem et manus impositionem a catholicis sacerdotibus consequi. Unde constat, ut ait Innocentius, habere vulneratum caput per illam pravam Simoniacæ manus impositionem, nisi quos excusat ignorantia, vel attractionis violentia, vel forte ex intuitu pietatis, sicut et cæteris quibusdam hæresibus reformatae catholicæ manus impositio cum satisfactione et pœnitentia. In qua tamen medicina nulli authenticæ præjudicio sententiæ... quia damnationem Simoniacorum et eorum qui eis consenserint, et non contra eos exarserint, reperi; sed medicinam authenticam nominatim ex hac hæresi non legi, nisi quia ita est usurpatum in Novatianis et Donatistis, minoribus utique hæreticis non canonice, sed ex intuitu pietatis, id ex his etiam ita fieri posse colligi. Et ideo etiam quia aliorum per om-

CAP. LIII. Quod quicumque hæretica communione se maculat, non amplius promoveri debeat.

Item Leo, cap. 14, Januario episcopo: « Omnis cujuslibet ordinis clericus, qui catholicam deserens fidem, hæreticæ vel schismaticæ communionis contagione se macularit, si ad Ecclesiam redierit cum legitima satisfactione et erroris sui damnatione, hoc in magno beneficio habeat, si omnis promotionis adempta spe, in quo invenitur ordine permaneat. » Quo capitulo, licet Petrus Damianus suos defendat, satis ostenditur quia nulla communio hæreticis debeat, pro cuius macula magno beneficio habendum est, si etiam post satisfactionem non ordo in quo est, sed ordinis promotio cuius denegatur. Pulchra enim nota suos inficit communio hæresis, quibus promotionem aufert omnis dignitatis: et quidem statum suum retinere possunt cum satisfactione, non justitiæ imputari sinit, sed conditionali gratiæ.

CAP. LIV. Quomodo irrita et non vera dicantur hæreticorum sacramenta, cum sint vera et sancta.

Notandum vero quod irrita vel etiam damnanda sacramenta vel non vera dicuntur quantum ad se, cum vera sint et sancta etiam ab hæretico celebrata; sed ideo, quia cum illicite dantibus perfidis sint ad iudicium, illicite autem ab eis accipientibus non conferant Spiritum sanctum, irrita et non vera dicuntur; quia quod promittunt et facere debent non faciunt, et ideo damnanda, ut ea dari et recipi ab hæreticis non approbetur, sed interdicator. Non enim quantum ad se polluta sunt, quamvis ab hæreticis pollui dicantur. Unde Gregorius Arii consecrationem vocat execrationem, et Innocentius ordinationem Bonosi vocat damnationem, non quantum ad hoc quod in se sint, sed quia id male dantibus vel accipientibus efficiunt. Unde etiam Hieronymus in Osee sacrificium eorum panem luctus vocat. Quod non quantum ad se, sed quantum ad suum effectum, se dicere de eis ostendens, adjecit: « Quicumque comederint ex eo contaminabuntur, quia iudicium sibi sument. »

CAP. LV. Quod alia sint sacramenta dignitatis, alia necessitatis.

Et notandum quod alia sunt sacramenta necessitatis, alia dignitatis. Quia enim necessitas non habet legem, sed ipsa facit sibi legem, illa sacramenta quæ saluti sunt necessaria cum pœnitentia rata esse permittuntur; illa vero sacramenta quæ sunt dignitatis, nisi digne fuerint administrata, ita ut dignis digne a dignis proveniant, dignitatis esse desistunt, non ut minuatur veritas sacramenti, sed ut cesset officium administrandi, loco, vel tempore, vel promotione.

CAP. LVI. *Quod loco vel tempore vel promotione damnandus sit qui illicite ordinatur.*

Loco, ut ait Leo : « Si qui a pseudoepiscopis ordinati fuerint, potest rata haberi talis ordinatio, ita ut in ipsis locis perseverent. » Aliter vana est habenda talis ordinatio. Ecce aliquis ordinatus a pseudoepiscopo, si locum suæ ordinationis mutaverit, vana, id est sine administratione erit ordinatio talis. Tempore vero, ut ait Innocentius de ordinatis a Bonoso : « Quod pro necessitate temporis statutum est, cessante necessitate, debet pariter cessare quod urgebat; quia alius est ordo legitimus, alia est usurpatio. » Ergo aliquis alio tempore ab eo qui Bonoso sit similis ordinatus, cessabit ab administratione, quæ pro necessitate illius temporis fuit permessa. Item promotione, ut ait Leo : « Si quis hæreticæ communionis contagione se macularit, hoc in magno beneficio habeat, si adempta omni spe promotionis, in quo invenitur ordine permaneat. » Ecce si clericus vel ordinatione vel quolibet sacramento hæreticis communicat, cessans a promotione, vix in suo ordine perseverat. Non enim est de hoc sacramento, ut de cæteris. Cætera enim vel ad culpas ablueqdas dantur, ut baptismus, vel pœnitentia, vel pro culpis non in æternum, sed ad horam negantur ut eucharistia, quæ tamen in articulo mortis pœnitenti etiam de nefariis peccatis conceditur. Hoc solum non solum pro culpa sed pro infamia interdicitur, sed pro imminuta munditiæ suæ, sed et perfectionis extrinsecæ vel intrinsecæ prærogativa, ut digamis, vel viduæ maritis, vel illiteratis, vel corporis qualibet parte vitiat denegatur. Cui digamo vel illiterato vel corpore vitiatu negatur baptismus vel eucharistia.

CAP. LVII. *Quod talis episcopus conceditur cætera sacramenta administrare, qui tamen prohibetur ordines facere.*

Sed et talis episcopus potest cætera sacramenta administrare, qui tamen istud solum non valet conferre. Ut enim ait Leo (epist. 87, n. 1) : « Si qui episcopi talem consecraverint sacerdotem, qualem esse non liceat, etiamsi aliquomodo damnus proprii honoris evaserint, ordinationis jus ulterius non habebunt; nec unquam illi sacramento intererunt, quod immerito præstiterunt. » Ecce cum honoris periculum evadant, ut cætera sacramenta sacerdotaliter administrare permittantur, ab hoc solo non modo pro hæresi vel qualibet majori culpa, sed pro sola negligentia removentur.

CAP. LVIII. *Quod præeminere debet sanctitate qui præeminet dignitate.*

In quibus omnibus notandum sollicite est, quod sacramentum sacerdotalis promotionis præ cæteris omnibus magis accurate vel digne dandum vel accipiendum est; quia nisi rite fuerit collatum, eo desinit esse ratum, quo non fuerit perfecte perfectum. Cætera enim sacramenta unicuique propter se dantur; et unicuique illa fuerint, quali corde vel conscientia accipiantur. Istud solum non propter se

solum, sed propter alios datur: et ideo necesse est, ut vero corde, mundaque conscientia, quantum ad se sumant, quantum ad alios vero non solum sine omni culpa, sed et sine omni infamia propter scandalum fratrum: ad quorum utilitatem non solum ut prosint, sed etiam ut prosit sacerdotium datur. Unde Hieronymus in Michæa: « Hi quoscunque de affectis suis ordinantes, et vitam eorum in scandalum populi exponentes, rei sunt infidelitatis eorum qui scandalizantur. » Revera etenim qui ad hoc eliguntur, ut cæteris præsent, sicut præordinantur dignitate, sic præeminere debent sanctitate. Alioquin cur cæteris præferuntur, qui nulla meritorum gratia a cæteris secernuntur. Unde Symmachus Laurentio Mediolanensi episcopo: « Vilissimo comparandus est, nisi præcellat scientia, qui est honore præstantior. »

CAP. LIX. *Quod damnatus sit Anastasius papa cum suo decreto, quo contra auctoritatem sanctorum ordinatos ab Acacio damnato absolvere nisus est.*

Addit tamen Petrus Damianus ad eorum qui a Simoniacis ordinantur excusationem, vel defensionem, Acacium Constantinopolitanum episcopum hæreticum et ejus ordinatos, pro eo maxime quod Anastasius papa Anastasio imperatori ordinationem illius quamvis hæretici ita ratam approbat, ut eis etiam quos post damnationem suam baptizavit vel ordinavit in nullo nocuisse ream personam asserat. Quod eum illicite et non canonicè..., sed contra decreta prædecessorum et successorum suorum probat Gelasius, qui Acacium ante Anastasium excommunicaverunt, et Hormisda, qui ab ipso Anastasio tertius eundem Acacium postea damnavit. Unde etiam ab Ecclesia Romana repudiatus, et a Deo percussus fuisse legitur in Gestis Romanorum pontificum, idem Anastasius, hoc modo: « Anastasius secundus fuit natione Romanus; fuit in temporibus Theoderici regis. Eodem tempore multi clerici et presbyteri se a communione illius abegerunt, eo quod communicasset sine concilio episcoporum vel presbyterorum et clericorum cunctæ Ecclesiæ catholicæ diacono Thessalonicensi nomine Fautino, qui communicaverat Acacio, et quia occulte voluit renovare Acacium, et non potuit. Qui nutu divino percussus est. »

CAP. LX. *Decretum quo Felix papa damnat Acacium.*

Et ut pateat in hoc suo decreto eum contrarium fuisse suis prædecessoribus vel successoribus, ait Felix III, cap. 82 (epist. 6): « Felix episcopus urbis Romæ Acacio. Multarum transgressionum reperiris obnoxius, et in venerabilis concilii Nicæni contumeliam sæpe versatus. Alienarum provinciarum jura tibi temere vindicasti, hæreticos et pervasores, atque ab hæreticis ordinatos, et quos ipse damnaveras, atque ab apostolica sede petisti damnari, non modo communioni tuæ recipiendos putasti; verum etiam Ecclesiis aliis, quod nec de Catholicis fieri poterat, præsidere fecisti, atque etiam honoribus quos non merebantur auxisti. Habe ergo cum his quos amplecteris libenter portionem, et ex sententia

præsenti, quam per tuæ tibi direximus Ecclesiæ defensorum, sacerdotali honore et communione catholica, nec non etiam a fidelium numero segregatus, sublatum tibi nomen et munus ministerii sacerdotali. agnosce, Spiritus sancti iudicio et auctoritate apostolica per nos damnatus, nec jam anathematis vinculis absolvendus. »

CAP. LXI. Item Gelasius damnat.

« Postquam Acacius factus est communionis alienæ, non potuimus eum a catholica et apostolica societate non præcidere, ne per eum, si per paululum cessaremus, nos quoque videremur subiisse contagia impiorum. »

CAP. LXII. Item Hormisda.

Item de Hormisda in Gestis pontificum Romanorum hoc modo : « Hic papa Hormisda perrexit ad regem Theodoricum Ravennam, et cum ejus concilio misit auctoritatem ad Justinum et cum vinculo chirographi et textu libelli redintegravit ad unitatem sedis apostolicæ damnantes Petrum et Acacium vel omnes hæreses. »

CAP. LXIII. Quod decretum Anastasii fuit contrarium decreto Innocentii.

Quapropter etiam decretum illud Anastasii, quo Acacium canonicè restituere nisus est, littera invenitur damnatum. Cum enim Gelasius in tomo suo dicat : « Quæ privilegii universalis Ecclesiæ contraria probantur, nulla ratione subsistunt. » Item Gregorius Anastasio Antiocheno inter cætera : « Quomodo poterunt illa capitula recipi, quorum damnantur auctores. » Itemque Alexander : « Scriptum est, ne transgrediaris terminos antiquorum quos posuerunt Patres tui, terminos indubitanter transgreditur, qui statuta Patrum postponit atque confundit. » Quomodo Anastasius Acacii hæretici et damnati canonicè ratam potuit dicere ordinationem, cum contra Innocentius ordinatos a Bonoso hæretico damnato reos usurpatæ dignitatis dicat, et nihil eos ab illo accepisse, qui se passi sunt vel cupierunt ab eo ordinari asserat, nullumque colorem excusationis nisi compulsis et statim ab eo discedentibus indulgeat ? In quo constat magnum flagitium esse consensum aliquem hæreticorum sacramentis præbere.

CAP. LXIV. Quod Acacius damnatus sit.

Quod ut pateat quomodo Acacius damnatus sit, ad medium deducamus. Acacius Constantinopolitanus regis civitatis episcopus, cum prius acerrime schismaticos vel hæreticos cum auctoritate Romanæ sedis insectatus damnari fecisset, tandem sive errore, sive præsumptione ausus est inferre præjudicium privilegio sedis apostolicæ, putans sedem Constantinopolitanam, sicut in regno, sic et in Ecclesia esse universalem et primam : adeo ut Petrum Alexandrinum cæterosque pseudoepiscopos, quibusdam episcopis indemnatis et inexpulsis tyrannice superpositos, et ob id a Romana sede excommunicatos, non ex apostolica, sed ex regia, et sua auctoritate absolveret, eorumque indifferenter sacramentis communicaret. Quod cum se fecisset litteris

A suis Romano pontifici confessus esset non synodum universalem convocari, non ipsum præsentem accusari voluit; sed sic absentem litteris quasi præsentem propria voce confessum anathemate damnavit. Quia ergo Acacius absens sola litterarum suarum confessione, qua se hæreticis communicasse perhibuit, a Felice damnatus est, dissensio maxima orta est multorum varie opinantium. Alii enim dicebant imperatorem regia potestate Petrum cæterosque pseudoepiscopos absolvisse. Acacium vero tantummodo annuisse; alii autem ex privilegio sedis suæ fecisse et facere potuisse; alii autem eum vere peccasse; alii autem si vere etiam peccasset, non juste a Romana sede damnatum esse; quia non convictus, nec propria voce, quamvis litteris confessus, nec præsens habitus, cum nemo absens debeat judicari, nec ordine vel judiciario jure in generali scilicet concilio, sed a sola Romana sede condemnatus. Quapropter inter tot dubia, regia etiam potestate urgente, quæ ei favebat, pro ecclesiastica pace tolerandus erat : cum etiam putaretur a quibusdam pro tot tantisque occasionibus jure absolvendus. De quibus omnibus certa subsequitur auctoritas.

CAP. LXV. Quod licet ante adventum Christi Ecclesiæ personæ reges et sacerdotes fuerint, tamen post ejusdem regis et sacerdotis adventum regnum divinum est a sacerdotio.

Quod vero dicebant imperatorem pseudoepiscopos absolvisse, et Acacium annuisse, vel Acacium ex sua auctoritate fecisse, testatur Gelasius, utrumque improbens hoc modo : ait enim in tomo suo (tract. 1, De anath. vinculo) : « Fuerit hoc ante adventum Christi, ut quidam figuratè adhuc tantum in carnalibus actibus constituti pariter existerent et sacerdotes. Sed cum ad verum ventum est eundem regem atque pontificem, ultra sibi nec imperator pontificale nomen imposuit, nec pontifex regale fastigium usurpavit; quamvis membra ipsius regis veri et pontificis secundum participationem naturæ magnificæ, utrumque in sacra regeneratione sumpsisse dicantur, ut simul regale genus et sacerdotale subsistant; quia Christus memor quid suorum salutis congrueret, sic dignitatibus distinctis officia potestatis utriusque discrevit, ut et Christiani imperatores pro æterna vita pontificalibus, et pontifices pro temporalium cursu rerum imperialibus dispositionibus uterentur; quatenus spiritualis actio a carnalibus distaret incurisibus : et ideo militans Deo minime se negotiis sæcularibus implicaret, ac vicissim non ille rebus divinis præsideret, qui esset sæcularibus implicitus, ut utriusque modestia curaretur, nec extolleretur utraque facultas. Quibus omnibus satis evidentè ostenditur, a sæculari potestate nec ligari prorsus, nec solvi posse pontificem. Quo manifestius approbatur Petrum Alexandrinum per imperialem tantummodo sententiam nullomodo posse absolvi. Ubi, si pontificum quoque sociatus assensus, quærimus utrum præcesserit an fuerit

subseruitus; si secutus est, adulationis est, potius A quam legitimæ sanctionis. »

CAP. LXVI. *Quod alius non debet absolvere, nisi idem qui ligat, nisi forte ex consensu.*

(Tract. 1, De anath. vinculo.) « Si præcesserit, doceatur a quibus vel ille ordo sit gestus, si secundum Ecclesiæ regulam celebratus, si a paterna traditione profectus, si synodali cogregatione celebratus, si ad primam sedem cujus intererat sententiæ, qua Petrus tenebatur astrictus regulariter relatus, si eadem quæ ligavit, absolvit, vel si illa quæ ligaverat non solvente, imò nesciente, potuit absolvi. Si hæc gesta non sunt, quo more, quo ritu Petrus Alexandrinus prætenditur absolutus, cum nec a pontificibus legitime, nec a sæculi potestate potuerit præter Ecclesiæ tramitem prorsus absolvi? »

CAP. LXVII. *Quod inferior superiorem non potest absolvere.*

Sed dicitur forsitan (ibid.): « Non imperator absoluit, sed a pontificibus poposcit absolvi. Tanto magis imperatori poscenti a pontificibus suggerendum fuit, ut si enim legitime vellet absolvi, legitime ecclesiastici tenoris absolutio proveniret, et præcipue, cum de secundæ sedis ageretur antistite, non ab inferiore aliquo, nec a qualibet, sed a prima sede jure posset absolvi; inferior quippe potiore non potest absolvere: sola ergo potior absolvit. »

CAP. LXVIII. *Quod prævaricatoria absolute rei reum non absolunt.*

Ita Petri absolutio ex utroque non constat (ibid.): C « Quia prævaricatoria absolute rei reum absolvere non potuerunt. »

CAP. LXIX. *Quod sæcularis potestas de divinis non debet judicare.*

Item Gelasius (epist. 4) Euphemio Constantinopolitano (71): « Sed dicunt: Imperator hoc fecit, hoc ipsum in quibus canonibus est præceptum? Cæcè huic tam pravo consensit Acacius? Quibus canonibus, quibus regulis, Calendion exclusus est, vel urbium diversarum catholici sacerdotes qui traditione majorum apostolicam sedem in iudicium vocant? Imperator a pontificibus, et præcipue a beato Petri vicario deberet cognoscere quæ divina sunt; non ipse eadem etiam judicare. Non sibi hoc scilicet, qui tamen Christianus est, præsumit, nisi religionem forsitan persequens. »

CAP. LXX. *Quod licet duæ principales potestates sint regnum et sacerdotium, tamen sicut sacerdotes regibus in terrenis, sic etiam plus reges subijci debent sacerdotibus in divinis.*

Item idem Anastasio imperatori (epist. 8): « Duo sunt, imperator auguste, quibus principaliter hic mundus regitur: auctoritas sacrata pontificum et regalis potestas. In quibus tanto gravius est pondus sacerdotum, quanto etiam pro ipsis regibus in divino examine sunt reddituri rationem. Noli, fili charissime, quoniam licet præsideas humano generi

(71) Hæc non exstant in Gelasil epistola ad Euphemium Constantinopolitanum episcopum, sed in epi-

dignitate regum, tamen præsulibus animarum devotus colla submittis, et ab eis causas tuæ salutis expetis, in quibus sumendis sacramentis cœlestibus, eisque ut competit disponendis, subdi te debere cognoscis religionis ordine potius quam præesse. Itaque inter hæc illorum te pendere iudicio, non illos ad tuam velle redigi voluntatem, sed quantum ad ordinem, publicæ pertinet disciplinæ, cognoscentes imperium tibi dispositione collatum, legibus tuis ipsi quoque parent antistites religionis, ne vel in rebus mundanis supernæ videantur obviare sententiæ. Quo ore te decet, quo effectu eis convenit obedire, qui pro gradus sui dignitate venerabilibus sunt attributi mysteriis. »

CAP. LXXI. *Quod sedes apostolica sit prælata cunctis sacerdotibus et Ecclesiis.*

(Ibid.) « Si cunctis generaliter sacerdotibus convenit fideliter colla submitti, quanto potius sedis illius præsulis consensus adhibendus est, quem cunctis sacerdotibus Divinitas summa voluit præeminere, et subsequens generalis Ecclesiæ jugiter pietas celebravit? Ubi pietas tua advertit nusquam quolibet penitus humano concilio elevari quemquam posse illius privilegio vel confessione, quem vera vox Christi prætulit universis, quem Ecclesia veneranda confessa semper est, et habet devota primatem. Impeti non possunt humanis præsumptionibus, quæ divino sunt iudicio constituta. » Idem: « Desinant, quæso te, temporibus tuis quædam per occasionem perturbationis ecclesiasticæ præcipitanter ambire, quæ non licet: ne et illa quæ male appetunt nullatenus apprehendant, et modum suum apud Deum et homines non teneant. » Et paulo post (ibid.): « Apostolicæ sedis auctoritas, quod cunctis sæculis Christianis Ecclesiæ prælata sit universæ, et canonum serie paternorum, et multiplici ratione firmatur. »

CAP. LXXII. *Quod aliqua regis civitatis potestas non potest immutare prærogativam ecclesiasticæ dignitatis.*

Item idem universis episcopis Dardaniæ (epist. 13): « Quod Acacius dicitur regis civitatis episcopus; alia potestas sæcularis regni, alia ecclesiasticarum distributio dignitatum: sicut quamvis parva civitas prærogativam regni non minuit, sic imperialis præsentia mensuram dispositionis religiosæ non mutat. »

CAP. LXXIII. *Quod rex publice est a sacerdotibus arguendus si peccat.*

(Ibid.) « Item principi Christiano suggerere decue- rat sacerdotem, ut Ecclesiæ sineret Ecclesias custodiri. » Item: « Nathan propheta palam publiceque in faciem regis David commissum errorem et confessione correptum consequenter absolvit. Acacius autem se et suggerere potuisse et noluisse monstravit, imò patefecit favisse, ut etiam imperator cuncta se ex ejus consilio gessisse non taceret. » In quo stola seu commonitorio ad Faustum magistrum fungentem legationis officio Constantinopoli.

satis ostendit Gelasius nec regem sua potestate, A CAP. LXXVIII. *Quod culpa sine correctione remitti nec Acacium suae sedis auctoritate absolvere non potest.*

CAP. LXXIV. *Quod quivis haereticus secundum regulam ipsius haeresis est arguendus.*

Quod vero dicebant eum, etiamsi peccasset, non juste tamen a Romana sede damnatum; quia non convictus, neque propria voce, quamvis litteris confessus, nec praesens habitus, nec in generali concilio, sed a sola sede Romana damnatus, hoc item Gelasius improbat hoc modo: ait enim Euphemio (epist. 4): « Miror si ignorantiam non perspicit, qui dicit Acacium ab uno non potuisse damnari. Itane non perspicit secundum formam synodi Chalcedonensis Acacium fuisse damnatum, in qua per numerosam sententiam sacerdotum erroris hujus constat auctores fuisse damnatos, sicut in unaquaque haeresi a principio Christianae religionis et factum fuisse, et fieri manifestata ratione monstratur, praedecessoremque meum executorem fuisse veteris instituti, non novae constitutionis auctorem. Quod non solum praesuli apostolico facere licet, sed cuique pontifici, ut quoslibet aut quemlibet locum secundum regulam haeresis ipsius ante damnatae a catholica communione secernat. Itaque cum nova scita praecederent, alieno facinori sua communione se miscuit. Itaque necesse est ut in illam recideret justa lance sententiam synodalem, quam susceperat auctor erroris. »

CAP. LXXV. *Quod ab omnibus Ecclesiis apostolica sedes appellari debeat; ipsa autem nec appellare debet, nec ab aliqua judicari.*

Item (ibid.): « Ipsi sunt canones qui appellationes totius Ecclesiae, ad hujus sedis examen voluerunt referri; ab ipsa vero nusquam prorsus appellari debere sanxerunt. Et per hanc ipsam de tota Ecclesia judicari, ipsam autem ad nullius committere iudicium, nec de ejus unquam praeeperunt iudicio judicari, nec sententiam ejus dissolvi; potius sequenda decreta mandarunt. »

CAP. LXXVI. *Quod sola auctoritate sedis apostolicae haeretici dejecti sunt.*

Item (ibid.): « Hac ipsa causa Timotheus et caeteri non unus, sed plures utique, nomen sacerdotii praeferentes, sola sedis apostolicae sunt auctoritate dejecti. »

CAP. LXXVII. *Quod haereticus proprio iudicio se damnat.*

(Ibid.) « Nobis nullum fas inire certamen cum hominibus communionis alienae, divina Scriptura praedjudicante: *Hominem haereticum post primam et secundam correptionem devota; sciens quod huiusmodi delinquat proprio iudicio condemnatus* (Tit. III, 10): et ut cognoscant quia non solum ab alio, sed a seipso quoque damnaretur haereticus, neque cum istis se non corrigentibus ineunda congressio, quemadmodum cum aliarum haeresium sectatoribus dimicatio reventia. »

Item (ibid.): « Remitti de praeterito culpa potest, correctione sine dubio subsequente. Nam, si deinceps fingitur mansura perversitas, non est benignitas remittentis, sed adnovatio [assensio] consentientis. Nec mirum si isti sedem beati Petri blasphemare praesumunt, qui talia portenta vel corde gerunt vel ore defendunt. »

CAP. LXXIX. *Quod uniuscuiusque haeresis iudicium non est retractandum, sed sine omni ventilatione pro tenore antiquae constitutionis inde est agendum.*

Item Gelasius universis episcopis Dardaniae, cap. 32 (epist. 13): « Patres nostri catholici doctique pontifices in unaquaque haeresi quolibet tempore suscitata, quidquid pro fide et veritate catholica secundum Scripturarum tramitem facta semel congregatione sanxerunt, inconvulsam voluerunt deinceps constare, nec in eadem causa denuo quam praefixa fuerant retractari qualibet praesumptione permiserunt: quoniam si decreta salubriter facta quemquam liceret iterare, nullum contra singulos quosque errores stabile persisteret Ecclesiae constitutum. Quid enim fieret, si, resumtis certaminibus, subinde fas esset perdis inire consilium, cum quolibet manifestata sit veritas, nunquam tamen desit quod perniciosus depromat falsitas, etsi vel auctoritate vel ratione deficiens, sola tamen intentione

C non cedens? Sabellium damnavit synodus, non necesse fuit ut ejus sectatores damnarentur postea; sed pro tenore constitutionis antiquae cunctos qui vel pravitatis illius vel communionis existerent participes universalis Ecclesiae duxit esse refutandos. » Item: « Prima sedes, dum Acacium certis comperisset indicibus a veritate deviasse, quem noverat executorem saepe dispositionis suae contra haereticos existitisse, per triennium litteris fere destinatis eundem monere non destitit. » Idem: « Ipse error qui semel est cum suo auctore damnatus, in quolibet participis pravae communionis effectu execrationem sui gestat et poenam. Quo tenore Timotheus et Petrus non repetita synodo, sed auctoritate tantummodo apostolicae sedis, ipso quoque Acacio postulante vel exequente, probantur esse damnati. »

CAP. LXXX. *Quod sine ulla ventilatione synodi apostolica sedes et damnare et restituere potest quos oportet, utpote cui licitum est de omnibus judicare, et neminem de illa.*

(Ibid.) Cuncta per mundum novit Ecclesia, quae sedes apostolica jus habeat solvendi, utpote quae fas de omnibus judicandi, neque cuiquam liceat de ejus judicare iudicio. Siquidem ad illam de qualibet mundi parte appellandum est; illa autem nusquam debet appellare. Sed nec illa praetermittimus, quod apostolica sedes sine ulla synodo praecedente et solvendi quos synodus iniqua damnaverat, et dama-

nandi. nulla existente synodo, quos oportuerit, habuerit facultatem.

CAP. LXXXI. *Quod hæretici sunt qui in aliqua vivis sacerdotibus catholicis superponuntur, vel superpositis communicant.*

Et notandum quod ideo tantum vocat Petrum ceterosque hæreticos, quia viventibus, episcopis injuste superpositi sunt; et Acacium etiam quia eis consensus vel communicavit. Unde item Gelasius (epist. 13): « Acacius prævaricator existit in omnibus quos fecit depulsis catholicis pontificibus tanquam tyrannus in Ecclesiis quibusque præponi, vel taliter præpositis perversa communione permixtus est; quia ob hoc ipsum secundum canones fuerant ab ecclesiastica communione removendi, quia sese passi sunt successores vivis sacerdotibus adhiberi. » Item: « Quis non prospiciat Christianus quod catholicis pontificibus propria sede dejectis, non nisi hæretici potuerint introduci: quibus cunctis vel auctor fuit Acacius subrogandis, vel subrogatis communicator accessit.

CAP. LXXXII. *Quod aliquis crimen suum tam litteris quam voce confessus, non amplius debet audiri.*

Item (ibid.): « Ideo vocatur ad iudicium certe quæcunque persona, aut ut fateatur objecta, aut convincatur objectis. » Item: « Post confessionem litterarum tenore depromptam, cur ad iudicium vocaretur Acacius, qua se confessus est Petro, quem petiit a sedis apostolicæ præceptione damnari, communionem sociasse, nec ei jam credi externæ communionis effecto, vel pro sua, vel pro illorum, vel pro Petri defensione jam posset, cui se prius miscuerat nefando consortio; sed cum eodem nondum legitime discusso atque purgato communionem sociatus; quia adhuc reo se miscuit, jam pro eodem non habuit fiduciam loquendi? » Item: « An denuo dolet Acacius, quod speciali synodo non fuerit confutatus, cum proprium crimen litteris suis ipse detexerit, nec audiri debuerit jam sponte confessus? » In quibus omnibus responsis Gelasii constat magnam confusionem vel dissensionem de damnatione Petri Alexandrini vel Acacii Constantiopolitani fuisse episcopi, quæ a multis, ut superius dictum est, multis modis reputabatur injusta.

CAP. LXXXIII. *Quod cujuslibet mali sacerdotis, vel hæretici, vel damnati, vera sunt sacramenta.*

Quomodo autem vera quamvis non rata possint esse sacramenta cujuslibet mali sacerdotis, vel hæretici, vel damnati, testatur Augustinus in Genesi ad litteram: « Etsi aliqua culpa quisquam ab officio removeatur, sacramento Domini semel imposito non carebit, quamvis ad iudicium permanente. » Idem ad Parmenianum de hæreticis etiam damnatis (ibid., II, c. 13): « Quod quidam dicunt baptismum quem accepit non amittet qui recedit ab Ecclesia; sed jus tamen dandi quod accepit amittit, multis modis apparet frustra et inzniter dici: primo quia nulla ostenditur causa cur ille, qui ipsum baptismum amittere non potest, jus dandi potest amittere,

A utrumque enim sacramentum est: et quadam consecratione homini datur: illud cum baptizatur, istud cum ordinatur. Ideo non licet a Catholicis illud iterari. Nam, si quando ex ipsa parte venientes etiam præpositi pro bono pacis, correcto schismatis errore, suscepti sunt: et si visum est opus esse ut eadem officia gererent quæ gerebant, non sunt rursus ordinati; sed, sicut baptismus in eis, ita ordinatio mansit integra, quia in præcisione fuerat vitium, quod unitatis pace correctum est, non in sacramentis, quæ ubicunque sunt ipsa sunt: et cum expedire videtur Ecclesiæ, ut præpositi eorum venientes ad catholicam societatem, honores suos ibi non administrent, non eis tamen ipsa ordinationis sacramenta detrahuntur, sed manent super illos: ideoque non eis manus impositio imponitur, ne non homini, sed ipsi sacramento fiat injuria. Sicut autem in baptismo est quod per omnes dari possit, sic in ordinatione jus dandi; utrumque ad perniciem suam, quandiu charitatem non habent unitatis, sed tamen aliud est non habere, aliud est perniciose habere, aliud est salubriter habere. Quidquid non habetur dandum est cui opus est dari. Quod vero perniciose habeatur, per correctionem agendum, ut salubriter habeatur: quanquam etsi laicus aliquid pereunti dederit necessitate compulsus, quod cum ipse acciperet dandum esse addidit, nescio an quisquam dixerit pie est repetendum. Nulla enim cogente necessitate, si fiat, alieni muneris usurpatio est. Si autem necessitas urgeat, aut nullum aut veniale delictum est. Sed, etsi nulla necessitate usurpetur, et a quolibet cuilibet detur quod datum fuerit non potest dici non datum, quavis recte dici possit illicite datum. »

CAP. LXXXIV. *Quod illicite dans vel accipiens sacramenta, nisi pœnituerit, puniendus est.*

Illicite ergo usurpationem corrigit reminiscens et pœnitentis affectus. (Aug., ibid.) « Quod si non correxerit, manebit ad pœnam usurpatoris quod datum est, vel ejus qui illicite dedit, vel ejus qui illicite accepit; non tamen pro non dato habebitur. Si enim aliquando furtim, aut extraordinarie, non in monetis publicis, aurum vel argentum percutiendo signaverint, cum fuerit deprehensum, nonne illis punitis vel indulgentia liberatis, cognitum regale signum thesauris regalibus cogetur? » Et paulo post: « Si forte militiæ characterem in corpore suo non militans pavidus exhorruerit, et ad clementiam imperatoris confugerit, et impetrata venia militare jam cœperit, nunquid homine liberato atque correpto, character ille repetitur, ac non potius agnitus approbatur? An forte minus habent sacramenta Christiana, quam corporalis hæc nota, cum videamus nec apostatas carere baptismate, quibus utique per pœnitentiam redeuntibus non restituitur, et ideo amitti non posse judicatur? »

Ex quibus verbis beati Augustini cæterorumque sanctorum constat in omnibus tam apostatis quam

hæreticis vel damnatis permanere Christi sacramenta : vera quantum ad se et sancta, sed nisi poenitentia vel indulgentia subventum fuerit, ad damnationem usurpatoris pervenient, vel habentis, vel dantis, vel accipientis. Quid ergo prodest quod vera et sancta sunt, cum usurpatores pravae æque permant, ac si essent mala et noxia? Crassus aurum sitiit, æque periit auro sicut Nero veneno. Item : Aurum æque verum est in arca furis, sicut in thesauro regis, sed a rege licite habetur, a fure illicite datur, illicite accipitur : ideo et ipse fur, et communicator furti, nisi forte de conscientia furti se purgaverit, ut etiam perhibet Gelasius ad Anastasium imperatorem, uterque digne et juste damnabitur. Unde periculosum revera vel approbatione, vel consensu, vel saltem ex conscientia, hæreticis communicare; quia etsi aliquando, ut superius patet, indultum est ex discretionis vel pietatis arbitrio, damnabile tamen constat esse justo et vero Dei iudicio

CAP. LXXXV. Quod sola avaritia commendat Simoniam.

Quia ergo hæreses cum suis communicatoribus sunt damnatae, ideo a sancta Ecclesia prorsus præter Simoniam sunt extirpatae : quam cum inextricabili miseria sola commendat avaritia. Cæteræ enim hæreses, quæ insolubilibus sententiis Ecclesiam scindebant, sunt sopitæ, sola hæc quæ innumerabilibus pollet pecuniis, incessanter scandalum generat Ecclesiae. Aliæ auctoritatem sibi videbantur contrahere a prophetis et evangelistis, et tamen ceciderunt; hæc damnationem sustinet ab ipso Deo, et prophetis, et omnibus sanctis; et tamen admodum Lernæi capitis ab ipsa sua succisione sumit incrementum. Ut ergo patet, fidem Christianam non expugnant sententiæ vel divitiæ, quia ad quod loquaces hæreses sed pauperes non possunt cogere, ad illud hæc muta sed dives potest allicere: regalia enim castra et numismata, quia semel in dotem Ecclesiae cesserunt, non venduntur; et regalia verba, cum transierint in jura Ecclesiae, sunt vendenda. Totus episcopatus in massa gratis datur a principe, et bannus decaniæ vendendus est a præsule? Frustra ergo præcepit Deus, *gratis accipistis, gratis date* (Matth. x, 8) : si quod gratis accipitur in munere, vendendum est in dispensatione, cum Do-

A minus a sacerdote non pecuniarum sed lucra animarum exigit. Unde etiam Hieronymus conqueritur in Michæa, cum dicatur ad apostolos : Nolite possidere aurum, neque argentum, neque æs in zonis vestris sit (*ibid.*, 9), et excutatur de viri sancti manibus etiam labore parata pecunia; voces Domini venditant, et de columbis mercantur in templo. Revera enim quæ Deo semel oblata sunt, vendenda non sunt, quia quod ille non vendidit cuius proprium fuit, quomodo ille vendere debet cuius non est? Pauper enim Christus suo Ecclesiam sanguine redemit, et instituit non divites, sed pauperes; non ea quæ sunt, sed quæ non sunt de mundo elegit; suos successores non mundi amicos, sed inimicos esse voluit; a sua Ecclesia non modo honoris et lucri cujuslibet commercia abstulit, sed et concupiscentiæ, voluptatis, sollicitudinis, impedimenta extirpavit; terrenorum contemptum, cœlestium tantum amorem indixit. Cum ergo nihil habuerit vel habere debuerit, ab originis suæ successione, quod nisi per rapinam habuerit de mundo, nisi forte ex gratuita aliquorum fidelium oblatione, nec ad se suosque sustentandum? Satis ergo absurdum, ut qui sua relinquere imperantur, aliena vendant; et, quod deterius est, quibus de terrenis etiam terrena lucra interdiciuntur, de cœlestibus negotiare audeant, adeo ut a suæ venalitatis avaritia, nec tuta esse possit etiam fidelium defunctorum elemosyna, nec saltem divinæ administrationis gratia.

CAP. LXXXVI. Quod de Simonia damnanda nulli tacendum.

Aspere quidem in Simoniacos loqui vius sum, sed sciat omnipotens Deus salubriter ac vere, quia non ex meo sensu præsumptuose, sed ex ipsius Domini et omnium sanctorum auctoritate, qui verbo et exemplo dum nihil in mundo amare vel habere studuerunt, cœlestia pro terrenis mutare, vile nimis commercium abstruxerunt. Ego autem tacere non præsumpsi, nec aliquis revera tacere debet; quia, ut ait Ambrosius, licet tibi silere in iudicio pecuniario; in causa autem Dei, ubi communicatio est periculum etiam dissimulare non leve peccatum est. Et Gregorius ait : Quia quisquis in Simoniam vehementer non exarserit, cum eo a quo hoc flagitium ortum est portionem habebit.

MONITUM IN SEQUENS OPUSCULUM.

(D. B. PEZ., Præf. ad tom. IV *Anecd.*, p. x.)

Clarissimus P. domnus Edmundus Martene nuper admodum Algeri ex scholastico Leodiensi Cluniacensis monachi *Librum de misericordia et justitia* edidit in *Thesauri Anecdotorum Novi* tomo V, a col. 1019, in cuius præfatione, quam domnus Nicolaus Leodiensis, de omnibus Algeri opusculis agens conscripsit, pauca quidem, sed gravia et fide digna de vita et scriptis Algeri traduntur. *Algerus Leodiensis*, inquit Nicolaus, scriptor æqualis, *ab ipsa infantia totum se litterarum studio tradens sub clarissimis viris, quorum scientia et honestis moribus tunc temporis Leodiensis fulgebatur Ecclesia, Francia illustrabatur, nobiliter floruit, adeo ut nulla ei Christianæ fidei regula videretur incognita, nulla liberalium artium aliena. Et ut de moribus ejus aliquid memoriæ tradamus, primo in ecclesia Sancti Bartholomæi apostoli, quæ est in suburbio Leodii,*